

UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**YUGOSLAVYA SONRASI ÜLKELERİN AVRUPA BİRLİĞİ İLE EKONOMİK
VE SİYASİ İLİŞKİLERİ**

Hazırlayan
Seda ERGÜN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara- 2015

**YUGOSLAVYA SONRASI ÜLKELERİN AVRUPA BİRLİĞİ İLE EKONOMİK
VE SİYASİ İLİŞKİLERİ**

Seda ERGÜN

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

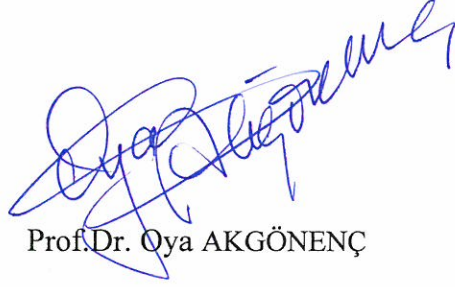
Yüksek Lisans Tezi

Ankara-2015

KABUL VE ONAY

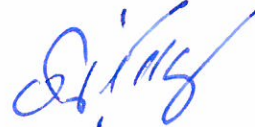
Seda ERGÜN tarafından hazırlanan “Yugoslavya Sonrası Ülkelerin Avrupa Birliği İle Ekonomik Ve Siyasi İlişkileri” başlıklı bu çalışma, 24 Şubat 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

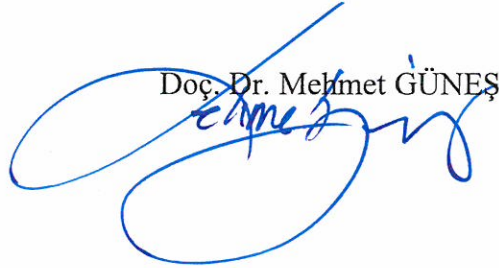
Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ

Üye

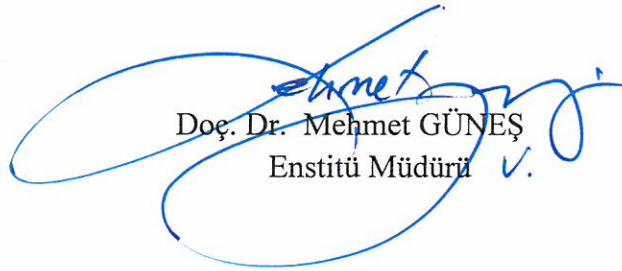
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Üye

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Enstitü Müdürü ✓

BİLDİRİM

Hazırladığım yüksek lisans tezinin kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, dönem projemin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ❖ Dönem projemin sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ❖ Dönem projemin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, dönem projemin tamamı her yerden erişime açılabilir.

20 Mart 2015

Seda ERGÜN

ÖZET

Yugoslavya'nın dağılması, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, uluslararası sistemin yapısı ve işleyişinde köklü değişiklikler sistemde yer alan aktörleri etkilemiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Avrupa Birliği (AB)'nin Doğu Avrupa politikasında köklü bir değişim yaşandı. Aslında bu ülkeler ne demokrasi ne de ekonomi yönünden tam üyeliğe uygun değildir. AB, Doğu ve Batı olarak ikiye ayırmaktadır. Avrupa coğrafyasının bütününe kapsayan siyasi birlik oluşturulabilmesi için Batı Balkanların süratle AB standartlarına ulaştırılması ve tam üyeliğe alınmaları gerekmektedir. AB'nin bölgeye yönelik temel hedefleri arasında, etnik çatışmaların tekrar başlamaması için tedbir alınması, demokrasinin geliştirilmesi, insan hakları ve demokrasinin korunması, bölge ülkeleri ile Batı Avrupa arasındaki refah farkının kapatılması için pazar ekonomisinin kurulması ve istikrarlı ekonomik politikaların geliştirilmesi gibi hedefler yer almaktadır.

Avrupa Birliği, Batı Balkan ülkelerinde yaşanan gelişmeler karşısında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine uyguladığı etkin politikaların benzerini ilgili ülkeler için geliştirme konusunda yeterince tutarlı davranmamıştır. Avrupa Birliği gerek mali gerek teknik yardımlarla bölgesel işbirliği, demokratikleşme, sivil toplumun gelişimi ve devlet kurumlarının oluşmasında destek vermiştir. Batı Balkan ülkeleri ile 1999 yılında başlatılan İstikrar ve Ortaklık Süreci AB'nin Batı Balkan ülkelerine ilişkin politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında Yugoslavya sonrasında ortaya çıkan Balkan ülkelerinin AB ile ilişkileri ve AB'nin Batı Balkan politikaları incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Soğuk Savaş, Balkanlar, İstikrar ve Ortaklık Süreci

ABSTRACT

The Breakup of Yugoslavia, end of the Cold War and deep changes which happened in the structure and functions of the International Relations influenced the main actors of the system. After the collapse of the USSR, fundamental changes took place in the policy of the European Union's Eastern European policy. In reality, these states are not eligible to the membership in the terms of not only democracy but also economy.

European Union divides Balkans in two parts as East and West. In order to formulate political unity which would include whole European Geography, Western Balkans should meet the key EU membership criteria for accession and get full membership. The crucial objectives of European Union for the Region are to prevent breaking out of ethnic conflicts, development of democracy, protection of human rights and democracy, the establishment of Market Economy for eliminating diversity in welfare among western and regional countries.

EU, response to the developments in the Western Balkans countries did not act consistently enough in order to implement such effective policies toward related countries which implemented in Central and Eastern countries. EU supports by the means of financial and technical assistance the regional cooperation, democracy, development of civil society and the formation of government institutions. Actualization of Stability and Association process in 1999 was the basis of the EU's policy for the Western Balkan Countries.

In the scope of this work, it is tried to analyze the relationships among the EU and Balkan states which emerged after Yugoslavia and the EU's policies in the Western Balkans.

Key Words: European Union, Cold War, Balkans, Actualization of Stability and Association

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLO VE GRAFİKLER	vi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

YUGOSLAVYA'NIN TARİHİNE BAKIŞ (TARİHSEL İNCELEME)

1.1 Kuruluş Dönemi	2
1.1.1. Sırp - Hırvat – Sloven Krallığı ve Kral Aleksandr Dönemi 1.Yugoslavya	3
1.1.2. İkinci Yugoslavya Devleti ve Josip Broz Tito Dönemi	5
1.2. Dağılma ve Parçalanmaya Sebep Olan Gelişmeler	6
1.3. Dağılma ve Parçalanma Döneminde Çevresel ve Ekonomik Gelişmeler	7
1.3.1.Ekonomik Gelişmeler	7
1.3.2.Federal Devlet Yapısı	8
1.3.3.Yugoslavya'nın Yıkılmasına Zemin Hazırlayan Nedenler	9
1.4. Dağılma Sonrası Kurulan Devletlerin İncelenmesi (Sosyal-Ekonomik ve Siyasal Yönleri)	10
1.4.1. Bosna-Hersek sosyo ekonomik ve siyasi yönü	10
1.4.2. Hırvatistan sosyo ekonomik ve siyasi yönü	12
1.4.3. Slovenya sosyo ekonomik ve siyasi yönü	13
1.4.4. Makedonya sosyo ekonomik ve siyasi yönü	16
1.4.5. Sırbistan sosyo ekonomik ve siyasi yönü	17
1.4.6. Karadağ sosyo ekonomik ve siyasi yönü	19
1.4.7. Kosova sosyo ekonomik ve siyasi yönü	20
1.5. Hiçbir Zaman Yugoslavya'ya Dâhil Olmayan Arnavutluk	23
1.5.1. Osmanlı Egemenliğindeki Arnavutluk	23
1.5.2. İkinci Dünya Savaşında Arnavutluk (1939-1944)	24
1.5.3. Enver Hoca Döneminde Arnavutluk (1944–1985)	25
1.5.4. Avrupa Birliği ve Arnavutluk	25

2. BÖLÜM

YUGOSLAVYA SONRASI ÜLKELERİN AB İLE İLİŞKİLERİ

2. 1. Bosna-Hersek ve AB	27
2.2. Hırvatistan ve AB	32
2.3. Slovenya ve AB	33

2.4. Makedonya ve AB.....	33
2.5. Sırbistan –Karadağ ve AB.....	34
2.6. Kosova ve AB	35
2.7. Yugoslavya Yıkılışından Sonra AB Devletlerinin Tutumu	37
2.7.1. Badinter Komisyonu.....	38

3.BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI YUGOSLAVYA'DAKİ GELİŞMELER ve AB

3.1. GİRİŞ.....	41
3.2. Etnik Çatışmaların Alevlenmesi, Dini, Kültürel ve Ekonomik Faktörler.....	44
3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yugoslavya Politikası	47
3.2.2. Rusya Federasyonu'nun Yugoslavya Sorununa Yaklaşımı	50
3.3. Değişen Dünya Düzeni AB Yugoslavya.....	52
3.3.1. Yugoslavya Sorununda Almanya Konumu	52
3.3.2. Yugoslavya Sorununa Fransa'nın Konumu	53
3.3.3. Yugoslavya Sorununda İngiltere'nin Konumu	54
3.4. AB Dış Politikasında Yugoslavya'nın Yeri	55
3.5. Eski Yugoslavya Krizlerinin Ardından AB'nin Bölgeye İlişkin Politikaları	56

4.BÖLÜM

AB DEVLETLERİNİN ÇERÇEVESİNDE KULLANDIĞI ARAÇLAR

4.1. Yeniden İnşa Sırasında AB'nin Amaçları ve Kullandığı Araçlar	59
4.1.1. İlk Adım: Royamount Süreci ve Bölgesel Yaklaşım.....	60
4.1.2. Şartlı Bağlılık.....	61
4.2. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları.....	61
4.2.1. İstikrar ve Ortaklık Süreci – SAP	61
4.2.2. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları – SAA	63
4.2.3. Tek Taraflı Ticari Ödünler- Autonomous Trade Measures - ATM's.....	65
4.3. Lüksemburg ve Helsinki Zirveleri ve Yardımlar	65
4.4. AB ve Yugoslavya İlişkilerinin Değerlendirmesi	70
SONUÇ	72
KAYNAKLAR	77
EK – 1 ÖZGEÇMİŞ.....	86

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKÇT	: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AT	: Avrupa Topluluğu
AVNOJ	: Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CARDS	: Community Assistance for Reconstruction Development and Stabilisation/Topluluğun Yeniden Yapılanma,Kalkınma ve İstikrarlaşma Yardımı
IPA	: Instrument for Pre-Accession Assistance/Mali Yardım Aracı
İOS	: İstikrar ve Ortaklık Süreci
LDK	: Kosova Demokrasi Birliği
MAVI	: Kuzey Epirus Özgürlük Cephesi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PHARE	: Poland and Hungary:Action fort he Restructing of the Economies/Polonya ve Macaristan Ekonomilerini Yapılandırmak için Yardım
PIC	: Barış Uygulama Konseyi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ODGSP	: Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası
UÇK	: Kosova Kurtuluş Ordusu
UNMİK	: United Nations Interim Adminstration in Kosova/Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yöntem Misyonu
SAA	: İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları
SAP	: İstikrar ve Ortaklık Süreci
SHS	: Sırp Hırvat Sloven Krallığı
YSFC	: Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti

TABLolar VE GRAFİKLER

Tablo 1: IPA fonlarının Batı Balkan ülkeleri arasında yıllara göre dağılımı (milyon avro) (2007-2013).....	66
Tablo 2: IPA Fonlarının Ülkelere göre dağılımı.....	66
Tablo 3: IPA Fonların 2007- 2013 yılları arasındaki toplam dağılımı.....	67
Tablo 4: IPA Fonların 2007- 2013 yılları arasındaki toplam dağılımı.....	67
Tablo 5: IPA fonlarının Batı Balkan ülkeleri arasında yıllara göre dağılımı (milyon avro) (2014-2020).....	68
Tablo 6: IPA fonlarının Batı Balkan ülkeleri arasında yıllara göre dağılımı (milyon avro)(2014-2020).....	68
Tablo 7: Ülkeler arasında Toplam IPA Yardımları Dağılımı.....	69
Tablo 8: Ülkeler arasında Toplam IPA Yardımları Dağılımı.....	70
Grafik 1: Ülkeler arasında Toplam IPA Yardımları Dağılımı.....	69

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri Balkanlar dünya tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Balkan devletlerinin çeşitli Avrupa güçleriyle yaptığı bağlantılarla yeni bir sürece girmeleri ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir kısmının bağımsız krallıklar olarak ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni şekillenen iki kutuplu dünya düzeninde blokların hiçbirine katılmayarak Bağlantısızlar grubu içinde kalan Yugoslavya her zaman için bir ilgi odağı olmayı sürdürmüştür. Balkanların en büyük devletleri arasında sayılan Yugoslavya aslında İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ve kurucusu Josip Broz Tito'nun ölümünden sonra dağılma sürecine giren bir devlettir.

Yugoslavya Balkanlar Akdeniz ve Avrupa arasında stratejik konuma sahiptir. Çoğunluğun Slav kökenli olması onu özellikle Rusya'ya yaklaştırmakta fakat Slav olmayan halkların da başka merkezlerden güç bulmasına sebep olmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yugoslavya'yı meydana getiren çeşitli gruplar (Sırp, Hırvat, Boşnak, Makedon gibi) çeşitli Avrupalı devletlerle işbirliği yapmayı tercih etmişlerdir. Dolayısıyla Yugoslavya'nın dağılışımdan sonra Avrupalı devletlerinin bu sürece özel bir ilgi göstermeleri adeta kaçınılmaz bir siyasi gelişmedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği genişleme süreçleri içinde bu devletlerin herhangi bir safhada Avrupa ile entegre edilecekleri ve makul bir beklenti olarak kabul edilebilir. Hırvatistan son olarak AB üyesi olmuştur. Diğer ülkeler ise aday ülke konumunda AB'ye dahil olmayı beklemektedir. Bu düşünceler ışığında bu çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada öncelikle kullanılan metod nicel araştırma yöntemlerinden "Tarihsel Araştırma" yöntemidir. Çalışmada realist yaklaşım benimsenerek literatür araştırması yapıp kitaplar, daha önce yazılmış tezler, akademik dergiler ve yayınlar incele genişletilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Yugoslavya'nın tarihsel süreci ve dağıldıktan sonra ortaya çıkan devletlerin siyasi yapıları, ikinci bölümde ortaya çıkan yeni ülkelerin AB ile ilişkileri, üçüncü bölümde Soğuk Savaş sonrasında Yugoslavya'daki gelişmeleri ve AB'nin tutumu, son bölümde ise AB devletlerinin kullandığı araçlar incelenmektedir.

1.BÖLÜM

YUGOSLAVYA'NIN TARİHİNE BAKIŞ (TARİHSEL İNCEME)

Balkanlar, Farsçadan Türkçeye geçen “Balkan” sözcüğünden gelmektedir. Balkan sözcüğü ise “ormanlardan oluşan dağlık alan, sarp ve ormanlık sıradağ” anlamına gelmektedir (Akgönenç, 1998: 25).

1.1 Kuruluş Dönemi

Yugoslavya kelimesi, güney anlamına gelen “Yugo” sözcüğü ile birlikte Balkan topraklarının en eski halkları Ulahlar, Helenler ve Arnavutlardan sonra bölgeye yerleşen ve uzun bir dönemdir çoğunluğu oluşturan halkların adı olan “Slav” kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Yugoslav kelimesi “Güney Slavları” anlamını taşıırken Yugoslavya da “Güney Slavların Yurdu” anlamına gelmektedir ve bu kelimeyi ilk kez 1938 yılında Sırp tarihçi Teodor Pavloviç kullanmıştır (Ülger, 2003: 10).

14. yy sonlarında Osmanlı Devleti hâkimiyetine giren Balkanlara, Osmanlı Devleti iskân politikası çerçevesinde Türkler yerleştirilmiştir. 17. yüzyıl sonlarından itibaren kuzeyde bulunan Habsburg devletinin büyümesi ile Türklerin zor dönemleri başlamıştır. 1877 yılında imzalanan Berlin Antlaşması ile Balkanlarda sınırlar yeniden belirlenmiş ve Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız hale gelmiştir (Bozkurt, 2010: 25).

Güney Slavlarını bir arada yaşamaları gerektiği fikri altında şekillenen Yugoslavya devleti kurma ideali 1921’de Sırp-Hırvat-Sloven (SHS) Krallığı çatısı altında gerçekleşti. Buna göre (Kenar, 2005: 43);

1. Yugoslavya, Karageorgevich hanedanı yönetiminde Sırp, Hırvat, Slovenlerin Birleşik Krallığı olacaktır.
2. Sırp, Hırvatlar ve Slovenler için ortak vatandaşlık ve dinde eşitlik olacak ve Latin ve Kiril alfabelerinin ikisi de kullanılacaktır.
3. Ülke, gizli oyla doğrudan seçilen temsilciler meclisiyle parlamenter bir monarşiye sahip olacaktır.

Ancak özellikle Sırp ve Hırvatlar arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle devlet kısa ömürlü oldu. 1925’te Sırp Radikal Partisi ile Hırvat Köylü Partisi arasında koalisyon kuruldu. Bu hal taraflar arasındaki çekişmeyi sona erdirmeye yetmedi. Hırvatlar, çoğunluk oluşturdukları bölgelerde otonomi istiyorlardı. Sırplarla ancak federal bir

Cumhuriyet bünyesinde bir arada olabilirlermiş. Taraflar arasında görüş ayrılıkları giderilemeyince 1927 yılında koalisyon sona ermiştir (Ülger, 2003: 40).

Bir yıl sonra, Hırvat Köylü Partisi lideri Stepan Radic'in, Parlamentoda Radikal Parti üyesi bir Karadağlı tarafından öldürülmesi, Sırp-Hırvat anlaşmazlığını alevlendirdi. Gerginliğin giderek tırmanması nedeniyle, Kral Aleksander Karageorgevich 6 Ocak 1929'da Parlamentoyu feshetti. Kral, Sırp-Hırvat gerginliğini yatıştırmak için Sloven din adamı Karoshets'i başbakan olarak atadı. Devletin adı Yugoslavya olarak değiştirilmiştir. "Tek Kral-Tek Devlet-Tek Millet" anlayışı benimsendi (Ülger, 2003: 41).

Tarihsel süreç içerisinde Yugoslav halkları çeşitli siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal olaylar yaşamış, imparatorlukların egemenliği altına girmiş ve güç mücadelelerinin ortasında kalmışlardır. Güç mücadelelerinin ortasında kalan Yugoslav halkları ilk kez 1918 yılında Avusturya, Macaristan ve İtalya'nın işgaline karşı korunmak amacıyla birlikte yaşama iradesini göstererek Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nı kurmuşlar ve bu krallık siyasi literatüre I. Yugoslavya deneyimi olarak geçmiştir. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın I. Yugoslavya olarak anılmasının bir başka nedeni ise 1929 yılında devletin adının Yugoslavya Krallığı olarak değiştirilmesidir (Üçyıldız, 2006: 14).

1.1.1.Sırp - Hırvat – Sloven Krallığı ve Kral Aleksandr Dönemi 1.Yugoslavya

Sırbistan, 1914 yılında başlayan savaşta Güney Slavlarını birleştirmek için büyük emek harcamıştır. "1918 Haziranında Sırbistan, Karadağ ve Avusturya Macaristan'ın güney Slav eyaletleri temsilcileri Corfu Paktı'nı imzalayarak Karayorgieviç ailesinin hükümdarlığı ışığında bir birlik kurmaya karar vermişlerdir" (Armağanoğlu, 2004: 90).

Akademisyen Dusan Bilandcic'e göre, tarihi bir gerçek var ki Güney Slav milletleri Yugoslavya'yı kurmadan önce kendilerini millet olarak ispatlamışlardır. 1918 yılında Sırp Hırvat Sloven Krallığı'nı kendi ideolojileri ile kurarken amaçları tek bir krallık çatısı altında barınabilmek ve yaşamaktı. Dolayısıyla Yugoslavya'nın karmaşık ve sorunlu yapısı daha ilk başlarda kurulduğu dönemden başlamıştır. (Özkan, 2013: 50).

1867'de Zagreb'te Yugoslav Bilimler Akademisi'ni kuran ve "Yugoslavizm" kelimesi ile fikrini ilk olarak ortaya atan Rahip Josip Strossmajer, Güney Slav halklarını

Avusturya-Macaristan imparatorluğu içinde federe bir devlet olarak birleştirmek istemiştir. Böylece Slav olmayan işgalci güçlere karşı daha geniş bir cephe oluşturmuş olacaklardır. Bu sebeple özgürlüklerini kazanma fikri ilk kez burada ortaya atılmıştır (Çelik, 2008: 14).

Krallık kurulana kadarki süreçlerde bu milletler ya da halklar çeşitli büyük imparatorlukların hâkimiyetinde yaşamışlardır. Asimile olup tamamen tarihten kaybolma korku ve endişeleri bu halkları birleşmeye itti. Birleşip tek krallık çatısı altında hem kimliklerini koruyabileceklerdi hem de başka büyük bir gücün emperyalist imparatorluğun hâkimiyetine girmekten kurtulacaklardır (Çelik, 2008).

“Avusturya – Macaristan Meclisindeki Güney Slav milletvekilleri, Avusturya – Macaristan’ın savaştaki hali kötüye doğru gidince 1918 Ekim ayında Zagreb’de birleşerek “Sloven – Hırvat ve Sırp Milli Komitesi”ni kurmuşlardır. Amacı Slav milletlerini bağımsız bir devlet altında toplamaktı. Komite, bağımsızlık ilan ederek, Sırbistan ile temasa geçmiştir. Kasım 1918’de Karadağ Milli Meclisi de, kurulacak olan krallığa katılma kararı almış ve Kral Nicola’yı tasfiye etmiştir. Bunun ardından 1 Aralık 1918’de Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı, Sırp Karayorgiyeviç Hanedanlığından Peter’in idaresi altında bir monarşist bir yönetim olarak kurulmuştur” (Yürür, 2007: 39-43).

Hırvatlar kurulan krallık içinde tam muhtariyet isterken Sırbistan, Güney Slav birliğinin kendi etrafında toplanmasını istiyorlarmış. Hırvat lider Radiç’in 1925 yılında Karadağlılar tarafından öldürülmesinin ardından Hırvat vekiller Yugoslav Parlamentosu’ndan çekilerek Zagreb’de bir Hırvat parlamentosu kurmuşlardır. Kral Alexander Hırvatlarla anlaşmak istemesine rağmen, Hırvat vekiller federal bir sistem kurulmasını istediklerini belirtmişlerdir. Alexander Karayorgiyeviç bu isteği kabul etmeyerek 6 Ocak 1929 tarihinde, parlamentoyu ve 1921 anayasasını feshederek yönetime el koymuş ve diktatörlüğünü ilan etmiştir. Bu uygulama sonrasında devletin ismi de Yugoslavya Krallığı olarak değiştirilmiş ve 3 Eylül 1931’de Sırp egemenliğini pekiştiren yeni bir anayasa yürürlüğe girmiştir. Bu anayasa ile dini ya da etnik açıdan kimlik belirleyen tüm siyasi partiler kapatılmış, Yugoslav kelimesi dışında etnik bir kimlik ifade etmek yasaklanmıştır. Tek kral, tek devlet, tek millet anlayışı benimsenen ülkede eyaletlerin tarihi sınırları kaldırılmıştır (Yürür, 2007: 43-50).

1.1.2. İkinci Yugoslavya Devleti ve Josip Broz Tito Dönemi

1 Eylül 1939'da Hitler'in Polonya'yı engelleme yeniden dünya savaşına sebep olmuştur. Alman uçakları 6 Nisan 1941'de Belgrad'ı bombalamaya başlamış ve Yugoslavya Krallığı on iki günde alman askerleri tarafından işgal edilmiştir. 17 Nisan 1941 tarihinde de Yugoslav ordusu teslim olmuştur. Savaş devam ederken 29 Kasım 1943 tarihinde "AVNOJ (Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi) toplandı ve bu toplantıda Her millet kendi dilini, dinini, kültürünü, bayrağını serbestçe kullanacak" kararları alınmıştır (Bozkurt, 2010: 67).

Devlet 1963 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti adını almış, 1874 anayasası gereğince, altı anayasal cumhuriyet ile iki özerk bölgeyi bir araya getiren federal bir devlet olmuştur:

- Sırbistan (Belgrad)
- Bosna – Hersek (Saraybosna)
- Hırvatistan (Zagreb)
- Makedonya (Üsküp)
- Karadağ (Titograd)
- Slovenya (Liyuliyana)
- Voyvodina ve Kosova Özerk Bölgeleri (Şehranaz, 2007)

Tito'nun 1980 yılında ölmesinin ardından Yugoslavya'da Kolektif Başkanlık sistemine geçildi ve devletin başına 1984 yılında Veselin Djuranovic geçti. 1989 yılında ise ülkede ekonomik ve siyasal bunalım görülmüştür. Aynı dönemde Almanya'da görülen gelişmeler Yugoslavya'da da etkisini göstermiş ve 1990 yılında çok partili düzene geçilmiştir. 1991 yılında ise milliyetçilik akımlarının da etkisiyle parçalanma sürecine girilmiş, parçalanma süreci içinde;

- Slovenya (Aralık 1990)
- Makedonya (Ocak 1991)
- Hırvatistan (Haziran 1991)
- Bosna – Hersek (Mart 1992)
- Karadağ ve Sırbistan ise bir birlik oluşturarak Yeni Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurmuşlardır. Voyvodina ve Kosova Özerk Bölgeleri de bu federasyon içinde kalmıştır. Kurulan bu yeni federasyonda da sıkıntılar yaşanmış ve dağılmalar başlamıştır.

Karadağ, Mayıs 2006'da referanduma giderek bağımsızlığını ilan ederken Kosova ise Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan etmiştir (Bozkurt, 2010: 25).

1.2. Dağılma ve Parçalanmaya Sebep Olan Gelişmeler

Yugoslavya devamlı kriz içerisindeydi, bunun nedeni önemli sorunların sistem içerisinde çözülememesidir. Bu sorunlar, temeli ekonomik çerçevede meşruiyet sorunu, demokrasi için istek ve katılım sorunu, politik kültür yaratılamaması ve Kosova'da ve diğer yerlerde yaşanan insan haklarına kötü müdahalede sorunları bulunmaktadır. Bu devam eden sorunlar nedeniyle, büyük şoklar sistemde otomatik olarak büyümüş, Tito'nun ölümüyle de açığa çıkmıştır (Mierer, 1999: 148).

Ortakovski (2007: 2), milliyetçiliğin yedi kuralını aşağıdaki gibi sıralamış ve bunların bütün Balkan ulusları milliyetçiliği için kusursuz bir şekilde uygun olacağını belirtmiştir.

1. Eğer bir bölge 500 yıldır bizimse fakat son 50 yıldır size geçtiyse, burası bize ait olmalı ve siz ise sadece işgalcisiniz.
2. Eğer bir bölge 500 yıldır sizinse fakat son 50 yıldır bize geçtiyse, burası bize ait olmalı çünkü sınırlar değişmemelidir.
3. Eğer bir bölge 500 yıl önce bize aitse ve o zamandan beri artık bize ait değilse yine de bu bölge bizim olmalı çünkü burası bizim ulusumuzun beşiğidir.
4. Eğer bizim soydaşlarımızın çoğunluğu grup olarak orada yaşıyorsa, orası bize ait olmalı çünkü onlar kendilerini yönetme haklarına sahip olmalıdırlar.
5. Eğer bizim soydaşlarımız azınlık grup olarak orada yaşıyorsa, orası bize ait olmalı çünkü onlar sizin baskılarınıza karşı korunmalıdır.
6. Yukarıda sayılan bütün kurallar bizim için uygulanmalı, sizin için değil.
7. Bizim büyük ülke olma hayallerimiz tarihsel bir gerçekliktir, sizinki ise faşizmdir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Balkan milliyetçiliği tamda bu tariflere uymaktadır (Karpat,2009: 126).

Karpat (2012: 15) Balkan milliyetçiliği hakkındaki görüşlerini şöyle özetlemiştir: *"Milliyetçilik siyasi devletlerin kurulmasında temel bir rol oynama ve insanlık tarihinin gidişatını belirleyici bir biçimde etkileme kapasitesine sahip olağanüstü güçlü bir*

öğretidir. Bu savın doğruluğu Balkanlar'dan başka hiçbir yerde daha açık bir biçimde kanılanamaz.”

1.3. Dağılım ve Parçalanma Döneminde Çevresel ve Ekonomik Gelişmeler

1.3.1. Ekonomik Gelişmeler

“1960’larda girilen yenilenme hareketleriyle hızlı bir ekonomik büyüme yakalayan Yugoslavya, 1965’te müdahaleci fiyat politikasını bırakıp, serbest ekonomiye geçmeyi benimsedi. Ülkede geniş ekonomik reformlar yapıldı. Fakat 1970’lerde ekonomik yönden zor yıllar yaşandı. İşsizlik ve enflasyon arttı. 1980 yılında Tito’nun ölümü ile hal daha da kötüye gitti. Ekonomik istikrarsızlık ülkeyi çöküşe sürükledi. Tito’nun ardından inişe geçen Yugoslav ekonomisi, bunalım içinde dönemler geçirdi. Ülkede enflasyon %2.700’lere çıktı ve fiyatlar her ay ikiye katlanarak arttı.” Bu durum milliyetçiğin gelişmesine zemin hazırladı.(Akman, 2006: 171-172).

Cumhuriyetler arasında eşit kaynak dağılımı, geri kalmış olanların daha da fakirleşmesine yol açıyordu. Nüfus esas alındığında yatırımlar, verimliliğin düşük olduğu geri kalmış bölgelerde kümelenecekti. Oysa bütçenin önemli bir bölümü, Slovenya ve Hırvatistan gibi gelişmiş Cumhuriyetlerin katkıları ile finanse ediliyordu. Kaynakların geri kalmış Cumhuriyetlere harcanması, sadece kalkınma sürecinin pahalı olmasına yol açmakla kalmamakta, bazı etnik-politik problemlere de neden olmaktadır (Ülger, 2003: 88).

Ekonomik sorunları ortadan kaldırması amacıyla çeşitli görüşler öne sürülmüş olsa da bu görüşler ekonomiyi düzeltmeye yetmemiştir. Bu dönemde uzlaşmaz amaçlara sahip iki blok oluşmuştur. Sırbistan ve Karadağ’ın oluşturduğu merkezîyetçi federal blok ve bunlara karşı, Slovenya, Hırvatistan ve daha sonra Bosna Hersek ve Makedonya’nın oluşturduğu konfederalizm yanlısı ayrılıkçı blok. Aslında başlangıçta Bosna Hersek ve Makedonya’nın tercihi hem Yugoslavya’nın dağılmasını önlenmesi hem de Sırbistan egemenliğine girmek istememektir. Sırbistan aydınları, sınırların değiştirilmemesi yanlısıydı; toprak bütünlüğünün savunulmasını ve Yugoslavya’nın egemenliğini meşru

hak olarak görüyorlardı. Karşı blok ise self determinasyonu meşru hak olarak görüyorlardı (Kenar, 2005: 119).

1.3.2. Federal Devlet Yapısı

1989 Federal hükümet, tek bir Komünist modelin olmaması nedeniyle cumhuriyetler üzerindeki kontrolünü kaybetmeye başlamıştır. Cumhuriyetler, kendi yollarını izlemeye başlamış; Slovenya, Hırvatistan'la birlikte Batı Avrupa ekonomisine yönelmiş; Sırbistan ve Karadağ ise tersine bir yol izleyerek eskiden ekonominin merkezi ve devlet tarafından kontrol edildiği dönemi desteklemiş; Bosna Hersek ve Makedonya'nın zayıflığı, onları çıkarlarını koruyacakları, fakat Sırbistan'a devredilmeleri anlamına gelmeyen bir yol bulmaya yöneltmiştir (Kenar, 2005: 120-121).

Bununla birlikte Fransız Devriminin yarattığı milliyetçilik dalgası bölgeyi derinden etkilemiştir. Özellikle 19. yüzyılda bu hal belirgin bir hal almıştır. Balkanlarda yaşayan Slav ulusları, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı sık aralıklarla ayaklanmışlar ve milliyetçi taleplerini ortaya koymuşlardır (Ülger, 2003: 83). Yugoslavya'nın dağılmasında en büyük etkenlerden biri de milliyetçilik faktörüdür. 1990'lardan sonra çok etnikli yapıya sahip devletlerin hepsinde olduğu gibi, Yugoslavya'da da ulusal ve etnik gerginlikler yaşanmaya başlamış; Tito sonrası geçiş dönemi olarak kabul edilen 1980'lerin ilk yarısı, aynı zamanda milliyetçiliğe geçiş dönemi veya yeni bir milliyetçilik dalgasının yaşandığı dönem olmuştur (Kenar, 2005: 127-128).

"Bu dalgalanma Yugoslavya'da Tito'nun kurduğu devletin federal yapısı içinde farklı milliyetçi eğilimlere imkân vermektedir. Sırp milliyetçiliği ülke genelinde hâkimiyet kurmayı, Hırvat ve Sloven milliyetçilikleri ise federasyondan ayrılmayı planlıyorlardı. Makedon milliyetçiliği, içerde Sırlara ve Arnavutlara, dışarıda Yunanistan'a karşı varlığını kanıtlama çabasındaydı". (Ülger, 2003: 86). Kosovadan gelen Arnavutlar birleşmeyi amaçlarken, Bosna Müslümanları ise ayrı bir ulus kimliği mücadelesi veriyorlardı. Karadağlılar ise, ayrı bir ulus kimliği oluşturmak yerine, Sırlarla birlikte hareket etmeyi tercih ediyorlardı. Cumhuriyetlere tanınan yetkilerin zaman içinde artması, hem ayrılıkçı milliyetçiliğe hem de tahakkümcü eğilimlere ivme kazandırmıştır (Ülger, 2003: 86).

Tito'nun ölümünün ardından merkezi hükümetin zayıflığı, Sırbistan, Slovenya ve Voyvodina partilerinin kültür, basın ve hatta din alanındaki politikalarını liberalleştirmelerine olanak sağlamıştır. Hırvatistan ve Bosna Hersek'te ise muhafazakâr güçler egemenliğini sürdürmüşler; Kosova'da Arnavutlar, otonomilerini sadece Federal yönetime karşı değil, aynı zamanda Sırbistan'a karşı da arttırmaya çalışmışlardır. Sırp-Hırvat çatışması potansiyel olarak siyasal çatışmanın merkezindeydi. Miloseviç'in ortaya çıkışı ile birlikte bu çatışma hız kazanmıştır (Kenar, 2005: 130).

1.3.3. Yugoslavya'nın Yıkılmasına Zemin Hazırlayan Nedenler

1980-1986 döneminin iki önemli konusu, otonom Kosova bölgesi ile kötüleşen ekonomik durumdu. Daha sonraları, Yugoslavya'da politik krizler Yugoslav Komünist Birliğindeki ayrılıklar neticesinde daha da artarak sürdü. Kötüleşen ekonomik hal ve federe devletlerde güçlü bir şekilde ortaya çıkan milliyetçilik akımları Federasyon'u yıkıma taşımıştır (Bağcı, 1994: 76).

Temel olarak 9. yüzyılın ikinci yarısı ile 10. yüzyılda Hıristiyanlaşan Slavlar, kendilerini Hıristiyanlaştırarak tehlikesiz hale getirmeye ve kültürel, dinsel etkileri altına almaya çalışan Doğu Roma'nın eliyle Ortodoks, aynı şekilde de Roma ve Germanler tarafından Katolik yapılmışlardır. Doğudan ve Batıdan gelen farklı etkiler, "Güney Slav" halklarında farklı kültürel gelişmelere neden olmuştur. Slovenler ve Hırvatların büyük çoğunluğu Alman, Macar ve Venedik Cumhuriyeti'nin etkileriyle "Katolik Kilisesi"ne tabi olurken Sırp-ve Karadağlılar Bizans etkisiyle Ortodoks Kilisesi'ne bağlanmışlardır. Bu etkiler sanatta, mimaride ve edebiyatta da belirgin olarak ortaya çıkmıştır (Klemencic ve Zagar, 2003: 29).

"Akademisyenler Grubu'nun A. Isakoviç Döneminde Ülkemizin Aktüel ve Toplumsal Sorunları Üzerine Düşünceleri olan memorandumdan önemli bölümleri Belgrad' da çıkan Veçerniye Navosti gazetesinde 24-25 Eylül tarihlerinde yayınlanmıştır. Bu memorandum da Sırp-ve Karadağlılar Bizans etkisiyle Ortodoks Kilisesi'ne bağlanmışlardır. Bu etkiler sanatta, mimaride ve edebiyatta da belirgin olarak ortaya çıkmıştır (Klemencic ve Zagar, 2003: 29).

• Federal Hükümetin ekonomi alanında Sırp-ve Karadağlılar Bizans etkisiyle Ortodoks Kilisesi'ne bağlanmışlardır. Bu etkiler sanatta, mimaride ve edebiyatta da belirgin olarak ortaya çıkmıştır (Klemencic ve Zagar, 2003: 29).

• Federal Hükümetin ekonomi alanında Sırp-ve Karadağlılar Bizans etkisiyle Ortodoks Kilisesi'ne bağlanmışlardır. Bu etkiler sanatta, mimaride ve edebiyatta da belirgin olarak ortaya çıkmıştır (Klemencic ve Zagar, 2003: 29).

baskın olması,

- 1974 Anayasası'na göre Sırbistan Cumhuriyeti'nin Sırbistan, Voyvodina ve Kosova özerk bölgelerine bölünmesi ve iki özerk bölgenin Sırbistan'ı atlayarak karar alma aşamalarına doğrudan katılarak de facto cumhuriyetler hâline gelmeleri,
- Kosova'daki Arnavut ayrılıkçılar ve iredantizmler tarafından Sırp karşıtı politikaların sürdürülmesidir.

Memorandumda ayrıca, Hırvatistan'daki Sırlara karşı ayrımcılık yapıldığı ve ülkede yaşayan Sırların fiilen bir asimilasyona tabi tutuldukları da iddia edilmiştir. Memorandumda kullanılan dil, Sırları ayaklanmaya davet etmiştir. Memorandumun Sırların milliyetçi duygularının körüklenmesinde büyük etkisi olmuştur (Cviic.1996: 61-62).

1.4. Dağılıma Sonrası Kurulan Devletlerin İncelenmesi (Sosyal-Ekonomik ve Siyasal Yönleri)

1.4.1. Bosna-Hersek Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

Bosna-Hersek, tamamı Avrupa kıtasında yaralan Balkan yarımadasının orta batı/kuzeybatı kesiminde konumlanmış bir ülkedir. Balkanlar, Karadeniz, Ege, Yunan Denizi, Adriyatik arasında kalan yarımadadır. Tüm dünya dillerinde Balkanlar olarak geçer. Balkan Türkçe bir kelimedir, ağaçlarla kaplı dağlar silsilesi anlamına gelir. "Tarih boyunca Balkanların merkezi hattı Tuna nehri olmuştur. Tüm askeri istilalar, ticaretin gelişim hattı, seyahat yolları Tuna boyundan gelişir. Tarih boyunca sırasıyla İliryalılar, Trakyalılar, Arnavutlar, Rumenler, Daçyalılar, Cermenler, Gotlar, Avarlar, Slavlar, Macarlar, Peçenekler, Kumanlar, Moğollar tarafından istilaya uğrayan Balkanlarda bugüne değin yerleşik kalan kavimlerin başında Slavlar gelir" (Jelavich, 2006: 2-3).

958 yılında Bizans imparatorluğu Konstantin Porfirogenitius'un yazılarında ilk olarak Bosna'da milattan önce yer almıştır. Bosna Hersek, Balkan yarımadasının içerisinde olan ve çevresi Sırbistan, Hırvatistan ve Karadağ tarafından çevrili ve üçgen şeklini hatırlatan bir ülkedir. 1990 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin halkalarını meydana getiren 6 cumhuriyetten biri olmuştur. 1992 senesinde Yugoslavya'dan ayrılması sebebiyle bir referandum yaparak istiklalini kazanmasından

sonra ülkede savaş başlanmıştır. 1992 senesinde başlayan Bosna Savaşı, 1995 senesinde Dayton Barış Antlaşması'nın imzalanması süresine kadar sürdürülmüştür (Türbedar, 2003: 21-23).

Bosna Hersek'te 1990 yılına kadar diğer Eski Yugoslavya ülkelerinde de geçerli olan kendi kendini yönetme sosyalizmi uygulanmaktadır yani BH'nin sosyal ve politik sistemi ortak mülkiyet ve ortak kendi kendini yönetme biçimine dayanmakta olup, piyasa ekonomisinin bazı unsurlarını barındırarak ekonominin daha etkili olmasını sağlamıştır. Bu süreçte, BH'nin gelişmiş sanayi altyapısı oluşturulmuştur. 1991 yılında Slovenya'nın ve Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan ayrılmasıyla Yugoslavya'nın dağılma süreci başlatılmıştır. Burada Yugoslavya'nın dağılmasının politik sebeplerine bakılmaksızın, Yugoslavya'nın ekonomisine katkı veren altı cumhuriyetin katkısına ve teker teker cumhuriyetlerin ekonomilerine bakıldığında cumhuriyetler arasında ekonomi açısından büyük farklılıklar bulunduğu görülür. Örnek verecek olursak; cumhuriyetler arasında kişi başına düşen milli gelir Slovenya'da Kosova'ya göre sekiz kat büyüktür ve cumhuriyetlerin yatırımlarının verimliliği ile işsizlik oranları arasında farklılıkları öne çıkmaktadır (Petak, 2000: 66-67).

1990 yılında altı cumhuriyette yapılan serbest seçimlerde sosyalizm son bulmuş ve piyasa ekonomisine geçilmeye başlanmıştır fakat Bosna Hersek'te bu yeni sisteme ve sistemin koşullarının oluşmasına fırsat kalmadan ülke savaşa karışmıştır. Her savaşta olduğu gibi Bosna Savaşı'nda da ekonomi bakımından üretim faktörleri ve şartlarının değişmesinin yanında; bunların fiziksel tahribi göze çarpmaktadır. Dünya Bankası tahminlerine göre ülkenin tahrip olmuş varlıklarının yeniden inşasının maliyeti yaklaşık 15 milyar ile 20 milyar ABD Doları arasında olmuştur (Cousens ve Cater, 2001: 87).

Bunların yanında; savaşın getirdiği; uluslararası pazarların, teknolojinin geri kalışı, bilimin geri kalışı gibi dolaylı sonuçların bilançosunun parasal olarak ifadesinin 10 milyar ABD Doları olduğu iddia edilmiştir (Basic, 2005: 110).

Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler arasında Bosna Hersek'in işsizlik düzeyi, bir hayli yüksektir. Savaşın sonundan itibaren makroekonomik düzeyde önemli bir ilerleme ve büyüme gerçekleşti ama maalesef istihdam alanında hal böyle değildi. Özelleştirme sürecinin ilk aşamasında, sermaye girişin işsizliği artırmasına rağmen, doğrudan yatırım amaçlı yabancı sermaye girişi işsizlik oranının düşmesinde olumlu bir etki yaratmıştır. İşsizlik oranının azalmasında

en büyük katkıyı “greenfield“ yatırımlar (sıfırdan yapılan yatırımlar) sağlamıştır (FIPA, 2008: 13).

1.4.2. Hırvatistan Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

“Hırvatistan için 6.yy önemli bir tarihtir. Çünkü bu yüzyılda Hırvatistan topraklarına, Hırvatistan ataları tutunmuşlardır. Hırvatistan tarihi içerisinde fazlasıyla ehemmiyetli bir ayrılma noktası Dalmaçya kabile reisi Tomislav'ın 925 yılında Papa X.John aracılığıyla Hırvat kralı olarak kutsanmasıdır” (Miller, 1994: 4).

1102 yıllarında Hırvatların hayatlarını sürdürdükleri yerleri sarmalayan bir Macaristan devleti kurulmuştur. Hırvatlar Macar egemenyasında olabilmesine karşın, kendilerinin meydana getirdiği Sabor denilen meclis aracılığıyla yönetilmiştir. Hırvatlar 14. ve 16. yüzyıllar arasındaki sürede Osmanlı İmparatorluğu hükümdarlığında bulunuyorlardı. Fakat “17. yüzyılda Avusturyalılar ve Hıvatlardan sahaya katılan ordu Osmanlı İmparatorluğu ordusunu bastırmıştır ve Avusturya Hansburg hanedanlığı kralı, Avusturya Macaristan ve Hırvat Kralı ismiyle taç giydirilmiştir” (Miller, 1994: 18).

“Hırvatistan ile Bosna arasında Kanija olarak adlandırılan bu çıplak bir toprak parçası sınır olarak belirlenmiş. Bu bölge tamamıyla, Osmanlılardan kaçan bir Sırp göçmenlerinden oluşmaktadır. Bu kolonide yaşayan farklı Sırplar ayrıcalıklara sahipti. Bu ayrıcalıklara karşın Avusturya- Macaristan Krallığına zorunlu askerlik hizmeti veriyorlardı. Avusturya- Macaristan Krallığı Sırpı, Hıvatların ayrı bir devlet kurma girişimine karşı kullanmak üzere bir güç olarak kullanmak için himayesinde bulundurmıştır” (Bartlett, 2003: 8).

Macarların idaresinden memnun olamayan Hırvatlar, iki farklı Hırvat milliyetçiliği geliştirdiler. Bu milliyetçilikten birincisi, İmparatorluğa sadık bir şekilde bağımlı olup imparatorluk içerisinde aynı paylar için savaş harcaması gerekliliğini kabul ediyordu. İkincisi ise, İmparatorluk sınırlarında özerk bir alana sahip olma düşüncesi yatıyordu. O devirde ulusçular devamlı olarak ulusallaştırılmış hislerin gelişimi için savaşmaya çalışmışlardır. Bu projelerin gayesi Hıvatlara milli kimlik bilincini elde etmek ve Hıvatları birleştirmektir (Yürür, 2008: 14).

1934 yılına gelindiğinde, Kral Alexander'a, Marsilya'da suikast düzenlendi. Suikasti düzenleyen terörist, Makedonya milliyetçi partisinin üyesi, Ante Paveliç önderliğindeki

radikalist Hırvat Milliyetçiler adına eylem de düzenliyordu. Hırvat Haklar Partisi önderi olan Paveliç'te, "Hırvat Devrimci Örgütünü" kurmuştur. Örgütün gayesi istiklal bir Hırvatistan devletini kurmaktır (Dragnich, 1992: 18; Cohen, 1993: 17) "Krallık 1938 yılına kadar, Prens Paul tarafından yöneltmiştir" (Lampe, 1996: 195).

"1938 yılında yapılan seçimlerde Hırvatların kurdukları Köylü Partisi oyların yaklaşık % 44'nü aldı. Prens Paul ülkenin bütünlüğünün Hitler'in Almanya'sının tehdidi altında olduğunu ve 1919 Versailles Antlaşmasında düzenlenen Avrupa dengesinin bozulmak üzere olduğunu ön gördü. Korkulan ise Hırvatların Almanların yanında yer alarak Yugoslavya'dan ayrılması ve bağımsızlığını ilan etmeleriydi. Hükümet Hırvatların özerklik istemlerine uzun süre dayanamayabilirdi. Köylü Partisi Başkanı Vladko Macek ve Yugoslavya'nın Sırp Başkanı Drogisa Cvetkovic Hırvatistan'ın özerk olacağı yeni bir anayasa üzerinde görüşmeye başladılar" (Bartlett, 2003: 18).

1.4.3. Slovenya Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

Ortaçağ Avrupa'nın bir parçası olarak Yüzyıllar boyunca hayatlarını sürdürmelerine rağmen, Slovenler arasında 18. Yüzyıla kadar bir ulusçuluk kültürü gelişmemiştir. Bunun sebebi Slovenlerin, öteki etnik takımlarla birlikte aynı haklara sahip olabilmeleri ve tek başlarına bir devlet kurma gereksinimi hissetmemiş olmaları ve bağımsızlık arzusu taşımamalarıdır. Sloven topraklarının büyük çoğunluğu "13. ve 14. Yüzyılda Habsburg beyliğinin bir parçasıymış, Avusturya Macaristan İmparatorluğunun bir parçası olan Avusturya'nın sınırları içerisinde Slovenler", 1918 yılına kadar Avusturya'da yaşamışlardır. Şu durum Slovenlerle Sırp lar arasındaki ayrımın anlaşılabilmesi bakımından önem arz etmektedir. İlk Sloven Ulusal Programı 1848 senesinde dağınık bir durumda yaşayan Slovenleri tek bir kurum altında birleştirmek gayesiyle oluşturulmuştur. Slovenlerin Ortaçağ devlet geleneği olamadığından, istekleri doğal hukuk ilkelerine dayalıymış (Rogel, 1996: 7-8).

Birleşik Slovenya talebi, Macaristan-Avusturya imparatorluğu yok oluncaya kadar, 19. Yüzyılın ikinci yarısında zorlaşan Sloven ulusalcılığının en önemli gayesiydi. Avrupa'daki Fransız Devrimi, 1789'da Slovenlerle birlikte bütün Avrupa'daki toplumların hayatlarını değiştirmiştir. Yazarlar, ulusçuluk ve anavatan terimlerinin,

Fransız Siyasetçilerin müdafaa ettiği ve yakın bir zamanda politikanın önemli bir maddesi olacağını söylemişlerdir.

1879'da Fransız döneminden sonra ortaya çıkan yirmi senelik savaş süreci Slovenleri önemli ölçüde etkilemiştir. Fransız imparatorluğunun, 1809 ile 1813 yıllarında yönetimi altında kalmışlardır. Bu senelerde Slovenler Fransız aydınlanma davranışlarından etkilenip; gazetelerde, mahkemelerde, mekteplerde ve kitaplarda kendi lisanslarını kullanmışlardır. Hürriyetçi Slovenler, bu dönemde, milliyetçilik ve beraberlik duygularının olgunlaşmasında önemli bir yol katletmişlerdir (Pavkovic, 1996: 92).

Slovenler arasında ulusçuluk 1815 senesinden itibaren halk arasında ilgi odağı olmuştur. Slovenler ulusçuluğu 1815 Viyana Konferansı'na kadar mütabık bir büyüme ve gelişme vesilesi bulamamıştır. Birçok milliyetçi davranışında belirtildiği gibi Sloven kimliği de ruhban ve aydınlar sınıfı aracılığıyla biçimlendirilmiştir. Slovenya'nın politik yaklaşım, 1848 senesinde "Habsburg Hanedanlığı yönetimi altında yaşayan Slovenlerin" mekteplerde ve idarede Sloven dilini kullanmanın duyurulması için savaş veren bir takım aydın aracılığıyla oluşturulmuştur. Avusturya'daki hürriyetlerinin ve haklarından mutlu olan birçok Sloven ayrılıkçı ve radikal milliyetçi değillerdir (Djokic, 2003: 84).

"1980 yılından sonra Yugoslavya'da dönüşümlü başkanlık sistemine geçildi. Bu sistem Yugoslavya lideri Tito'nun vefatından sonra Yugoslavya'nın parçalanmasını önlemek amacıyla oluşturuldu. Bu sistemde, Yugoslavya'nın halkalarını oluşturan altı cumhuriyetin başkanının üye olduğu kolektif başkanlık konseyi bulunmakta ve sırasıyla başkanlardan biri Yugoslavya'nın devlet başkanı olmaktaydı. Buna dönüşümlü başkanlık sistemi denmektedir. Sırbistan ve onun yandaşları sıralı başkanlık konseyinde, dönüşüm gereği Hırvatistan Federe Cumhuriyeti Başkanı Stipe Mesic'in başkan olması gerektiği bir dönemde, dönüşümlü sıralı başkanlık sistemini dondurma kararı almışlardır. Sırbistan Bloğu, bunu yaparak, ordunun askeri hukuk gereğince, devletin tehlikede olduğu iddiasıyla olağanüstü hal oluşturmaya çalışmışlardır" (Jelavich, 2006: 30).

Yugoslavya'yı meydana getiren federasyon devletçikleri Yugoslav Ulusal Ordusu (YUO)'na karşıt ikameten kendi ordularını meydana getirmeye başlamışlardır. (Stojanovic, 1995: 350). Slovenyalılar Ljubliana sokaklarında tebrik yaparken, yeni hükümet askeri bir hesaplaşmaya hazırlanmaktadır. Slovenya, YUO karargâhlarında makul bir ilişki kurulmuştur. Bununla birlikte, Slovenya'daki Yugoslav federal

kuruluşlarının, Slovenya aracılığıyla işgal yapılmasına karşıt yapmak için, Yugoslav Ordusunun belirlediği projeyi ele geçirmiştir. “YUO üst düzey komutanları, Slovenya’nın Yugoslavya’dan ayrılışının dış güçler aracılığıyla gayelerinin de YUO’nun zayıflatılması olduğunu ileri sürmüşlerdir” (Pavkovic, 2000b: 136). “YUO, herhangi bir etnik bölünmeyi önlemenin ve ülkenin bütünlüğünü korumanın ve devam ettirmenin, kendilerinin anayasal görevi olduğunu belirtmiştir” (Pavkovic, 2000b: 135). Slovenya’nın sahip olduğu tüm avantajlara rağmen, o da diğer federasyon üyeleri gibi 70’li yıllarda patlak veren dünya ekonomik bunalımından etkilenmiştir. Bu krizle, ülkenin tüm kapasitesi etkilenmiş ve pazar kaybetmiştir. Bu nedenlerle Slovenya’nın bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılında GSYİH’si % 9,1 düşmüştür. Bir sonraki sene de bu düşüş devam etmiş ve % 5,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ayrıca Slovenya’ya Eski Yugoslavya’dan büyük bir kamu borcu ve hiperenflasyon kalmıştır (Mrak, Rojec ve Jauregui, 2004: 116).

Slovenya eski Yugoslavya ülkeleri içinde ekonomik açıdan en ileri ve gelişmiş ülke olarak öne çıkmıştır. Slovenya 1990 yılında eski Yugoslavya Cumhuriyeti’nin nüfusunun % 8’lik kısmını oluşturmasına rağmen GSMH’ nin % 20’sini, ihracatının % 20’sini ve ithalatının % 25’ini karşılamaktaydı. Slovenya’da kişi başına düşen gelir Yugoslavya Cumhuriyeti’nin ortalamasının iki katıymış (Koçak, 2004: 16).

Slovenya liberal ekonomiye dönüşümü başarı ile gerçekleştirmiştir. Dönüşüm sonrası makroekonomik göstergeleri önemli ölçüde iyileşmiştir. 2004’ün Mart ayında Dünya Bankası değerlendirmesine göre; “borç alan ülke statüsünden borç veren ülke statüsüne terfi eden ilk geçiş dönemindeki ülke olmuştur” (Özer ve Özata, 2004: 7).

Slovenya bağımsızlığını ilan ettikten sonra hayata geçirdiği özelleştirme modelinde, işten çıkarmalara izin vermediğinden mevcut hal korunmuş ve işsizlik düşük seviyelerde kalmış hatta azalma eğilimi göstermiştir. 1993-2002 yılları arasında işsizlik üçte bir azalarak % 6,3 seviyelerine gerilemiştir. Bu seviyedeki işsizlik oranları birçok Avrupa Birliği üyesi ülkeden daha düşüktür. İşsizlik oranlarında düşüş sağlansa da yapısal nedenlerden kaynaklanan işsizlik sorunu hâlâ Slovenya’nın ciddi problemlerinden biri olarak görülmektedir. Sloven ekonomisi ciddi bir büyüme göstermekle birlikte aynı oranda istihdam artışı sağlayamamıştır. 1992-2002 döneminde reel hasılda % 48 yükselişe karşın istihdamda çok küçük değişiklikler olmuştur (Mrak vd., 2004: 125).

Slovenya'nın önemli ihracat kalemleri; makine, otomobil, eczacılık ürünleri, mobilya, buzdolabı, lastik, kâğıt ve elektrikli cihazlar iken, ithalat kalemleri ise petrol, çelik ve çelik ürünleri, otomobil ve parçaları, eczacılık ürünleri ve gıdadan oluşmaktadır. Makine sektörü ihracatı olmasına karşın hammadde bağımlılığının olduğu görülmektedir. Ülkenin önemli dış ticaret paydaşları ise, Almanya, İtalya, Hırvatistan, Avusturya ve Fransa'dır (Dışişleri Bakanlığı, 2013).

1.4.4. Makedonya Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

Yugoslavya'nın kutladığı en büyük bayram 1389 gibi eski bir tarihte aldığı yenilginin yıldönümüydü. Osmanlılar bu tarihte Kosova'da Ortaçağ'ın Sırp Krallığını yıkmıştır. Sırp, Hırvat ve Slovenlerin Krallığı olarak ortaya çıkan ülke aslında tarihi Büyük Sırbistan düşüncesinin ortaya konmasıydı. Kraliyetin diktatörlük kurmasının ardından ülke 1929'da eski bölünmeleri ortadan kaldırmak amacıyla adını Yugoslavya olarak değiştirdi. Sırbistan tahtını 1903'de ele geçiren hanedan yeni krallığın tahtında oturmaya devam etti. Hanedanın ikinci Kralı Alexander 1934'te bir Makedon tarafından öldürülmüştür. Bu suikast ikinci Dünya Savaşı'nın başlamasına yol açan olaylardan biri olarak değerlendirilmiştir (Roberts, 1996: 748).

Tito'nun ölümünden sonra 1981 yılında başlayan Kosova'daki bağımsızlık mitingleri ve bu bölgede artan Arnavut milliyetçiliği balkanlarda meydana gelecek yeni krizlerin habercisidir. Makedonya'da ise hal Kosova'da olduğu gibi Arnavutların aleyhine olmuştur. Önce "bağımsızlık referandumuyla" Kosova'daki soydaşlarından kopma korkusuyla karşı karşıya kalan Makedonyalı Arnavutlar referandumu protesto etmişler, ardından da 1991'de kabul edilen yeni Makedonya anayasasına tepkilerini göstermişlerdir. Yeni anayasaya tepkinin gösterilmesi idealist bir yaklaşımdır. Çünkü 1974 anayasasına göre Makedonlarla birlikte Arnavut ve Türklerin, Makedonya federe Cumhuriyetinin "üç kurucu millet" statüsünü tanımaktadır (Yasamee, 1997: 41).

Özellikle 1957-1963 yılları arasında kitlesel bir şekilde Türk nüfusu Makedonya sınırlarından göç ettiğini, yapılan nüfus sayımından görülmektedir.

Makedonya'dan göç edenlerin ülkenin demografik yapısını her ne kadar değiştirmiş olsa da, Arnavut milletinin giderek artan nüfusu ülke yetkililerini endişelendirmektedir (Aziri, 2004: 226).

1991 yeni anayasayla Arnavutlar birçok alanda mahrum kaldıkları gibi eğitim ve öğrenim görmeleri gerektiğini, Makedonca eğitimin kendilerini dezavantajlı bir konuma ittiğini savunmaktadırlar. Makedonya'daki anayasal düzen azınlıklara ana dillerinde: ilk, orta ve lise düzeyinde eğitime müsaade etmektedir. Ancak üniversitede bu haklardan mahrum kalmaktadırlar. Yüksek tahsil Makedonca olmasına rağmen birçok zorluk çıkartarak eğitimlerine izin ve fırsat verilmemeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, devletin biri Üsküp diğeri Manastır'da iki üniversitesine Müslüman kökenlilere karşı çeşitli gerekçeler ileri sürülerek eğitimlerini sürdürmelerine imkân tanınmamıştır (Fraenkel, 1993: 73).

OECD raporuna göre Makedonya'nın ekonomik yapısı şöyle ifade edilmektedir:

-Doğu Avrupa, Orta Avrupa ve Makedonya'yı, Güney ve Güneydoğu Avrupa arasında köprü vazifesi olma önemli ulaşım yollarının birleştiği bir noktada olan ve Dünya Bankası kavramlarına göre aşağı orta milli gelir seviyesinde olan bir ülkedir. Ülkenin bir taraftan ekonomisinin dışa açıklığı diğer taraftan da denize açılımının olmaması ülkenin zayıf yönlerini oluşturmaktadır. Bu konum Makedonya'nın küresel ekonomideki büyümelere büyük ölçüde bağlı bir biçimde hareket etme zorunluluğu oluşturmaktadır. Bu durumun olumsuz neticeleri olduğu gibi, olumlu yanları da olmuştur ve Makedonya özellikle son 10 yıl içinde büyük ölçüde dış kaynaklı ekonomik krizlere seküler olarak maruz kalmıştır (Somuncuoğlu, 2007: 2).

-Yaşanan uluslar arası politik ve ekonomik sıkıntılara karşın, bilhassa 2009 senesinde tekrardan AB ile bütünleşmeye odaklanan devletin çabaları ile 15 Ekim 2009'da yayınlanan ilerleme raporunda "Avrupa Komisyonunun Makedonya ile tam üyelik müzakerelerine başlanması için tavsiye kararı açıklanmıştır".

- Özellikle krizin kaynağında bulunan finans sektörünün Makedonya finans örgütleri ile büyük çapta bir bağlantının olamaması ülkeyi kriz süresince pozitif olarak etkilemiştir (Birleşmiş Markalar Derneği, 2012: 9).

1.4.5. Sırbistan Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

Sırbistan, eski Yugoslavya cumhuriyetleri arasında en fazla nüfus ve toprağa sahip ülkeydi. Hem kendi sınırları içerisinde, hem de diğer cumhuriyetler içerisinde kayda değer Sırp nüfus yaşamaktaydı. Tito'nun ölümünün ardından Yugoslavya'yı oluşturan

cumhuriyetlerdeki kıpırdanışlar, Sırbistan'a da yansdı. Başlangıçta, Miloseviç temel stratejisini, Tito'nun lideri olduğu Yugoslavya federasyonu temelinde formüle etti, ancak 1990'larda Slovenler ve Hırvatlar ayrılmak isteyince bundan vazgeçmiştir (Cviic, 1999: 635-641). Bu da temel siyasetlerine yansımış ve 1987'de devlet başkanlığına Slobodan Milosevic'in gelmesiyle, özellikle Sırp milliyetçiliği ivme kazanmıştır. Milosevic'in yükselmesi, Tito'nun ölümünden sonra başbakan olan Ivan Stambolic ile yakın ilişki kurmasıyla başladı. Stambolic 1986'da Sırp devlet başkanı olduğu zaman Milosevic, Merkez Komitesi'nin başkanı görevine getirilmiştir. Göreve gelmesiyle Stambolic'te daha fazla Komünist Ligi'ni kontrol etti. Milosevic ile Stambolic'in yolları daha sonra ayrılmıştır. Karadağ'ın bağımsızlık sürecinde Stambolic, Karadağ basınına Milosevic ile ilgili röportajlar vermiş, Milosevic'in barış taraftarı olmadığını söylemiş ve onu Frankenstein canavarına benzetmiştir. 25 Ağustos 2000'de 64 yaşındaki Stambolic Belgrat'ın Banova Brdo meydanında güpe gündüz kaçırılmıştır. Muhalefete göre Miloseviç'e muhalefet ettiği için, Milosevic tarafından kaçırılmıştır (Bennett, 1994:83-85; Ramet, 2001a: 32).

Slav ırkından olan Sırlar, Bizans topraklarını işgal eden Avarlara karşı Bizans İmparatorluğu tarafından 7. yüzyılda ülkenin sınırına yerleştirilmiş, sonra orada devlet kurmuşlardır. Sırlar ilk kez bugün Novi Pazar bilinen Raska topraklarına yerleşmişlerdir. Sırp devleti 13. yüzyıldan itibaren güçlenmeye başlamıştır. Özellikle Stefan Dusan zamanında (1331-1355) en parlak dönemini yaşamıştır. Dusan zamanında Sırp sınırları İstanbul'a kadar uzanmıştır. Sırlar için önemli olan Kosova'nın Pec kasabasında bir Patriklik bile kurulmuştur. Üsküp'te taç giyen Dusan, Pec Patrikliğini İstanbul'dan ayrı kurmuş, bu hareketi nedeniyle İstanbul Patrikliği Dusan'ı aforoz etmiştir (Uzunçarşılı, ty: 196; Banac, 1988: 37).

Sırp tarihinde önemli yeri olan Birinci Kosova Savaşı, Lazar'ın merkezi olan Priştine'ye yakın Kosova Ovası'nda olmuştur. Kosova savaşı Osmanlı'nın Balkanlardaki halini tayin edecek bir savaştır (Uzunçarşılı, ty: 254). Osmanlı'nın kazandığı bu savaşta Sultan Murat, Miloş Obiliç adında Sırp asilzadesi tarafından öldürülmüştür. Lazar, oğlu ve bin kadar yardımcısı ve beyleri savaşta esir düşmüştür. Sultan Murat'ın öldürülmesi ardından Lazar ve oğlu öldürülmüştür (Uzunçarşılı, ty(a): 257). Nihayet, 8 Kasım 1459'da Sırbistan, Osmanlı devletinin bir sancağı olarak, Belgrat'ın güneydoğusunda ve Tuna nehri kenarındaki Semendire sancakbeyliği adıyla bir akıncı kumandasına verilmiş

ve Belgrat'ın işgaline kadar burası, Macaristan'a yapılacak akınlara karşı üs olmuştur (Uzunçarşılı, ty: 20-21).

Sırbistan 2000 yıllarının sonlarına doğru kısa bir vakitte dünya ile yeniden bütünleşmeyi başarmıştır. Fakat aynı işi kendi ülkesi için yapamamıştır. Öncelikle Sırbistan kendi içerisinde bölünmüş bir yapıya sahiptir. Milosevic zamanında Sırbistan politik sahnesi “demokratik olan blok” ve “demokratik olmayan blok”a ayrılmaktaydı. Benzeri bir bölünmüşlüğün günümüz Sırbistan'ında da olduğu ve bu ülkede iki ayrı Sırbistan'ın bulunduğu bilinmektedir. Birinci Sırbistan, Milosevic'in devrine ait zihniyetle yaşamaya devam etmekte ve bütün milliyetçileri bünyesinde toplamaktadır. Bu Sırbistan'da önderliği, aşırı milliyetçi görüşleriyle bilinen SRP yapmaktadır. Öteki Sırbistan ise, demokratik güçlerin kontrolünde olan ve AB ile NATO gibi kuruluşlara üye olmak için çaba harcayan bir Sırbistan'dır (Türbedar, 2008: 30-31).

1.4.6. Karadağ Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

Karadağ, bölünmüş Yugoslavya'yı meydana getiren 6 cumhuriyetten biridir. Yugoslavya'nın parçalanması ile birlikte Karadağ, Sırbistan'ın zorlamasıyla yeni Yugoslavya'ya katılmıştır. Karadağ'ın gayretleriyle 2003 senesinden Sırbistan Karadağ olarak daha esnek bir federe yapı çatısı oluşturulmuştur. Karadağ, 21 Mayıs 2006 Pazar günü yapılan referandumda çıkan % 55,5'lik evet oyu ile ise özgür olma kararı almıştır. 3 Haziran 2006'da ise Karadağ Parlamentosu, referandumda çıkan neticeye dayanarak Karadağ'ın istiklalini ilan etmiştir.

Balkanların küçük bir ülkesi olan ve nüfusu 650 bin civarlarında olan Karadağ, 21 Mayıs 2006'da tarihinin dönüm noktalarından birini yaşamıştır. Karadağ, Sırbistan ile 88 senelik birlikteliğinin ardından belirtilen tarihte gerçekleştirildiği halk oylaması sonucunda özgür olmayı başarmıştır. Katılımın % 86,5 gibi yüksek bir oranda gerçekleştiği halkoylamasında Karadağlılar, kendilerine ait bir bayrak altında daha parlak bir geleceğe adım atacaklarına inandılar. Sonuç olarak, Balkanlar haritası bir kez daha değiştirmiştir (Şahin, 2013: 28).

Karadağ kelimesinin tarihteki ilk kullanımına 1276 yılında rastlanıyor ise de, Zeta XV. yüzyılın sonlarında Karadağ olarak adlandırılmıştır. Bu ülkenin bağımsızlığı ise, 1878 yılındaki Berlin Kongresi'nde tanınmıştır. 1910 yılında Karadağ Krallık olarak ilan

edilmiş, ancak uzun süre ayakta kalamamıştır. Zira 6 Kasım 1918'de, Karadağ'ın başkenti Podgorica'daki Büyük Millet Meclisi, Kral Nikola I. Petroviç Njegoş'un tahtına son vermeyi ve Karadağ'ın Sırbistan ile bir devlet içinde bütünleşmesini kararlaştırmıştır (Selver, 2003: 16).

“1991 sayımına göre Sırlar, Sırbistan-Karadağ federasyonunun toplam nüfusun % 69'nu oluşturmaktadır. Karadağlılar ise toplam nüfusun % 5'ni, Karadağ nüfusunun % 62'sini oluşturmaktadır. Slav olmayan Arnavut azınlık ülkedeki 2. büyük gruptu ve resmi tahminlere göre toplam nüfusa oranları % 17'dir” (Şahin, 2013: 29).

Karadağ ve Sırbistan 1995'ten sonra gelişmiş Avrupa ülkelerine Kuzey Amerika'ya sürekli olarak göç yaşanmıştır. Eski Yugoslavya'nın dağılmasını ve Hırvatistan ile Bosna-Hersek'teki savaşı takip eden yıllarda göç Sırbistan ve Karadağ'a yönelmiştir. Mülteci sayımı neticesinde 1996 yılı ortalarında 566.200'ü mülteci statüsünde olan 646.000 kişi tespit edilmiştir. 79.700 kişi ise öteki cumhuriyetlerde yaşayan Karadağlı ve Sırlar ya da Yugoslavya'ya mülteci olarak gelip Yugoslav vatandaşlığına geçmiş kişilerdir (Şahin, 2013: 30).

1.4.7. Kosova Sosyo Ekonomik ve Siyasi Yönü

Bieber (2002)'in aktarımına göre Radovan Samardzic, *“Kosova'yı tarihsel bir fikirin ürünü gereği Sırlar için çok önemli olmakla kalmayıp aynı zamanda Kosova'yı bir Sırp'ı Sırp yapan karakteristik özelliklerin bir ürünü olarak gördüğünü ifade etmiştir”* (Bieber, 2002: 108).

Kosova sorunu uluslararası gündeme 90'lı yıllarda taşınmış olsa da aslında temeli çok eskilere dayanmaktadır. Ortaçağ Sırp Krallığının mevcudiyetini sona erdiren 1389 Kosova savaşı bu anlamda önemli bir yer teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti, Sırları Kosova Polje'de bozguna uğratarak, Müslümanlığı kabul etmelerinin de etkisiyle, Kosova'da Arnavut nüfusunun kalıcı olmasını temin etmiştir. Sırlar tarihleri boyunca bu yenilgiyi unutmuyarak Kosova'yı milli bir sembol haline getirmişlerdir. 1389'da Osmanlı egemenliğine giren Kosova'nın 1912'de Sırbistan'a bağlanması ile birlikte yüzyıllar süren Osmanlı egemenliği ve barışı sona ermiş ve Kosova'da ciddi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Her iki tarafın temel savları da bu toprakların tarihsel olarak

kendi milletlerine ait olduğudur. Arnavutlar bunu bu bölgenin ilk yerlileri olarak kabul edilen İlliryalılardan olmalarına dayandırırken; Sırp lar ise bölgedeki eski manastırları ve kiliselerinin varlığını bölgedeki yerleşimlerinin ispatı olarak göstermektedirler (Türkeş ve Üzgel, 2003: 125).

Takip eden dönemde, birinci Yugoslavya Krallığında özerk bölge olarak kabul edilen Kosova'nın yetkileri 1974 Anayasa ile genişletilmiştir. Yugoslavya için birleştirici unsur olan Tito'nun ölümü ile Kosova'da sükûnet sona ererken Sırp – Arnavut çatışması yeniden gündeme gelmiştir. Miloseviç 1989 yılında Kosova'nın özerkliğini kaldırarak Arnavutların tüm haklarını geri almıştır. 1990 yılında Sırbistan tarafından kapatılan Kosova Parlamentosunun milletvekilleri 26-30 Eylül referandumunu düzenlemiş, halkın %99'u bağımsızlık yönünde oy vermiştir. 19 Ekim 1991'de Parlamento bağımsız Kosova Cumhuriyetini ilan etmiş, devlet başkanlığına da İbrahim Rugova'yı getirmişlerdir (Türbedar, 2006: 85).

İlımlı bir lider olarak nitelendirebileceğimiz İbrahim Rugova, Kosovalı Arnavutların taleplerini dile getirirken çatışmacı bir tutum izlememiştir. Ancak değineceğimiz üzere bu tavrı zamanla milliyetçi çevrelerden tepki görecektir. Kosova Arnavutları bu liderlerinin önderliğinde Sırp yönetimine karşı sivil itaatsizlik politikası izlemişlerdir (Kenar, 2005: 242).

Kosova'da Sırp yönetimince izlenen şiddet eylemlerine ABD ve AB yayınladıkları bildirimlerle tepki göstermişlerdir. ABD, Bosna Savaşı sonrası hafifletmeyi öngördüğü yaptırımları yeniden koyabileceğini hatta müdahale olasılığının da bulunduğunu ifade etmiştir. Soğuk savaştan itibaren tek süper güç olarak kaldığını savunan ABD için Balkanlar gücünü değerlendirdiği ve sınıdığı bir güç olmuştur.1993'te ABD dış politikasının yeni dönem için temel noktalarının oluşturulduğu sırada başkanın dış politika danışmanı Anthony Lake ; *“Sovyetleri yendikleri ve dönüştürmeye başladıkları gibi, kendi istedikleri çizgiye gelmeyen diğer ülkeleri de dönüştürme, bu mümkün olmaz ise onları yalıtma, dışlamak hatta zorlamak gibi bir görevlerinin olduğunu söylüyordu”* (Üzgel, 2001: 115).

Kosova'da 18 Kasım 2007 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinden daha önce Sırp lara karşı silahlı mücadeleyi savunan ve BM yönetimi tarafından yasa dışı ilan edilen UÇK'nın eski komutanı Haşim Taci galip çıkmıştır. Sırp yetkilileri hedef alan birçok suikasttan sorumlu tutulan Taçi, NATO harekâtının ardında Kosova Demokratik

Partisi'ni (PDK) kurmuştu. UÇK'nın devamı olarak nitelenen parti oyların %34'ünü alarak seçimlerden ilk sırada çıkarken kuruculuğunu İbrahim Rugova'nın yaptığı Kosova Demokratik Birliği (LDK) Partisinin ancak oyların %23'ünü alabilmiştir (Yürür, 2008: 26).

Kosova'nın hukuki altyapısının oluşturulması amacıyla 9 Nisan 2008 tarihinde anayasa kabul edilmiş ve Kosova; Arnavutça ve Sırpça olmak üzere iki resmi dile sahip garip bir yapı ile iki başlı parlementer bir meclis olarak tanımlanmıştır. Söz konusu anayasa BM'nin yetkilerini hükümete devrettiği 15 Haziran tarihinde yürürlüğe girmiştir (Özbay, 2009: 47).

Kosova'nın bağımsızlık ilanının etrafındaki diğer Balkan ülkelerinde tedirginlikle karşılandığı söylenebilir. Bu tedirginliğin ana sebebi daha önce de ifade ettiğimiz üzere hiçbir Balkan ülkesinin homojen nüfusa sahip olmayışıdır. Ancak şu ana kadar Kosova'nın bağımsızlığı azınlıklar bağlamında Balkanlar'da önemli olumsuzluklara neden olmamıştır. Kosova'nın bağımsızlığının Balkan ülkelerindeki etkisini kısaca değerlendirecek olursak; Miloseviç'in alaşağı edilmesinden sonra, beklenenin aksine Sırbistan "Avrupalılaşmak" yerine "yoğunlaştırılmış milliyetçilik" ile bezenmeye başlamıştır. Bosna-Hersek ve Makedonya'da ise beklenen kötü senaryolar gerçekleşmemiş, Kosova'nın bağımsızlığı bu ülkelerin içinde bulunan azınlıklar üzerinde domino etkisi yaratmamıştır (Tören, 2011: 18).

Kosova, cumhuriyet rejimine sahip bir ülkedir. Bu rejim başlangıçta karmaşa ile oluşturmakla beraber devletin ve hükümetin başı farklıdır. Bu durum şöyle ifade edilebilir; Başbakan hükümetin başı, Cumhurbaşkanı ise devletin başı olarak tanımlanmıştır. Yönetim anlayışı çok partili bir siyasi sisteme sahiptir ve 33 belediyeden oluşmaktadır. BM liderliğindeki süreç Kosova'nın tanınması için 2005 sonunda başladı. Anlaşma 2006-2007 yılları arasında yürürlükteydi, ancak Belgrad-Pristina arasındaki anlaşma hariç sonlandı. 17 Şubat 2008'de Kosova Meclisi Kosova'nın bağımsızlığını ilan etti. Bundan sonra, Kosova 50 ülke tarafından tanındı.

OECD raporuna göre Kosova'nın ekonomik durumu şu şekildedir:

- Kosova ekonomisi, ticaret ve hizmet sektörünün egemen olduğu ekonomidir. Ülke, zengin yeraltı kaynaklarına sahip olsa da sektörel bazda milli gelirden sırasıyla % 60 ve % 20 paya sahip olan hizmet ve tarım sektörleri, ülke halkı için gelir kaynağıdır. Bu yapıyla tüketim ülkesi olma özelliği taşımaktadır.

- Milli gelirden % 20 oranına sahip sanayi sektörü ise 1999 öncesine göre oldukça geri plana düşmüştür. Bir zamanlar sanayinin temelini oluşturan yer altı kaynaklarının modernize edilememesi nedeniyle üretim yetersizdir. Enerji sektöründeki teknik ve finansal sorunlar, sanayi gelişimin önündeki engeldir.
- Milli gelirin % 30'unu Almanya ve İsviçre'de yerleşik Kosovalı çalışanların gönderdiği dövizler oluşturmaktadır. Milli geliri bu bağlamda sıcak parayla yönetilmektedir ve krizlere karşı korumasız konumda kalmaktadır.
- Kosova'da iş gücüne dâhil olma ve milli gelir rakamları ile halkın yaşamış ve tüketim alışkanlıkları karşılaştırıldığında kayıt dışı ekonominin varlığının önemli bir boyutta olduğu ve halkta büyük ölçüde nakite dayanan bir varlığın bulunduğu sonucuna varılmaktadır. Bu hal vergi gelirlerinin azalmasına ve kamu harcamalarının finansmanının azalmasına sebep olmaktadır (Kosova Ülke Raporu, 2012).

1.5. Hiçbir Zaman Yugoslavya'ya Dâhil Olmayan Arnavutluk

Arnavutluk, coğrafi olarak o bölgede yer almasına rağmen Slav olmayan, birliğe girmek istemeyen bağımsız bir devlettir. Bu yüzden hiçbir zaman Yugoslavya içinde yer almamıştır.

1.5.1. Osmanlı Egemenliğindeki Arnavutluk

14.yy'da Osmanlı devletinin balkanlara yayılmasıyla beraber Türklerin Arnavutlarla karşılaşması başlamıştır. Arnavutlar Osmanlı hâkimiyetine 1385 senesinde Arnavut ordusu ile yapılan Savra Savaşı'nı Osmanlı İmparatorluğu kazanmış ve Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. 1402 senesinde Osmanlı padişahı Yıldırım Bayezid'in Timurlenk'le yapmış olduğu Ankara Savaşı'nı kazanmamasıyla başlayan Fetret Devri Arnavutluk'ta Osmanlı hükümdarlığının bir müddet boyunca zayıf olmasına yol açmıştır. Ancak II. Murat devrinde Osmanlı hükümdarlığı yeniden başlamış ve 1443-1468 yılları arasında bir kısım Arnavutlar Arnavut önderi İskender Bey'in kumandanlığında Osmanlı yönetimine karşı ayaklanmışlardır. Fakat bu ayaklanma uzun seyretmesine rağmen başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Şimşir, 2014: 20).

Osmanlılar hükümdarlıkları altındaki Hristiyan halklarının dinine karışmıyorlar ve kendi dinlerini serbest bir şekilde seyretmelerine izin veriyorlarmış. Bu nedenle Osmanlı yönetimi süresince Balkan halkalarının birçoğu kendi dinlerinde kalmışlardır. Fakat Arnavutlar, Boşnaklarla birlikte buna bir istisna oluşturmuşlardır. Ve 17. Yüzyılda Müslüman olmaya başlamışlardır. Arnavutlar Müslüman olduktan sonra Osmanlı Devletine göç etmişlerdir. Başarı kazanarak devlet yönetiminde önemli vazifelere getirilmişlerdir. Bir hayli fazla olan Arnavut kökenli devlet adamı köprülü ailesi başta olmak üzere Sadrazamlık seviyesine kadar yükselmişlerdir. 19. Yüzyılda Arnavut kökenli Kavalalı Mehmet Ali Paşa Mısır'ın yönetimini ele geçirmiş Osmanlı yönetimine karşı çıkmıştır. Mehmet Ali Paşa ve torunları modern Mısır'ın temellerini atmışlardır. (Şimşir, 2014: 20).

Arnavutlar Osmanlı yönetiminden ayrılan son ulus olmuştur. Bükreş antlaşması ile 1913 senesinde Arnavutluk Osmanlı Devleti'nden istiklalini kazanmıştır. 1925 senesinde ise Arnavutluk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Ahmet Zogu 1928 yılında kendisini kral ilan etmiş ve Arnavutluk Krallığını kurmuştur. Faşist İtalya 1939 senesinde Arnavutluk'u işgal etmiştir. Enver Hoca'nın liderliği altında II. Dünya Savaşı'ndan sonra Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyetini kurmuştur. 1990 senesinde tekrardan demokrasiye geri dönene kadar Arnavutluk Dünya'nın içine kapanık ülkelerinden biri olarak kalmıştır. Türkiye'nin Arnavutluk'la olan ilişkileri 1919-1992 seneleri arasında çok güçsüz bir düzeyde kalmıştır. Fakat Türkiye'de Arnavut kökenli Türkler iki cemiyet arasında bir köprü oluşturmaya devam etmişlerdir (Şimşir, 2014: 25).

1.5.2. İkinci Dünya Savaşı'nda Arnavutluk (1939-1944)

1939 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Arnavutluk da bu savaştan etkilenmiştir. 7 Nisan 1939'da Arnavutluk, İtalya tarafından işgal edilmiştir (Şimşir, 2001: 27).

İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce Arnavutluk kraliyet yönetimindedir. 1926–1939 yılları arasında Ahmet Zogu kraliyet yönetiminin başında idi. Arnavut halkı için Osmanlı dönemi en huzurlu dönemi idi. Ekonomisi en yüksek seviyesine gelmişti ve o dönemde Arnavutluk para olarak altını kullanıyorlardı. 1939'da İtalya tarafından işgale uğrayan Arnavutluk'ta kraliyet yönetimine son verilmiştir (Şimşir, 2001: 27).

1.5.3. Enver Hoca Döneminde Arnavutluk (1944–1985)

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle dünya ABD ve S.S.C.B arasında bir ideolojik rekabete girmiştir. Batı ve ABD özgürlük demokrasi ve insan haklarına değer verirken, diğer kutupta komünist yönetimi ile S.S.C.B vardır. İnsanların değerini hiçe sayan sürekli baskıcı ve otoriter yan bu yönetim şekli Arnavutluk'u da etkilemiştir. 1945 Enver Hoxha'nın iktidara gelmesiyle Arnavutluk yarım asır boyunca komünizmle yönetilmiştir (Coşkun, 2001: 69).

Enver Hoca yönetimi sürekli tehdit yaratarak ve ideoloji üreterek tam yarım asır bu toplumu izole etmiştir. Zengin ve refah düzeyi yüksek olan Arnavutlar Enver Hoca'nın döneminde sefalet görmüşlerdir. Elli seneden beri ellerinde kalan tek servet Leninist-Stalinist ideolojileri ve heykelleridir. Enver Hoca elli sene boyunca politik açıdan dünya ile ilişkilerini kesmiş, Arnavut milletini tek iktidar, tek yönetim biçimiyle yönetmiştir. İktidara Sırpların yardımıyla geçen Enver Hoca 1944-1948 Yugoslavya ile iyi ilişkiler içerisinde bulunmuştur (Coşkun, 2001: 69).

1.5.4. Avrupa Birliği ve Arnavutluk

Arnavutluk, 1991 yılında AB ile diplomatik ve politik olarak yakınlaşmaya başlamıştır. Arnavutluk ile AB arasındaki ilişkide dönüm noktası 1992'de yapılan ticaret ve işbirliği antlaşmasıdır. Ticaret ve işbirliği antlaşması tarihi itibarıyla 11 Mayıs 1992'de imzalanmış ve Arnavutluk Doğu ve Orta Avrupa Ülkelerini Yeniden Yapılandırma Programı (PHARE) ile katılmıştır ve bu program dâhilinde oluşan fonlardan faydalanmıştır. Bu yardıma karşılık Arnavutluk reformların gerçekleşmesine hız verilmiştir. 1992–2000 döneminde Arnavutluk, AB'den bir milyar Euro destek almaya hak kazanmıştır. Bu destekle beraber Arnavutluk'ta yapısal düzeyde bir kısım değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklerle beraber Arnavutluk, AB'nin istediği bir kısım kriterlere yakın düzenlemelerde bulunmuştur (Şahin, 2013: 51).

Arnavutluk hükümeti 2005 yılından beri AB ile birçok strateji geliştirmiştir. Bu stratejiler ile Arnavutluk hükümeti siyasal, ekonomik ve sosyal alanda güven kazanmıştır. Sivil toplum örgütleri de daha fazla aktif hale gelmiştir. Yargı sistemi de AB sürecinde ilerleme sağlamıştır. Hâkim ve savcılar çalışmalarını bağımsız bir şekilde

yürütür hale gelmişlerdir. Suç örgütlerine ve terörizme karşı açmış oldukları savaş da daha fazla olumlu sonuç elde etmişlerdir. Verdikleri kararlarda herhangi bir kurumun etkisi altında kalmamışlardır (Şahin, 2013: 53).

Yolsuzlukla mücadelede AB süreciyle daha fazla önem verilmiştir. Uluslararası alanda daha çok işbirliği içerisine girilmiştir. Kamu personelinin denetimi artırılmıştır. Yolsuzluğa adı karışan polisler mesleklerinden uzaklaştırılmıştır. AB sürecinden önce ise suçlu bulunan bürokratlar herhangi bir ceza görmezdi. Neticede devlet bürokrasiye karşı güçsüz kalırdı. Durgun bir ekonomiye sahip olan Arnavutluk ekonomisi AB süreciyle yabancı yatırımcılara güven sağlar hale gelmiştir. Rekabetçi bir piyasa ekonomisi haline gelmiştir. AB sürecinde birçok özelleştirme gerçekleştirilmiştir. Albtelekomun ve Arnavutluk milli bankasının Türk iş adamlarına satılması bunlardan bazılarıdır. Ekonomik büyüme hız kazanmıştır. Enflasyonda düşüşler gerçekleşmiştir (Birleşmiş Markalar Derneği, 2012: 9).

2.BÖLÜM

YUGOSLAVYA DAĞILDIKTAN SONRA ORTAYA ÇIKAN ÜLKELERİN AB İLİŞKİSİ

2.1. Bosna-Hersek ve AB

14 Aralık 1995'te imzalanan Dayton Anlaşması'na göre, Bosna Hersek'in siyasal yapısına bakıldığı zaman ülkenin yasalar güvencesinde, serbest demokratik seçimlerle yönetilen demokratik bir devlet olduğu görülmektedir. Görünüşte demokrasi vurgusu yıkılan Yugoslavya parçalarının hepsinde vurgulanmakla beraber AB projeksiyon sunumu gibi benzelik taşımaktadır. Bosnalı Müslümanlardan ve Hırvatlardan oluşan Bosna Hersek Federasyonu ve Bosna Hersekli Sırp'lardan oluşan Bosna Sırp Cumhuriyeti'nin dışında Bosna Hersek'in kuzeydoğusunda yer alan Brcko, Dayton Anlaşması ve Bosna Hersek'in siyasi yapılandırmasına göre özerk bir yönetimdir ve ne Federasyona ne de Bosna Sırp Cumhuriyeti'ne bağlıdır. AB yapılanma sürecinde başında bulunmasına karşın nasıl böyle bir etnisiteyle ülke oluşturduğu hayretle izlenmektedir (Akman, 2006).

Bosna Hersek Anayasası'nın giriş bölümünde devletin kurucuları olarak Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırp'lar yer almaktadır. Yani Bosnada etnik birliğin sağlanması çalışmaları yapılması gereklidir. Bu etnik ayrılıklar, Bosna halkının kültür değerini yükselttiği gibi parçalanma ihtimalinin de artmasına sebep olmaktadır. Bosna Hersek ve yönetim birimleri kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin tüm ülke topraklarında dolaşım özgürlüğünü engellemeyecek ve serbest piyasa ekonomisi desteklenecektir. Yönetim birimleri arasındaki sınırlarda kontrol olmayacak ve tüm yönetim birimleri yurttaşları aynı zamanda Bosna Hersek yurttaşı olacaktır. Kontrolsüz gümrüğün olumsuz sonuçlarının göze alınması hükümetin ne kadar zor halde olduğunun kanıtıdır. Yönetim Birimleri komşu devletlerle Bosna Hersek'in toprak bütünlüğü ile tutarlı bir biçimde özel paralel ilişkiler kurma hakkına sahiptir. Her yönetim biriminin Parlamenterler Meclisinin oluru ile devletlerle ve uluslararası örgütlerle antlaşma ve anlaşmalara girme hakkı vardır. Bu hakkın oluru görünüş itibayle gerekli olmakla beraber komisyonda verilecek kararların gecikmesine sebep olmaktadır (Bumazovic, 1998: 37- 39).

Bosna Savaşı'nı bitiren Dayton Anlaşması'nın, kurduğu idari yapılanma içinde etnik çizgilere göre şekillenen iki etnik olguyu, on kanton ve bir özerk bölge ile Bosna Hersek'teki etnik bölünmüşlüğü yasallaştırmıştır. Bu yasallaşma baştan beri söylediğimiz sonraki bölümlerde değineceğimiz iyi niyetin meşru zemine oturtulmasıdır. Bölünmeyi yasallaştırmak ülkenin birliğini sağlamasını ve sağlam siyasi temele oturtulmasını engellemiştir. Buna bağlı olarak, Dayton Anlaşması'nın bir eki niteliğinde olan Bosna Hersek Anayasası'ndaki bazı maddeler yüzünden, devlet çapındaki kurumlar yeterince işlevsel olamamaktadır. Örneğin Anayasa'nın 4'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında;

“Bosna Hersek Meclisinde bir kararın alınabilmesi için, her iki entiteden gelen milletvekillerinin belli yüzdesinin o karara onay vermesi şart koşulmaktadır”. Yani kararsızlıkla karar verilmesi beklenmektedir. İşte bu sebepten dolayı, Bosna Hersek'in devlet düzeyindeki meclisinde tikanıklıklar yaşanmaktadır. Ayrıca farklı etnik grupların temsilcilerinin çok az konuda uzlaşabiliyor olmaları yüzünden köklü reform kararları alınamamaktadır. Diğer taraftan Anayasa Bosna Hersek vatandaşlarına değil âdetâ entitelere üstünlüğü tanıdığı için 4'üncü ve 5'inci maddelerinde temel insan haklarını bile ihlal eden ifadeler bulunmaktadır. Genel olarak Bosna Hersek'te var olan iki entitenin kurumları, devlet düzeyindeki kurumlardan daha güçlüdür (Rosenbaum, 2004: 40).

Azınlığın bütün karşısında daha güçlü olması etnik ayrımcılıklar ve AB anlamsız tutumları ABD 'de yaşanan Büyük Ortadoğu Projesi gibi Büyük Balkan Projesi görünümü oluşturmaktadır.

Dayton Anlaşması'na göre Yüksek Temsilciliğin görevleri kısıtlanmıştı ve uluslararası misyondaki sivil veya yerel askerî aktörler ile yerel anayasal çerçeve üzerinde doğrudan bir otoritesi yoktu. 9 Aralık 1997 tarihinde Bonn'da toplanan PIC (Barışı Uygulama Konseyi), Yüksek Temsilciliğine geniş yetkiler vermiştir. PIC, Yüksek Temsilciliğine *“Devlet kurumlarının Anlaşma'yı uygulamakta başarısız olduğu konularda yasa empoze etme ve Anlaşma'yı veya uygulama koşullarını ihlal eden kişilere karşı harekete geçebilmek için geçici önlemler alabilmesi için daha fazla yetki vermişlerdir. Bonn yetkileri denilen bu yetkilerle mevcut yasaların uygulanmasında veya yeni kanun ve yönetmeliklerin hazırlanması sırasında karşılaşılan güçlükler Yüksek Temsilcinin her iki tarafa baskısı sonucunda aşılmaya çalışılmıştır. Bosna Hersek'te Yüksek Temsilci*

siyasileri görevden almak da dâhil çok geniş yetkilerle donatılmıştır ve bu durum ülkede aynı zamanda çok başlılığı arttırmıştır. Yüksek Temsilci, 56 ülkeden oluşan PIC tarafından atanmakta ve BM Güvenlik Konseyi kararı ile onaylanmaktadır” (Baskin, 2003: 162- 165).

Bosna Savaşı'nın Bosna-Hersek'e bıraktığı miras, işlevsel olamayan ve finansman maliyeti yüksek olan devlet modelidir.14 Aralık 1995'te imzalanan Dayton Barış Antlaşması Bosna-Hersek'i, dış sınırları ortak, iç sınırlar açısından ise adeta bölünmüş bir devlete dönüştürülmüştür. Bunun adına da feodel yapı demekle yetinmiştir. Bosna-Hersek'in iki entitesi, “Bosna ve Hersek Federasyonu” (FBiH) ile “Sırp Cumhuriyeti” (RS), kendilerine has siyasi kurumlarıyla, polisleriyle, yargı mekanizmalarıyla, eğitim sistemleriyle, medyalarıyla ve bağımsız devletlere özgü diğer kurumlarıyla, adeta aynı devlet içinde “iki küçük aynı devlet” haline gelmiştir. Diğer taraftan, FBİH on kantona bölünmüş, Hırvatların kontrolündeki kantonlarda ise Hırvatlar adeta özerk bir yönetim oluşturmuştur. Bütün bunların dışında, bir de özel statüye sahip, yaklaşık 80 bin nüfuslu Brčko bölgesi bulunmaktadır. Karma nüfusa sahip Brčko, herhangi bir entiteye bağlı değil ve Mart 2000'den beri özerk hükümete, özerk yürütme ve yargı gibi organlara, ayrıca özerk polis teşkilatına sahiptir (Rosenbaum, 2004: 41-59). Dayton Antlaşması isminin devamında barış sözcüğünü taşısa da bu barış yazıda kalmıştır. Çünkü Dayton ile bölünmüşlük yapılaşdırılmış ve bu yapılaşdırma hukuki nitelik kazanmıştır. Ülkelerin etnik ayrılıkları ve azınlık grupların hak sahipliğinin üstünlüğü, geleceğin sağlam yapılaşmadan uzak olduğunu göstermektedir. Bu gösterimler ışığında Dayton, bölünmüşlüğün anlaşmasıdır diyebiliriz.

Siyasal etkende Dayton Antlaşması dayanak bulmaktadır. Bunlardan bazıları, yıkımın engellenmesi ve kan akması hususunda tarafların isteği, öteki de ABD'nin Avrupa'daki krizlerde siyasi denetleme ve önderliğini devam ettirmek istemesi. Antlaşma, 1995 Ekim'indeki ateşkesi kodifiye ederek yeniden çatışmaları engellemek, Bosna-Hersek'e uluslararası alanda kişilik kazandırmakla birlikte uyguladığı sistemle devam ettirilebilir ve devamlı bir barışı hala tesis edememiştir. Mücadele boyunca batının yatıştırma eğilimine orantılı olarak bu antlaşma diğer yönüyle agresifleri mükâfatlandırmış ve milliyetçi önderliği iktidarda bırakmıştır. Bu önderler entegrasyonun ve uzlaşmanın önünü kapatmış, sığınmacıların ülkelerine geri gitmelerini engellemiş ve insanları mekânlarından sürmüşlerdir. Anlaşmanın karşı karşıya geldiği önemli handikaplar

bunlardır: Antlaşma merkezi örgütlerle NATO gücüne dayanmakla ve üniter devleti ayrı ordulara sahip iki farklı şekilde entiteye ayırması, önemli hukuksal boşluklarıyla ve güç sınıflandırılmasıyla beraber anlaşmanın iyi bir şekilde koordine edilemeyen askeri ve sivil taraflarının yetersiz olmasıdır (Şahin, 2013: 60).

Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşlar Bosna-Hersek'in yeniden yapılandırılması ve iktisadi dönüşüm süreçleriyle yakından ilgilenmiştir. Bu ilgi yine bahsedeceğimiz iyi niyetin göstergesidir. Kendi isteği gibi ülke oluşturma ekonomik bağımsızlığı hiçe sayma bu iki kurumun ortak amacı gibi görülmektedir. "Bu kapsamda, ülkeye ilk aşamada savaş öncesi statükonun geri getirilmesi için yeniden yapılanma yardımları yapılmış, ardından özel sektörün gelişimini özendirilen iktisadi dönüşüm stratejileri önerilmiştir" (European Stability Initiative, 2002: 3).

Potansiyel aday ülke pozisyonunda bulunan Bosna-Hersek, AB'ye üyelik müracatında bulunmayı beklemektedir. AB bu bölünme tehlikesine karşın Bosna'yı üye yapıp yapmayacağı tartışılmaktadır. Bosna-Hersek'te Ekim 2010 seçimlerini takiben on altı ay süresince devlet seviyesinde devletin kurulamamış olması, AB yolunda uygulanması icap eden reformları aksaklığa uğratmış ve ülkenin AB tarafından eleştirilmesine yol açmıştır. 27 Haziran 2012 tarihinde Avrupa komisyonu, Bosna Hersek ile katılım sürecine ilişkin Yüksek Düzey Diyalogu başlatmış ve AB'ye üyelik başvurusunda bulunabilmesi için ön koşul kabul edilen İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girebilmesi için yerine getirmesi gereken koşulları ve zamanlarını içeren yol haritası sunmuştur. Yol haritasına göre, "Bosna-Hersek'in anayasasını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) 2009 yılında aldığı Sejdić-Finci kararı doğrultusunda üç kurucu halk olan Sırp, Hırvat ve Boşnak dışındaki etnik takımların da üst düzey kamu görevlerine seçilebilmesine imkân sağlayacak şekilde tadil etmesi gerekmektedir. Fakat, bu koşul için öngörülen tarih geçmesine rağmen politikacılar arasında anayasanın tadil edilmesine ilişkin bir uzlaşma sağlanamamıştır. Aslında istenilen durum şunu göstermektedir: azınlıklara daha fazla yetki verilirse üyelik gerçekleştiğinde karar verme potansiyeli en aza indirilmektedir. Bu en aza indirilmişliği ve güçsüz ülke varlığını isteyen ve iktidarın güçsüzleşmesini isteyen AB tutumu açıkçası modern yönetim biçimlerinin reddettiği bir yapıdır (Şahin, 2013: 35).

Komisyon, 16 Ekim 2013 tarihinde açıkladığı 2013 Yılı Bosna-Hersek İlerleme Raporu'nda ise Bosna-Hersek'in siyasi kriterleri yerine getirmekte kaydettiği ilerlemenin kısıtlı olduğunu belirtmiş ve ülkedeki siyasetçiler arasında ülkenin ve kurumlarının geleceği ile ilgili ortak bir vizyon sahibi olmadığını söylemiştir. Komisyon farklı bir yorum olmamakla beraber imkânsız istemektedir. AB Dayton'la oluşturulan ülke içindeki vatandaşlar ortak bilince sahip olarak üretilmediler ve bu neticede Mecliste ortak amacı beklemek yersiz bir tavidir. Komisyon, AB'nin gayretlerine rağmen Bosna-Hersekli politikacıların, Bosna-Hersek Anayasası'nın, AIHM'nin 2009 tarihli Sejdić-Finci kararı yönünde tadil edilebilmesi yolunda uzlaşma gidemediklerini kaydetmiştir. Sejdić-Finci kararının tatbik edilmesinin ardından SAA'nın yürürlüğe girmesi ve ülkenin hakikatli bir üyelik başvurusunda bulunması için kilit öneme sahip olduğunu Komisyon, Bosna-Hersek'i, farklı düzeydeki yönetimlerle AB konularında işbirliğini sağlamaya yönelik tesirli bir koordinasyon mekanizması oluşturulmadığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Eleştirilerin sonraki dönemlerde de devam edeceğini söylemek zor bir öngörü değildir. Çünkü daha önce belirttiğimiz gibi Bosna, Bosna halkından ibaret değildir.

Bosna Hersek'te, savaştan önceki son nüfus sayımına göre ülke nüfusunun yüzde 37'sini oluşturan Sırlar, Dayton Barış Antlaşması sayesinde ülke topraklarının yüzde 49'unun üzerinde kurulan Bosna Sırp Cumhuriyeti'nde egemenliklerini sürdürüyor. Kendi başkanı, başbakanı, bakanları, meclisi hatta "bayrağı" bulunan Bosnalı Sırlar, Banya Luka şehrini ise idari merkez olarak kullanıyor. Dayton Barış Antlaşması'nın paraf edildiği gün olan 20 Kasım, Bosna Sırp Cumhuriyeti'nde "resmi bayram" olarak kutlanıyor. Bu günde, resmi kurum ve kuruluşlar çalışmıyor, düzenledikleri çeşitli etkinliklerle Dayton'un kendilerine sağladığı bu "imtiyazlı" günü kutluyor. Meclisten çok kolay bir kararın çıkarılması dahi, Boşnak, Hırvat ve Sırların iznini gerektirdiğinden kararın onaylanması uzun sürebilmektedir. Karar vermedeki diğer önemli sorun Üçlü Devlet Başkanlığı Konseyi'nde yaşanmaktadır. Bilhassa dış politika ve anayasal mevzularda alınabilecek kararlar, üç konsey üyesinin de uzlaşması gerekmekte ve bu da vakit almaktadır. Bu sebeple birden fazla AB ülkesinin hem de Sırbistan'ın da kınadığı Srebrenitsa'da oturan soykırımı Bosna Hersek kınanmamıştır. Soykırımın kınanması için ülkedeki Sırların da izin vermesi lazım gelmektedir. Uluslar arası topluluk, ülkedeki komplike yapının yalınlaştırılması için son zamanlarda önemli

çaba sarf ederken, Sırp ve Hırvatlar yapının farklılaşmasına karşı çıkmaktadır. Bu yapı Sırp ve Hırvatlar bu yapının farklılaştığı takdirde söz haklarının ellerinden alınacağı kaygısı taşımaktadırlar. Ve bu yapının devam etmesini istemektedirler. Dayton Barış Antlaşması, Bosna Hersek'in NATO ve AB üyeliği yolunda ilerlemesine en önemli engel olarak görülmektedir (Şahin, 2013: 40).

2.2. Hırvatistan ve AB

Hırvatistan'ın Avrupa Birliği üyelik süreci, ülkenin 2003'te üyelik başvurusunda bulunmasıyla başlamıştır. 2004'te Avrupa Komisyonu, Hırvatistan'a aday ülke statüsü verilmesini önermiş ve Avrupa Zirvesi yine aynı yıl Hırvatistan'ın resmen aday ülke olduğunu açıklamıştır. Hırvatistan ile müzakereler 3 Ekim 2005'te Türkiye ile aynı zamanda başlamıştır. 18 Ekim 2006'da tarihi itibarıyla Hırvatistan ve AB arasındaki tüm tarama süreci tamamlanmıştır (Altun, 2013: 8).

Müzakere sürecinde hızla ilerleyen Hırvatistan, 30 Haziran 2011 tarihi itibarıyla müzakere başlıklarını kapatıp 9 Aralık 2011'de AB ile Katılım Antlaşması imzalanmıştır. Tüm bu süreç sonucunda AB'ye üye devletlerde onaylama prosedürlerinin tamamlanması ile Hırvatistan 1 Temmuz 2013'te yirmi sekizinci üye olarak Birliğe katılmıştır.

PHARE programı kapsamında 2001-2006 döneminde Hırvatistan'a 145 milyon avro yardım yapılması taahhüt edilmiş, bunun 61 milyon avrosu sözleşmeye bağlanmıştır. Hırvatistan, 2004 yılında aday ülke statüsüne alınması nedeniyle 2005-2006 yılında ISPA kapsamına dâhil edilmiştir. Hırvatistan, ISPA'dan 2005 yılında 25 milyon avro, 2006 yılında ise 35 milyon avro tutarında yardım almıştır (European Commission, 2007).

CARDS programı kapsamında ise 2000-2006 döneminde Hırvatistan'a 196 milyon avro yardım yapılması taahhüt edilmiş, bunun 180 milyon avrosu sözleşmeye bağlanmıştır (European Commission, 2008: 112).

2.3. Slovenya ve AB

Yukarıda bahsettiğimiz gibi Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin bir parçası olan Slovenya, 1991'de bağımsızlığını ilân etmiştir. 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne katılmıştır ve parlamentoda yedi kişi ile temsil edilmektedir.

2.4. Makedonya ve AB

Makedonya bağımsızlığını açıklar açıklamaz bazı iç ve dış sorunlarla karşı karşıya kaldı. Makedonya'nın bağımsızlığı dışarıda ilk başta komşu ülkelerin engeline takıldı. Kilisesi ve dili yüzünden Bulgaristan ve Sırbistan ile sorunlar yaşadıysa da, Makedonya açısından önemli sorun Yunanistan'dı. Yunanistan, Makedonya isminin ve bayrağının kendisine ait olduğunu söyleyerek Makedonya'nın bağımsızlığının tanınmasına karşı çıkmıştır. Ancak Atina bununla sınırlı kalmamış, AB kozunu da devreye sokmuş ve Birliğin Makedonya'nın bağımsızlığını tanımaması için elinden geleni yapmıştır. Üsküp ve Atina arasında tırmanan bu gerginlik yüzünden AB ancak Nisan 1993 yılında Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya adı altında Makedonya'yı tanımaya razı olur (Tupurkovski, 1997: 145-147).

Yunanistan Avrupa'nın ağlayan çocuğu deyimini her zaman hak edecek tutum sergilemiştir. Yunanistan'ın Makedonya bağımsızlığı hakkındaki görüşleri hala değişiklik göstermemiştir. Çünkü yapı itibariyle Yunanistan'ın Avrupa içindeki etnik nazlanmasının ikamesi Makedonya'dır.

Makedonya açısından önemli bir engel de, toplumlararası diyalogun gelişmesi ve AB yolunda yaptığı katkılarla bilinen cumhurbaşkanı Boris Trajkovski'nin, Şubat 2004 yılında tam da Makedonya'nın AB'ye üyelik başvurusunu Brüksel'e götürürken talihsiz bir şekilde uçak kazasında kaybedilmesiydi. Bu talihsiz olayın ardından Makedonya 22 Mart 2004 tarihinde AB tam üyeliği için başvuruda bulunmuştur (Commisison of the European Communities, 2005: 4). Makedonya birliğe üye sıfatıyla henüz katılamamıştır AB Avrupa'nın ağlayan çocuğundan bağımsız davranabilirse Makedonya'nın katılımı öngörülmektedir.

2.5. Sırbistan –Karadağ ve AB

Miloseviç'in gitmesine rağmen eski rejim başta savunma bakanlığı, istihbarat birimleri ve devletin diğer kilit kurumları, varlıklarını devam ettirerek Sırbistan Karadağ'daki reform sürecini ve AB yolunu engellemeye çalışmışlardır. Miloseviç sonrasında Sırbistan Karadağ'daki demokratik güçler daha üç sene boyunca eski rejime karşı mücadele etmek zorunda kaldı. Miloseviç rejimine karşı giriştiği mücadele sonucunda, Sırbistan Karadağ'daki demokratik bloğun lideri olarak bilinen Zoran Dindiç, 2003 yılında Miloseviç ve eski rejim yanlıları tarafından öldürülmüştür. Ayrıca seçim sonrasında on sekiz siyasi partinin bir araya gelmesi ile oluşturulan koalisyon hükümetinin, ülkeyi bir türlü etkin bir şekilde yönetememesi Sırbistan Karadağ'ın siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşmesini daha da geciktirmiştir (Türbedar, 2003: 21-23). Karadağ başbakanı Milo Djukanoviç'in Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nden uzaklaşmasına ve ülkesinin giderek bağımsızlığa doğru gitmesine neden olmuştur Sırbistan yüzünden Avrupa yolunun tıkanıldığını ileri süren Karadağlılar, Belgrat'ı baypas ederek paralel politikalarla kendi kurumlarını inşa etmeye başlamışlardı. Podgorica hükümeti kendi merkez bankasını kurarak kendi parasını bastı, dış politikasının artık Belgrat'tan değil merkezi Podgorica'daki dışişleri bakanlığından yürütüleceğini açıkladı. Miloşeviç karşıtı, genç ve geniş görüşlülük sahibi olarak bilinen Djukanoviç özellikle 1999 Kosova krizi yüzünden hem ABD hem de Avrupalı liderler tarafından desteklenmiştir (Vejvoda, 2004: 37-54).

Karadağ elitleri, Miloşeviç sonrasında da Sırbistan ile olan bu zorunlu evlilikten çıkış yollarını aramaya devam etmiştir. Bölgedeki parçalanma sürecinin yeniden alevlenmesini önlemek için AB, ODGSP Yüksek Temsilcisi Javier Solana ile devreye girdi. Solana'nın çabaları sonucu 2002 yılında imzalanan "Belgrat anlaşması" ile Sırbistan ve Karadağ arasında gevşek yapıli bir devlet birliği kurulmuştur (Tocci, 2004: 561-562). Bu anlaşma geçici bir çözümdü, Sırbistan ve Karadağ arasındaki ayrılığı üç seneliğine ertelenmiştir. Brüksel de kısa sürede Sırbistan ve Karadağ'ın AB yolunda birlikte devam edemeyeceğini anladı ve "iki kulvarlı" – "twin track" yaklaşımını kabul ederek SAP'a uyum sercine bu iki devletin ayrı ayrı devam edilmesine karar verilmiştir.

2.6. Kosova ve AB

Kosova 1974'den itibaren Yugoslavya'dan ayrılıp özerk bir statüye sahip olmuştur. Yugoslavya'nın dağılımıyla beraber Karadağ ve Sırbistan'dan meydana gelen yeni Yugoslavya Federal Cumhuriyeti içerisinde kalmıştır. Bu beraberlik kısa bir zamanlı olmakla beraber Sırbistan Kosova'nın özerk pozisyonuna son verdiği 1898 sonrası istiklal çalışması başlatmış, yaklaşık olarak bölgenin %90'ından meydana gelen Arnavutlar, bu mevzularla alakalı farklı bir seçenek oluşturamamıştır. Bosna savaş içindeyken, Kosova Sırp yönetimi altında tüm hakları koparıldığı için ilk aşamada o devirlerde daha çok "sivil itaatsizlik" siyaseti seyretmiş ve kendi paralel yapıtlarını kurmuşlardır. Sırbistan'ın Kosova'daki hükümdarlığını meşrulaştıracak durumdan, İbrahim Rugova liderliğinde savaşa karışmadan kaçınmışlardır. 1995 Dayton Anlaşması'ndan sonra, Bosna savaşına son veren Kosovalı Arnavutlar içerisinde muhalif tavırların ortaya çıkması ile 1997 senesinde Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) kurulmuştur. Slobodan Milošević yönetimindeki Sırbistan ordusu 28 Şubat 1998'de UÇK'nın Sırp birliklerine ateş açmasından sonra harekete geçmiştir (Kut, 1998: 57-58). Avrupa Konseyi Kosova Devletine genişletilmiş özerklik verilmesini 15 Haziran 1998'de Cardiff Zirvesinde hemen durdurulmasını istemiştir. Avrupa Konseyi'nin görüşlerine bakılarak Kosova'nın pozisyonunu canlı bir politik süre ile devam ettirilmeli ve iki taraf da görüşmelere katılmalıdır. Kosova'nın etnik yapısı AB aracılığıyla ezilmek istenmemektedir. Bu açıdan AB, güven inşa edici tedbirler üstünde de antlaşmaya gidilmesi için uluslararası katılımlarla bir bir konferans toplantısı ve Kosova için belirlenen AB özel liderinin mütaala sürecine aktif olarak katılacağını açıklamıştır. 1998 yılında AB'nin Kosova siyaseti, çatışmaların son bulması için tebliğ yayınlarken, Yugoslavya üstündeki baskıcı politikayı sürdürerek ülkenin statüsü için bir an evvel müzakere süresinin başlatılması siyaseti olmaktadır (Hill ve Smith, 2000: 386). Bu politik tavır sadece savaşın herhangi azaltmak içindir. AB birliği Yugoslavya ülkelerine barış getirmek için Balkanlara açılmıştır görünümü taşımaktadır.

Önemli sorunlardan biri 1999 NATO müdahalesi sonrası ülkenin belirsiz statüsü olmuştur. Bu belirsizlik başta uluslararası camianın dikkatini çekmiş ve bu ölçütte BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı ülkenin Sırbistan- Karadağ arasındaki yeni Yugoslavya Federasyonu içinde en yüksek derecede özerk statüsünün korunması ve

geleceği için görüşmeler yapılmasını kapsayan içeriği yayınlanmıştır (Pirinççi ve Arı, 2011: 15-16).

Kosova'da 1999' sonrası Kosovalı Arnavutlar, Birleşmiş Milletler Kosova Yönetim Misyonu (UNMIK) yönetimini her türlü iç idareyi oluşturdukları organları kullanarak yönetmektedirler. 2003 yılı bitiminde ABD, Kosova'nın sonuncu ölçünlerin yerine getirilmesi koşuluyla 2005 senesinde nihai pozisyonun belirtilmesi için görüşmeler için hareket geçilmesine pozitif yönlü bakmıştır. Kosova'da yaşanan Sırp-Arnavut gerginliğinden ve 2004 yıllarında yaşanan sertlikten sonra nihai pozisyon görüşmelerine gidilmemiş ve 2007 yılında BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Martti Ahtisaari'nin hazırlamış olduğu plan dâhilinde ülkeye uluslararası himaye altında istiklal verilmesi ve ülkedeki azınlık haklarının korunması şartı ile görüşmelere başlanabilmesi istenmiştir. Azınlık konusunda AB her zamanki hassasiyetini burada da sergilemiştir. AB'nin de destek verdiği Ahtisaari programı yeni Yugoslavya'nın bu programı kabul etmemek için ayak diremesi durumunda başarısız olmuştur (Pirinççi ve Arı, 2011: 15-16).

Kosova'nın AB ile bütünleşme sürecindeki en çok önem arzeden problem, ülkede yaşanan Arnavut- Sırp uyuşmazlığı ve çatışmalarıdır. Sırbistan Kosova'yı bağımsız bir ülke olarak görmemekte ve bu mevzuda sert bir davranış sergilemektedir. AB üyelik sürecini ve Sırbistan'ın üyelik sürecini, Kosova'nın komşusu ile yaşadığı ihtilaflar olumsuz yönde etkilemektedir. Kosova ve Sırbistan arasında AB, arabuluculuk rolünü üstlenerek müzakerelere devam ettirilmeye çalışılmıştır. AB, Şubat 2012'de Sırbistan ile Kosova arasındaki yapılan görüşmelerin dokuzuncusunda 28 Şubat 2012 tarihinde yeşil ışık yakmıştır. AB, üyelik süreci dâhilinde birbiriyle kavgalı Yugoslavya ülkesi görmek istememektedir. AB süreç sonunda bütün Yugoslavya ülkelerinin birliğe dâhil olacağını öngörmüş olabilir ve birlikte savaş halinde yaşayan ülkeleri istememektedir (Akgün, 2012: 270).

Arnavut ulusalcılığı, ülkenin her köşesinde kendini kanıtlamakta ve Kosova'daki Türklerde bu durum karşısında ülkenin AB ile birleşme sürecine daha fazla pozitif bakmaktadır. AB üyelik süreci ile beraber azınlık ve insan hakları bahsinde yaşanacak olan zorluklardan ötürü umutlu olan Kosova'daki Türkler bu sebeple her platformda bu sürecin başlanabilmesini ve devamını memnuniyetle karşılamaktadırlar.

Kosova Türkleri, Kosova'nın AB ile birleşmesi sürecini güç olmasına rağmen, süreci yoğun bir şekilde desteklenmektedir. Sürecin istikbali bahsinde mutlak bir netlik söz konusu olmasa da oluşmuş olması devamında atılacak adımlar, hem Kosova Türkleri için hem de ülke için pozitif yönlü olacaktır.

2.7. Yugoslavya Yıkılışından Sonra AB Devletlerinin Tutumu

Dış mücadelenin ilk dalgası yeni bağımsız olmuş Hırvatistan'dan ve Yugoslavya'nın bakiyesi kalan Sırbistan-Karadağ'dan gelmektedir. Bunlar zaten eski Yugoslav unsurları olduğu için dış müdahilden ziyade savaşın tarafları gibidir. Dış müdahalenin ikinci dalgası, mücadele eden bu güçler arasında taraf seçen Avrupa, ABD ve Müslüman ülkelerden gelir. "Birleşmesinin üzerinden çok zaman geçmeyen Almanya, Yugoslavya krizinin 1990'larda patlak vermesiyle Avrupa'da elinde güç bulunduran esas ülke olarak uluslararası sahnedeki yerini alır. Ülkesinin Batı Avrupalı ortaklarına Slovenya'yı ve Hırvatistan'ı bağımsız devletler olarak tanıyıp Yugoslavya'yı parçalamaları gerektiği yönünde propagandayı Alman dışişleri yapar" (Johnstone, 2004: 219).

İngiltere, Fransa ve Almanya gibi güçlü ülkeler, Avrupa Topluluğu (AT)'ndan AB'ye giden süreçte yeni bir siyasi hâkimiyet için rekabet ediyordur. Sağlam ve dirençli politikası ve bünyesindeki büyük devletlerin varlığıyla AT, kargaşa yüklü tarihlerinden ötürü Doğu Bloğu ülkelerini domine etme niyetindedir. Ancak buralardaki gelişmelere karşı koyabilecek şekilde aralarında ittifaka ve yeterli güce sahip değildirlere. ABD'nin bu noktada Avrupa'dan açık ara ilerde olduğu ortaya çıkacaktır. "ABD, Balkanlarda kendisine sağlam ve güçlü bir müttefik bulmayı amaçlar. Ayrıca askeri üslerini kurmak için yeni topraklara ihtiyacı vardır. Böylelikle Rusya'yı da daha fazla baskı altına alabilecektir. ABD ve Almanya Slovakya ve Hırvatistan'da bir nüfuz oluşturmuş ve bu hali Bosna-Hersek'e ve özellikle Kosova ve Arnavutluk'a da yaymak istemiştir. Rusya ise Sırbistan, Karadağ ve Makedonya gibi ülkelerde Slav-Ortodoks kimliğini kullanarak bu ülkeler yoluyla sıcak denizler hedefini gerçekleştirmeyi amaçlıyordu" (Johnstone,2004: 219).

"Sırp politikasına en güçlü ve kararlı biçimde destek veren ülke Yunanistan olur. Bunun başlıca nedeni, her iki tarafın da Makedonya'nın ayrı devlet olmasını istememesi ve Yunanistan'ın Üsküp'ün Yunan Makedonya'sı üzerindeki kurtarımcılık planlar yaptığını

iddia ederek aşırı bir tepkiselliğe saplanmasıdır. Bir başka neden de, Balkanlar'da Türklerin yeni bir rol üstlenmesi karşısında duyulan ortak düşmanlıktır” (Barışa Çağrı. Uluslararası Komisyon'un Balkanlar hakkındaki raporu, 1998).

Romanya'nın Sırbistan'a destek vermesinin altında ise başka nedenler vardır. “Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç gibi Romanya Devlet Başkanı Ion Iliescu da komünist aygıt içinde yetişmiş olup şimdi otoriter yönetimi milliyetçilikle birleştirmektedir. Her ikisinin de amacı, ülkelerindeki Macar azınlığın elinde mümkün olduğunca az şey bırakmaktır” (Barışa Çağrı. Uluslararası Komisyon'un Balkanlar hakkındaki raporu, 1998).

AT ile ABD'nin Nisan 1992'de Bosna-Hersek'i tanıması Bosna içinde de Balkanlarda da caydırıcı bir etki yaratmaz. “Sırp-Yugoslav birlikleri Saraybosna'yı kuşatarak Bosna'nın doğu ve kuzey kesimlerine ilerlemeye başlar, geçtikleri her yerde Sırp olmayan nüfusa karşı etnik temizlik uyguluyorlardı” (Barışa Çağrı. Uluslararası Komisyon'un Balkanlar hakkındaki raporu, 1998).

Yugoslavya krizi ABD/Avrupa/Almanya arasındaki çıkar çelişkisini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda Avrupa içindeki İngiltere/Fransa/Almanya merkezli Avrupa içi çelişkiyi de gün yüzüne çıkarır. Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olarak “Almanya, Yugoslavya'nın bölünme sürecini başlatarak, Balkanlar ve Doğu Avrupa'da etki alanı kurmak istediğini açıkça ortaya koymuştur. ABD ise Körfez ülkesinde sağladığı üstünlük karşılığında bölgenin kısmi de olsa Almanya'nın etki alanına kaymasına müsaade eder. Buna karşılık Almanya'nın etki alanını Hırvatistan ve Slovenya üzerinden Adriyatik'e kaydırması AT içindeki diğer ülkeleri harekete geçirmiştir. AT'nin diğer iki büyük ülkesi İngiltere ve Fransa Rusya'ya yakın durmak suretiyle 1992 savaşında Bosna'ya yapılacak olan müdahaleyi geciktirir. Bu hal bir taraftan Bosna'nın statüsünün Sırbistan lehine oluşmasının önünü açarken, diğer taraftan etnik kıyımın artmasına neden olur.” (Turan, 2005: 168).

2.7.1. Badinter Komisyonu

AT tarafından oluşturulan Badinter Tahkim Komisyonu, gerçek amacı Almanya'nın Yugoslavya'nın parçalanması yönündeki talebine Avrupa Birliği'nin göstereceği fırsatçılık kabulüne yasal bir açıklama getirmektir. Adına rağmen komisyon hiçbir

zaman çatışan taraflar arasında tahkim görevi üstlenmedir. Bunun yerine, AT bakanlarından oluşan yürütme yetkisi dışında yasal dayanağı olmayan komisyon, Yugoslavya sorunun çözümünde yasal argümanların temelini oluşturan görüşler yayımladı. Aralık 1991 ve Temmuz 1992 yılları arasında yayınlanan on görüşünde yeni bir belirsiz içtihadın oluşmasına katkıda bulundu. Bu içtihat bağlamında; öznel ahlaki kriterler, eski ülkelerin yıkılmasını ve yenilerinin tanınmasının haklı çıkaracak şekilde kullanılabilirdi.

Badinter komisyonu AT'ye üye devletleri ciddi sorumluluklarından kurtarıncasına öteki devletlerce tanınmanın etikleri sadece beyanatta kalacağını açıkladı. Gerçekte, devletlerin tanınması önemli bir konuydu ve önemli olaylarda büyük etkileri olacaktı. Ayrılıkçı devletlerin tanınması savaşı durdurmaya değil, bir iç savaşı uluslararası soruna dönüştürmeye ve uluslararası müdahaleye olanak sağlamaya yönelikti. Böylelikle uzlaşma yolları kapanmış ve çatışmalar daha da kutuplaşmıştır (Johnstone, 2004: 55-56).

Belgrad hükümetinin öne sürdüğü hukuki yaklaşım ise Yugoslavya'yı oluşturan halkların ayrılma sürecinde de hak sahibi oldukları yani ayrılmanın Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerin sınırlarına göre değil halkların yaşadıkları bölgeler göre gerçekleştirilmesi idi. Yugoslavya'nın dağılma sürecinin hukuki boyutunu görmezden gelen komisyon, 29 Kasım 1991'de Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyeti (YFSC)'nin ölüm fermanı anlamına gelen YFSC'nin bir dağılma sürecinde olduğu anlamına gelen ilk görüşünü yayınlamıştır (Johnstone, 2004: 55-56).

Yugoslavya krizi, Avrupa'nın kendi içindeki çelişkilerini görmesi açısından da önemliydi. Kriz Avrupa'nın önde gelen güçlerini bir araya getireceğine onları nerede ise karşı karşıya getirmektedir. Kriz sırasında İngiliz/Fransız bloğunun Güvenlik Konseyi kararları ile devreye girerek Soğuk Savaşın ardından birleşmiş Almanya'nın Balkanlardaki artan etkinliğini dengelemeye çalışması bunu göstermektedir. (Davutoğlu, 2001: 291-314).

Yugoslavya krizi ilk çıktığında Avrupa Maastricht süreci ile yeni bir dönüşüme hazırlanmaktadır. Avrupa Topluluğu olarak bu sürece girerken, sürecin sonunda bir siyasi birlik ve tek sesli dış politika geliştirme kapasitesine sahip bir Avrupa Birliği olarak çıkmayı amaçlamaktadır. Yugoslavya krizi Avrupa'nın Soğuk Savaş sonrasında karşılaştığı ilk ciddi sınav olacaktı, çünkü kırk beş sene boyunca Avrupa güvenliği ile

ilgili bütün meseleler ABD ve NATO sorumluluğu altındaydı. Soğuk Savaş artık sona erdiğine göre ve ABD de Yugoslavya konusunu Avrupalılara bırakabileceğini düşünüyordu. Ayrıca ABD seçim yılına girdiği için Washington'daki yetkililer Yugoslavya konusu ile ilgilenmekten kaçınmışlardı. Nitekim Yugoslavya krizi ilk çıktığında Lüksemburg dış işleri bakanı ve Avrupa Komisyon başkanı Jeack Poos Yugoslavya krizine müdahil olup olmaması konusunda şöyle bir ifade verdi: “Şimdi Avrupa zamanıdır, ABD'nin değil”. Avrupa Yugoslavya krizini çözerek kendini kanıtlamayı düşünüyorlarmış (Ana, 2005: 88).

1991 yılında Yugoslavya krizi yükseliş eğilimine geçince, AT Yugoslavya'ya silah ambargosu uyguladı ve ekonomik yardımlarını askıya aldı.31 1991 yaz aylarında Yugoslavya'da ateşkes uygulamasını gözlemlemek için Yugoslavya'ya bir Gözlemci Misyonu- EC Monitoring Mission gönderdi. İngiltere'nin eski dışişleri bakanlarından Lord Carrington AT Yugoslavya özel temsilcisi olarak atandı. AB ilk önce Eylül 1991'de Lahey'de ardından Londra ve Cenevre'de uluslararası düzeyde Yugoslavya'ya ilişkin Barış Konferansı düzenlemiş olsa da, bütün bu diplomatik çabalar Yugoslavya krizini durdurmak için yeterli olmamıştır (Smith, 2003: 52).

3.BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI YUGOSLAVYA'DAKİ GELİŞMELER ve AB

3.1. GİRİŞ

Soğuk Savaş sonrası Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine komünist blokla arasında köprü bölge olarak gören Batı Avrupa ülkeleri için Yugoslavya'nın parçalanma süresi önemli bir deneyim olmuştur. Maastricht Antlaşması ile meydana gelen yeni yapılanma içerisinde Ortak Dış ve Güvenlik siyasetini de deneme imkânının olduğu bu parçalanma süresinde Yugoslavya'ya bakışı mevcut hali ile ülkenin toprak bütünlüğünün korunması ve Batı düzenine bütünleşmiş edilmesi olmuştur. Ama Yugoslavya'dan ayrılan her devlet iç ve dış karışıqlarla boğuşmuştur. Bu sebeple 1991 senesinde Hırvatistan ve Slovenya'nın istiklalini duyurmalarının hemen ardından "Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne" destek verdiği bildirilmiştir. Bu bildiri diğer ülkelere gönderilen destek niteliği taşımaktadır. Şu bilinmelidir ki eğer Avrupa devletleri parçalanmayı desteklemek yerine bütünleşmeyi destekleselerdi Yugoslavya daha büyük ve daha güçlü bir devlet olarak kalacaktı. AT'nin krizin başlarında aldığı tavır problemin en kısa zamanda Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne ziyan vermeden önüne geçmek olmuştur. (Holland, 1992: 136). Bu görüş biraz iyimserdir çünkü AB baştan beri sürecin müdahilidir. Bu müdahillik daha küçük ve karışık ülkeleri oluşturma politikasından ibarettir.

"Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Doğu Bloğunun dağılması, ABD'nin yeni dönemde farklı bölgelere göre farklı güvenlik stratejileri izlemesini gerektirmiştir. Ortadoğu da olduğu gibi; Zira yeni dönemde artık ABD'nin üstünlüğüne meydan okuyacak Sovyetler Birliği gibi bir büyük güç yoktur yani ABD yalnız atlıdır. 1990'lı yıllara kadar Balkanlarda çok fazla etkin olmayan ABD, bölgedeki aşırı milliyetçiliklerin artması ile bölgeye yönelik ilgisini artırmıştır". Bu ilginin arkasında yatan sebep AB'nin bir güç olarak yükselişini önlemek, Yeni Dünya düzeni ve Büyük Ortadoğu Projesi gibi ABD uygulamaları için Balkanlar'ın uygun bir laboratuvar olması, AB'yi siyasi denetimin yanında ekonomik açıdan da denetlemek, hem Rusya'yı hem de diğer bölgeleri denetim altında tutmak ve bu bölgelere kolay erişimi sağlamaktır (Ayhan, 2008: 36).

ABD, Orta Asya-Hazar ve Ortadoğu Bölgeleri'nde bulunan enerji kaynaklarının Avrupa'ya aktarılması hususunda Rusya topraklarının dışında kalan önemli doğu batı yönlü güzergâh olan Balkanlar Bölgesi'ni kontrol edebilmek ve bu önemli transit geçiş

güzergâhını Rusya'ya kaptırmamak gibi nedenlerle bölgeye önem vermekte ve buradaki varlığını sürdürmek istemektedir (Tüysüzoğlu, 2011: 178).

ABD Yugoslavya'nın dağılışı sorununa uzun süre seyirci kalmıştır. Bunun önemli nedeni ABD'nin, Balkanlar'ın göbeğinde büyük ve güçlü bir Yugoslavya arzulamamasıdır (Tüysüzoğlu, 2011: 179). Bosna Hersek krizi AB'nin bölge için yetersizliğini göstermiştir. Sırbistan lideri Slobodan Milosevic'in Bosna ve Hırvatistan'da sivil halka yönelik toplu katliam ve sürgün politikalarına karşı hamle olarak AB'nin çözümsüzlükle yetinmesi, ABD'nin dünyadaki krizleri çözebilecek yetenekte tek süper güç olduğunu gösterme fırsatını da yaratmıştır. ABD süper güç deyimi domino taşları yerine oturtulmaya çalışılmaktadır (Oğultürk, 2011: 106).

Öte yandan ABD'nin Balkanlar Stratejisi'nin birinci önceliği, Balkan halklarının önemli bir bölümü ile tarihsel, kültürel ve siyasal bağları bulunan ve SSCB döneminde bölgeyi siyasal ve askeri etkisi altına alan Rusya'nın Balkanlar'daki etkinliğini sınırlamak ve hatta bitirebilmektir. Bu amacına ulaşabilmek için ekonomik gücünü bir araç olarak kullanmakta, siyasal anlamda ciddi bir yumuşak güç unsuru olan AB'nin doğuya doğru genişleme sürecini desteklemektedir (Tüysüzoğlu, 2011: 177).

O dönemdeki ismiyle AT, Yugoslavya krizinin ilk aşamasında kararsız bir tutum sergilemekle yetinmektedir. 1991 yılı Haziran ayında Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlık ilanından sonra Federal Ordu'nun müdahalesi ile çatışmalar başladığında Avrupa Topluluğu, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü desteklediğini belirten bir açıklama yapmıştır. Ama İngiltere, 15 Ocak 1992 tarihinde Slovenya ve Hırvatistan'ı, 7 Nisan 1992 tarihinde de Bosna-Hersek'i tanımıştır. Almanya ise 23 Aralık 1991'de daha önce bağımsızlık ilan eden Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımıştır. Bu bakımdan topluluk ülkelerinin siyasal açıdan farklı çıkarlara sahip olmaları, ortak bir dış politika izlenmesi teşebbüslerini başarısızlığa uğratmıştır. Yugoslavya krizinde AT için dönüm noktası Vukovar kentinin düşmesidir. Kentin Sırpların eline geçmesinden itibaren AT tarafından yapılan açıklamada "koşulların oluşması halinde" Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin 15 Ocak 1992'den itibaren tanınabileceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede bağımsızlık ilan eden cumhuriyetlerin tanınma yeterliliklerini saptamak için Fransız hukukçu Robert Badinter başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun görevi, bağımsızlık ilan eden ülkelerin ekonomik yeterliliklerini ve insan hakları ve demokrasi

bakımından içinde buldukları konumu saptamak olarak belirlenmiştir (Ulan, 2011: 501).

Uluslararası sistemin Soğuk Savaş döneminde en belirgin özelliği iki kutuplu bir yapıya sahip olmasıdır. Dönemin iki süper gücü olan ABD ve SSCB arasında oluşan bu ekonomik-politik kutuplaşma, 1980'in sonlarına doğru SSCB'nin çöküşü ve dağılması ile birlikte uluslararası sistemin politik, ekonomik, hukuki ve güvenlik denklemlerinde değişim yaşamasına neden olmuştur. Yaşanan bu değişim ile birlikte ülkelerin kendi konum tanımlamalarını yenilemeleri bir zorunluluk haline gelirken, Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar gibi bölgesel sistemlerde oluşan güç boşluğunun belirginleştiği yeni bir dünya ortaya çıkmıştır (Davutoğlu, 2001: 74-76).

Soğuk Savaş'ın bitimi ile Balkanlar'ın kaynaması, Yugoslavya içindeki cumhuriyetlerin ardı ardına bağımsızlıklarını ilan etmeleri ve ani gelişen olaylara hazırlıklı olunamaması özellikle AB'nin çabuk tepki verememesine neden olmuştur. İlk bağımsızlığını ilan eden Slovenya'nın bağımsızlığı hemen kabul görürken; Hırvat, Boşnak ve Sırların birbiri ile savaşmasına ve özellikle Sırların Boşnaklara yaptığı etnik temizliğe sessiz kalınmıştır. Samuel Huntington'un medeniyetler çatışması tezi ile Batılı devletler Balkanlar'ı yeni bir medeniyetler çatışma alanı olarak görmüşler. Sırlar'ın işlediği katliamlara çoğu zaman sessiz kalarak çifte standartlarını sergilemişlerdir. Bosna felaketinde Boşnaklara karşı etnik kıyım yapan Sırlara karşı İngiliz-Fransız bloku Sırların lehinde olarak yanlı davranmıştır. Aynı blok Kosova sürecinde de öne çıkmış ve NATO müdahalesi öncesinde yapılan görüşmeler esnasında NATO kararlılığına karşı olumsuz bir tavır takınmışlardır (Davutoğlu, 2001: 297).

SSCB'nin dağılması Soğuk Savaş dönemini sona erdirirken aynı zamanda SSCB'nin etki alanında olan bölgelerde güç boşlukları oluşmasına, "Sovyet Tehdidi" karşısında Soğuk Savaş döneminde oluşan NATO'nun işlevinin sorgulanmasına ve bunlarla birlikte güç boşluğu oluşan alanlarda yaşanmakta ve yaşanacak olan çatışmalara ilişkin BM'nin rolünün nasıl olacağına dair sorgulamaları beraberinde getirmiştir (Davutoğlu, 2001: 291-314).

Balkanlardaki barış süreci hakkında farklı görüşler vardır. Mutlak barışı oluşturacak temel faktör Hırvat, Sırp ve Arnavut, Boşnak etnik sorunlarının devamlı olarak çözülmesidir. "Halen Balkanlarda kendi kimlikleriyle var olan Roman-Katolik, Slav-Ortodoks ve eski Osmanlı yapıları arasında zıtlasma devam etmektedir. İlk iki grup,

yaşanan gelişmelerde tüm mekanizmalarıyla yer alırken, Osmanlı unsurunun boşluğu ABD'nin temsil ettiği Yeni Dünya Düzeni'nin varlık alanıyla doldurulur. Bu durum, Türkiye'nin gelecekte Balkanlardaki dengesinin korunmasında bir rol üstlenmesinin ve AB'nin tartışmasız bir barış gücü olmasını zorlaştırmaktadır” (Baleta, 2008: 149).

Huntington Türk siyasetine, Müslüman bir seçenek diyerek daha olumlu bir konum atfeder. İslam dünyasının karmaşa içerisinde olduğunu söyleyen Medeniyetler Çatışmasının yazarı öncü bir devlete ihtiyaç duyulduğuna ve Türkiye'nin böylesi bir rol için çok uygun olduğuna dikkat çeker. 15 yıl öncesinin genel kanısına göre Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Doğu Akdeniz, Balkanlar ve Kafkaslarda Rusya karşısında yer alan Batı savunma sisteminin temel direği olan Türkiye'nin önemini geçersiz kılmıştır. Fakat bugün bu kanı değişmiştir. “Yeni tip bir soğuk savaş benzerinin tekrar başladığını gösteren yeterince örnek vardır. Rusya, Balkanlarda Sırp şovenizmini destekler, Kafkasya'da Çeçenya'ya karşı yaptığı iki savaşın ardından Gürcistan'ı istila eder. Orta Avrupa'da bir NATO üyesi olan Polonya'nın başlıklarını tehdit eder.” (Baleta, 2008: 149).

Bosna ve Kosova Savaşı'nı tırmandıran sistemik çelişkileri Davutoğlu (2001: 293) üç başlık altında ele almaktadır. Bunlar; ABD ve Avrupa arasında çıkar çatışması, Avrupa içerisinde Almanya, Fransa/İngiltere ve Rusya arasında kıta ölçekli çatışmalar ve güç eksenli bu çelişkilerin uluslararası hukuk ve örgütler düzeyinde yol açtığı çelişkilerdir.

3.2. Etnik Çatışmaların Alevlenmesi, Dini, Kültürel ve Ekonomik Faktörler

Bosna'da etnik temizliğe maruz kalan Boşnaklar, Sırların doğudan, Hırvatların batıdan baskı oluşturması karşısında Orta Bosna'da bir çembere sıkışmışken, Kosova'daki Arnavutlar gerek Makedonya gerekse Arnavutluk'taki Arnavut unsurlarla sürekli temas halinde bulunarak lojistik destek ve sığınma imkânı bulmuşlardır. Bu yüzden Kosovalı Arnavutların Sırlara karşı direnci süreklilik arz etmiştir. Ayrıca Arnavutların direniş kapasitesini artıran bu hal, Kosova sorununun Bosna'nın aksine tüm Balkanlar'a yayılma riskini artırmıştır (Davutoğlu, 2001: 310).

Bu coğrafyada dinden sonra etnik kimliğin en önemli belirleyicisi, dil olmuştur. Özellikle, “Modern Sırp İdeolojisi”ni oluşturan XIX. Yüzyıl dilbilim reformisti Vuk Stefanoviç Karadžić, “Merkezî Güney Slav diyalekti”yle konuşan herkesi “Sırp” olarak

tanımlamıştır. Bu görüş, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın oluşmasındaki politik konseptin temelini oluşturmuştur. Keza tarihte dönem dönem bölgedeki etnik çeşitlilik, din ve dil farklılıkları bazı devletler tarafından istismar edilmiş ve bu ülkeler kendi çıkarları için bu özellikleri kullanarak bölge halklarını kışkırtmışlardır. Bazı Balkan ülkeleri açısından bu sorun AB'ye üye olmaları ile nispeten çözülmüşse de, Yugoslavya'nın dağılmasıyla bağımsızlıklarını ilân eden ülkeler için hâla riskler mevcuttur (Üçyıldız, 2006: 13).

Balkanlarda din ve dil etnik bilincin sağlanmasında önemli bir faktördür. Osmanlı devrinde halk dine göre sınıflandırılıyormuş, bu sebeple de Sırp milleti, Ortodoks dil ve din ölçütlerine göre kendi kimliklerini ifade ediyorlarmış. İlk kritere bakılarak "Ortodoksluk olduğu her yerde Sırlar", ikinci kritere bakılarak "Sırlar her yerde ve hepsi" anlayışı, "milli alanı" 1. Durumda doğu güneye Makedonlar, 2. Durumda ise batıya Boşnak ve Hırvatları katarak genişletmektedirler (Zahoviç, 2005: 22-95).

"1966-1968 arası Arnavutların protesto eylemleri, ilk ve ortaöğretimde Arnavutça eğitim verilmeye başlatılması ve Priştine'de Arnavutça eğitim yapılan bir üniversitenin kurulmasıyla yatıştırılmıştı. 1968-1972 arası Hırvatistan'da ortaya çıkan reform talepleri ise "Hırvatistan Baharı" adı altında tanınmaktadır. 1967'de Hırvatistanlı entelektüellerin yayımladıkları bir bildiriye göre resmi dil olarak Sırpça versiyonu seçilerek Hırvat dilinin tarihi ve ebedi değeri bölgesel şive durumuna indirgendığı iddia ediliyormuş" (Zahoviç, 2005: 22-95).

Vuk Karadzic, Sırp, Hırvat ve Boşnakların, XIX. yüzyılın ilk yarısında ortak şive olarak kullanılabilmelerini göz önünde bulundurarak "Ortodoks, Katolik ve Müslüman" Sırlardan bahsetmektedir. Bu açıdan İstra ve Zagorye'de bulunan ve Kaykavian şivesini kullanan Hırvatlar, büyük Sırbistan sınırlarının içindeki sebeple dâhil edilemediği anlaşılmaktadır. Tarih geleneği dil prensibinin yetemediği durumlarda ön plana çıkmaktadır. "Örneğin Garaşanin, milli taleplerin gerçekleşme sürecinin meşrutî- yetini ortaçağ Duşan Çarlığı'na çağrı yaparak bulmuştur. Böylece kimi zaman din, kimi zaman dil ve tarih meşrutîyetin, temeli olarak seçilmiştir. Din prensibine göre Makedonlar ve diğer Ortodoks unsurlar; dil prensibine göre Hırvatlar ve Boşnaklar Sırp olarak sayılmıştır. Kosova'ya toprak talep etmesi durumunda ise tarih geleneğe başvurularak bu topraklara olan hakkı Sırların doğal hakkı olduğunu ileri sürülmüştür. Kosova mitine Sırp milliyetçi propagandasında, bu kadar geniş yer verilmesinin sebebi

bu noktada yatmaktadır. En sonunda bu prensiplerden hiçbiri uymuyorsa Dubrovnik örneğinde olduğu gibi taktik sebeplere başvurulmuştur” (Zahoviç, 2005: 22-95).

Soğuk Savaş'ın bitişiyle paralel bir süreçte Yugoslavya'da iç kriz derinleşmekteydi. Yugoslavya Soğuk Savaş dönemi boyunca hem Batı hem de Doğu Bloğuna mesafeli tutumu ve Bağlantısızlar Hareketindeki öncü rolüyle 1980'li yılların ikinci yarısına kadar uluslararası sistemde itibarlı bir konuma sahipti ve bu konumu içeride yaşanan sorunları nispeten geri plana itebiliyordu. 1989 yılına gelindiğinde Tito'nun başlattığı üçüncü dünya ile ilişkiler devam ediyor ve Yugoslavya Bağlantısız Ülkeler Dünya Konferansı'na ev sahipliği yapıyordu. Yugoslavya açısından olumlu olarak değerlendirilebilecek bu tablo Soğuk Savaş şartlarının son bulması ile birlikte kurulacak yeni düzene uyum sağlama ve kendi konumunu sorgulama evresinde Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerin birbirlerinden farklı yönelişler sergilemesi, bu farklı yönelimlerin Yugoslavya içinde donmuş veya arka plana itilmiş milliyetçilik ve ekonomik krizlerin yeniden belirginleşmesine neden olmuştur (Kaya, 2003: 98-99).

Uluslararası sistemin statikliğini yitirdiği Soğuk Savaş'ın sonu, Avrupa'da iç bütünleşme ve iç pazara geçmenin tartışıldığı, Rusya'nın ekonomik krizler ve etnik karmaşalara odaklandığı, ABD'nin ise Balkan coğrafyasını Avrupa'ya tevdi edip Ortadoğu'da Körfez Savaşı ve Somali müdahalesi ile ilgilendiği bir dönem olmuştur. Balkan coğrafyasında Yugoslavya adım adım dağılmaya ilerlerken tarihsel verilerinde işaret ettiği üzere herhangi bir dış tehdidin olmayışı Balkan halklarının birbirleri ile çatışmaları ve birlikteliklerini yitirmelerine her zaman olduğu gibi bir kez daha olanak sağlamıştır (Arı, 2004: 512).

Yugoslavya'nın bölünmesi, azınlıklar problemine değişik boyutlar kazandırmıştır. Yugoslavya 1990 senesinin sonuna doğru politik bakımdan Balkanlardaki en karışık ülke olarak belirlenmiştir. Yugoslavya'nın parçalanmasındaki etkenler, ekonomideki kötü gidişat, federal yapı içerisinde Sırbistan'ın öne çıkmasındaki yarattığı rahatsızlık, bölgesel adaletsizlikler ve Tito'nun ölümü gibi sebepler etken olmuştur.

Balkan ulus inşacıların örneği Fransa'dan ziyade Almanya olmuştur. Alman örneğinde bir ulusun temel terimi dildir. Bir ulus, onu meydana getiren vatandaşlar ortak bir dil konuştukları ölçüde bir ulustur.

Dilbilimciler ve Balkan aydınları verilen bir dilin evvelden beri var olduğunu ve bu nedenle ulus lüzumlu tutkalı ortaya getirdiği iddia etme eğiliminde olmalarına rağmen, gerçeği öyle değildir. Uluslar için varsayılan dillerden her biri, çoğu durumda değişime uğrayarak tanımlanması güç komşu ağızlara dönüşen sayısız lehçeden oluşmaktadır. Osmanlı istilasından sonra anadil sınırlı amaçlarla kullanıldığı için, bu dilleri modern yönetsel, ticari ve kültürel amaçlara uygun taşıyıcılara dönüştürmek ciddi çabaları gerektirdi. Bu çabanın bütün Balkanlar'da ulus kavramını yaratmada ilk adım olduğu anlaşılmıştır (Andree, 2009: 90).

3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Yugoslavya Politikası

Soğuk savaşın bitmesiyle ve doğu Bloğu'nun dağılması, ABD'nin yeni dönemde değişik bölgelere göre değişik emniyet stratejileri seyretmesini gerektirmiştir. Çünkü yeni devirde artık ABD'nin üstünlüğüne meydan okuyarak Sovyetler Birliği gibi büyük bir güç mevzu bahis değildir. Bununla birlikte Soğuk Savaş döneminde ABD'nin rahatlıkla tanımlanabileceği komünizm ve Sovyet yayılmacılığı gibi gözdağı yerine, Soğuk Savaş'dan sonra belirtilmesi daha zor ve potansiyel gözdağı ortaya çıkmıştır. Bunların büyük bir bölümü Orta Doğu'da ve önemli bir diğer kısmı da Balkanlar'da bulunmaktadır. Bu nedenle ABD'nin yeni dönemde benimsendiği dış politikada bu istikrarsızlık öğelerinin tesiri olmuştur. Soğuk Savaş'ın son bulmasının ardından bugüne kadar olan gelişmeler dikkate alındığında, Amerikan dış politikasına "üstünlük politikasının" hâkim olduğu söylenebilmektedir. Bu anlamda, "II. Dünya Savaşının ardından izlenmeye başlanan üstünlük politikasının Soğuk Savaş sonrası dönemde de Amerikan dış politikasına egemen olduğunu" belirtmiştir (Layne, 1997: 91). Buna göre, 1990'lı yıllarda George Herbert Bush'un "yeni dünya düzeni" söylemi ve Clinton'ın "genişleme ve angajman" politikası, aslında üstünlük politikasının farklı şekillerde formüle edilmesidir. "Gerçekten her iki politika da Amerikan kuvvetinin üstünlüğüne ve küresel seviyede bu üstünlüğü sorgulayacak öteki kuvvetin bulunamadığı varsayımına davranmaktadır. Bu şekilde 2000'li yıllarda George Walker Bush'la ifadesini bulan "önleyici savaş ve önceden vuruş" retoriği de Amerikan gücünün üstünlüğüne gölge düşürebilecek potansiyel tehditleri meydandan kaldırmaya yöneliktir".

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Makedonya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ ve Sırbistan olmak üzere 6 cumhuriyet ile Voyvodina özerk ve Kosova gölgelerinden meydana gelen Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Balkanların merkezini oluşturmaktadır. Müessisi Hırvat asıllı Yosip Broz Tito'nun vefatından sonra, Devlet Başkanı olan Slobodan Miloseviç "Büyük Sırbistan" oluşturmaya yönelik siyaseti sebebiyle dağılmaya başlayan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden istiklalini ilan etmiş ve ayrılan il devlet Slovenya olmuştur. Slovenya'yı sırasıyla Makedonya, Hırvatistan, Bosna-Hersek takip etmiştir (Larrabee, 1991: 70). "Federal Yugoslav ordusuyla Slovenya'da çatışmalar yaşansa da Slovenya ordusunun iyi durumda olmasının da tesiriyle çatışmalar uzun sürmemiş ve Belgrad yönetimi, bu istiklali tanımak zorunda kalmıştır. Hırvatistan'ın istiklal ilanı ile birlikte bu ülkede yaşayan Hırvatlar ve Sırp lar arasında iç savaş başlamış ve Federal Ordu birlikleri bu çatışmalarda Sırp ların yanında yerini almıştır" (Çauşeviç, 1994: 58-62).

Yugoslavya'nın dağılımıyla beraber başlayan Balkan krizi, ABD'nin Körfez kriziyle uğraşmak konumunda kaldığı günlerde meydana çıkmıştır. Ama Körfez 1991 Nisanı'ndan sonra son bulmasına rağmen ABD, Balkanlara aynı hız ve duyarlılıkla reaksiyon vermek yerine beklemeyi tercih etmiştir. Washington Balkanlardaki krizin başında mevzunun Avrupa'nın problemi olduğunu belirterek sorunları Avrupa Birliği (AB)'nin inisiyatifine bırakmıştır (Glenny, 2000: 507). Fakat AB'nin krizi çözmek için önderlik ettiği Lonra ve Lizbon konferansları, Vance-Owen Planı, Owen-Stoltenberg planı gibi girişimlerin tek tek başarısızlığa maruz kalmasının ardından Beyaz Saray'ın bölgeye angajmanı artmıştır (Atiyas, 1995: 185-201; Kenar, 2005: 171-182)

Soğuk Savaş sonrası dönemde stratejik önemi ön plana çıkan Kafkasya ve Ortadoğu bölgelerinde olduğu gibi Balkanlarda da güç boşluğu yaşanmış ve 1990'lı yılların başında ABD Başkanı George Herbert Bush'un oluşturduğu "yenidünya düzeni" söylemi ile birlikte tek süper güç konumunda olduğu iddiasıyla ABD bu güç boşluklarını ya kendi çıkarları doğrultusunda dizayn etmeye ya da aleyhine yaşanacak gelişmeleri engelleyici önlemler almaya yönelmiştir (Arı, 2011: 2-3).

Yugoslavya krizini AB ve BM'ye bırakan ABD, krizin her yeni günde derinleşip AB ve BM tarafından bir çözüm bulunamadığı belirginleşince krize doğrudan müdahale etmek zorunda kalmıştır. ABD'nin bekle ve gör şeklinde yorumlanabilecek bu politikasının arka planında "tek süper güç" konumunu ispatlama ve ABD olmadan AB'nin dahi

sorunlara çözüm geliştiremediğini ortaya koyma dürtüsü olduğu da söylenebilir. Böyle bir iddianın gerçekliği tartışmalı da olsa ABD'nin Yugoslavya'nın dağılma sürecinde patlak veren iç savaşa müdahalesi ile çatışmaların sona erdiği görülmüştür (Tuporkovsky, 1993: 24)

ABD'nin Balkanlarda yaşanan Yugoslavya krizi ve özelde Bosna İç Savaşı'na yaklaşımı dolaylı bir çıkar anlayışına yaslanmaktaydı. ABD, Yugoslavya'da çıkan çatışmaların artarak genişlemesi Avrupa'da çıkabilecek yeni bir savaş riskini ve beraberinde oluşacak uzun süreli istikrarsızlığı ekonomik çıkarları ve müttefikleri ile ilişkilerine yapacağı olumsuz yansımalar nedeniyle tehlikeli görmüştür. Bunun yanı sıra Soğuk Savaşın bitişiyle NATO'nun sorgulanan rolüne ilişkin yeni bir tanımlama ve NATO'nun meşruiyetini merkezileştirme de ABD açısından önemli olmuştur. ABD'nin bölgede Sırp merkezli oluşabilecek Rus etkisini tehlikeli görmesi, yaşanan insanlık dramına etkisiz kalarak insan hakları ve demokrasi bağlamında oluşturmaya çalıştığı imajı zedelemeyi göze almak istememesi de Yugoslavya krizine uzunca bir süre bekledikten sonra müdahale etmiş olmasının nedenleri arasında sayılabilir (Hobson, 1995: 4).

Savaşın son bulması, ABD bakımından yeni politika seçimlerini ve önceliklerini meydana getirmiştir. ABD küreselleşmeyle birlikte öncelikleri koruma ve politikaları hayata geçirme mevzusundaki karşılıklı bağımlılığı da dikkate almak zorunda olmuştur. Yeni devirde dünyanın rastgele bir toprağında açığa çıkan bir gelişme, Amerika'nın yararlarını birebir ilgilendirmese bile, ABD'nin kayıtsız olması mümkün değildir. Balkanlarda sürdürülen çatışmaların ve krizlerin yansımaları ise doğrudan ve dolaylı bir şekilde geçmişte de anlaşıldığı gibi ABD'nin emniyetini etkilemektedir. Savaşın son bulmasıyla meydana çıkan güç boşluğunun temin edildiği avantajında tesiriyle ABD bölgesel emniyet problemlerinin de daha değişik zihniyetle yaklaşmaya başlamıştır (Glenny, 2000: 507).

ABD'nin soğuk savaştan sonraki dönemde takip ettiği politikalar, farklı içerikler ve farklı isimlerle ortaya çıkmış olsa da genelinde bunların ortak yönleri, ABD'nin küresel üstünlüğüne dayanıklı olan yeni bir statükonun meydana çıkarılmasına ağırlık verilmesidir.

Baba Bush döneminde "Yeni Dünya Düzeni", Clinton döneminde "Seçici Angajman ve Genişleme" ve oğul Bush döneminde "Önleyici Savaş ve Önceden Vuruş" gibi

söylentiler, aslında kendisi itibariyle ABD'nin dünya politikasındaki avantajını korumayı amaçlamaktadır. Makedonya angajmanları, Bosna ve Kosova dünya'nın genelinde ABD'nin siyasi ve askeri üstünlüğünü gösterebilmesi bakımından kaçırılmayacak nitelikteki fırsatlardır. Çünkü ABD'nin müdahalelerde inisiyatif üstlenerek, soğuk savaşın olduğu dönemde ve sonrası dönemde Avrupa'nın tek başına güvenlik problemlerini çözemeyeceğini göstermiştir. Avrupa istikrarın sakınılması kendi stratejik ve ekonomik çıkarları bakımından önem veren ABD, ilk dönemlerde mümkün olabildiğince ağırlığını duyurmak ve bu alandan dışlanmamak için NATO mekanizmasıyla bölge üstündeki faaliyeti sürdürmeyi amaçlamıştır. Bu şartlarda Kosova ve Bosna müdahaleleri ile NATO'nun genişlemesi ve strateji çerçevesinde eski Doğu Bloğu ülkeleriyle girilen angajman, güvenlik politikasının önünü kesme ve Avrupa merkezli bir savunma girişimi olarak da değerlendirilebilmektedir.

Avrupa-Atlantik ittifakına, ABD'nin balkan politikasının esasında olan etkenlerin biri de bölge ülkelerinin bu çerçevede, alakalı siyasi ve askeri yapıya entegre olmalarının sağlanmasıdır. Bosna krizinden itibaren Amerikan yönetimi bu bağlamda adımlar atmış ve ilk önce AB'nin söz konusu olan krizlerde rol almasını özendirme etmiştir. Avrupa'nın güvenliği bakımından bölgede siyasi istikrarın kurulması, önem arz etmektedir. Bu tarihi deneyimler, Avrupa'daki barış ve istikrar ortamının balkanlardaki istikrarsızlıkların tehdit konusu olabileceğini göstermektedir. Bu sebeple bundan sonraki NATO'nun müdahalesini gerektiren krizlerin yaşanmasının önüne geçmektedir (Rumer, 2002: 195).

3.2.2. Rusya Federasyonu'nun Yugoslavya Sorununa Yaklaşımı

Yugoslavya krizi patlak verdiğinde Rusya, Soğuk Savaş'ın bitişi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bir değişim-dönüşüm süreci yaşıyordu ve bölgesel anlamda bir Balkan politikası henüz net olarak belirginleşmemiştir. Dolayısıyla Rusya'nın Yugoslavya krizine yönelik yaklaşımı eski Sovyet Politikası olan Yugoslavya sorununu bu ülkenin iç meselesi olarak değerlendirme ve toprak bütünlüğüne vurgu yapmanın devamı niteliği göstermiştir. Zira Sovyet Liderliği Yugoslavya krizinde yaşanacak parçalanmanın direkt olarak kendilerine etki edeceğini düşünmüştür (Oğuz, 2001: 266).

Sırbistan'ın geleneksel destekçisi Rusya Kosova'nın bağımsızlığını bölgenin istikrarı ve geleceği açısından olumlu karşılamamıştır. Öte yandan Moskova'nın asıl endişesinin kaynağı kendi yapısının da değişik etnik bölgeler arasında pay edilmiş olmasıdır ve Kosova'nın bağımsızlığının Rusya'daki bazı sorunlu bölgeler örnek olacağından çekinmektedir. 2008 Ağustos ayında gerçekleşen Rusya-Güney Osetya savaşı Rusya'nın duyduğu endişenin ne derece yerinde olduğunu göstermektedir. Moskova'nın Kosova'nın bağımsızlığına karşı çıkan tavrından en ufak bir taviz vermemesinin diğer bir nedeni ise, dünyaya Rusya Federasyonu'nun önemli bir aktör olduğunu göstermek isteyen psikoloji faktörüdür. Soğuk Savaşın bitmesiyle aciz bir ülke görüntüsüne bürünen Rusya, Vladimir Putin ile birlikte dünya sistemine güçlenerek dönmüş ve ABD'ye ikame olabileceğini göstermiştir. Tek kutuplu ABD merkezli dünya söylemlerine karşılık kendisinin de var olduğunu göstermek istemiştir. Son olarak Rusya'nın geçmişten beri gelen Ortodoks dünyanın liderliği amacı da Ortodoks bir devletin savunulmasını gerektirmekteydi (Ayhan, 2008: 36).

Rusya'nın değişim ve dönüşüm sürecinde olması sebebiyle etkin bir Balkan politikası izleyememiş olması ve Batılı devletlerin Yugoslavya krizine dair bütün inisiyatiflerini desteklemesi, bu dönemde ABD'ye bağımlılığının da yarattığı etki ile çok eleştirilmiş ve Rusya'nın iç politikasında muhalefetin malzemesi haline gelmiştir. Rusya'nın en çok eleştirildiği konulardan birisi ise tarihi ve kültürel bağlarla Slav kardeşliği üzerinden ilişkiler yürüttüğü Sırbistan'a karşı 1992 yılında BMGK tarafından alınan ambargo kararını veto etmemiş olmasıdır. Rusya'nın yine aynı dönemde Irak'a uygulanan BM ambargosuna ve Libya'ya karşı ambargoya destek vermesi, dönemin Rus Dışişleri Bakanı Andrei Kozirev'in Batı dünyası ile birleşme politikası izlemesi Rusya içerisinde radikal muhaliflerin darbe girişiminde bulunacak kadar ileri gitmesine neden olmuştur (Arı, 2004: 268-270).

Politika değişiminin sebebi ise Rusya'daki ekonomik ve demokratikleşme reformlarının ancak Batı desteği ile olacağına inanan "Atlantikçi" grupta yaşanan hayal kırıklığıydı. Atlantikçi grup Rusya'nın batı ile bütünleşmesiyle istikrar yaşayacağına inanırken diğer yanda Batı Yugoslavya krizine dair herhangi bir çözüm üretmiyor, etkisiz ve kararsız kalıyordu. Bu durum Rusya içerisindeki Atlantikçi grubun da Batı'ya duyduğu güveni yitirmesine ve Rusya için yeni bir dış politika konsepti benimsenmesi gerekliliğine inanmalarına neden olmuştur. Rusya için yeni dış politika konsepti ise Sovyetler

Birliği'nin bakiye coğrafyasında yaşanan tüm istikrarsızlık ve sorunlara Rusya'nın rol oynamadığı hiçbir çözümler yolunun olmadığı, etnik ve dini konulara müdahale eden Batı dünyasının son derece dikkatle hareket etmesi gerektiği ve Rusya'nın Balkan politikasının bu doğrultuda geliştiğini ifade etmiştir. Tüm bu gelişmeler etrafında Rusya'nın Yugoslavya krizindeki Batı yanlısı ve edilgen tavrı değişmek zorunda kalmış ve Rusya Yugoslavya krizinde daha etkin bir rol edinme çabasına girişmiştir (Arı, 2004: 271).

3.3. Değişen Dünya Düzeni AB Yugoslavya

3.3.1. Yugoslavya Sorununda Almanya Konumu

Almanya, Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde 23 Aralık 1991'de Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını tanıyan kararı ile çok önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Almanya'nın bu kararını Avrupa Topluluğu'nun oluşturduğu Badinter Komisyonu'nun ayrılan Cumhuriyetlere ilişkin tanıma kriterlerini uyup uymadığına dair raporunu beklemeden almış ve bir anlamda Yugoslavya'dan ilk ayrılan Sloven ve Hırvatların bağımsızlıklarına yeşil ışık yakarak Yugoslavya'da kaçınılmaz sonun başlangıcına kapı aralamıştır (Kaya, 2003: 108).

Almanya'nın Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını Avrupa Topluluğu'nun kararını beklemeksizin tanımasında bu iki ülke ve halklarıyla tarihten gelen yakınlığının etkisi olmakla birlikte Almanya'yı bu yönde hızlı hareket ettiren önemli neden II. Dünya Savaşı zamanından süregelen görünür olmayan büyük devlet olma ve küresel liderliğe oynama dürtüsü olmuştur. Almanya II. Dünya Savaşından itibaren ekonomisini hızla geliştirmiş ancak siyasi arenada çok fazla belirgin olarak görülmemiştir. BM Güvenlik Konseyi içerisinde daimi üyeliği bulunmayan Almanya Avrupa merkezli yaşanan Yugoslavya krizinde ön alıp Avrupa Topluluğu içerisinde liderlik pozisyonu elde etmenin ve dünya siyasetinde etkili olmanın yollarını aramıştır (Bağcı, 1994: 53-54).

Almanya'nın Yugoslavya krizinden Avrupa liderliğine oynama ve dünya siyasetinde etkin olma fırsatı devşirmesinin yanı sıra Yugoslavya'da yaşanan çatışmaların neden olduğu göçmen dalgalanmasından etkilenmiştir. Bu göçmen dalgasından kurtulmanın

bir yolu olarak Yugoslavya'da yaşanan çatışmaları sonlandıracak ve Sırp yayılmacılığını durduracak bir önlem olarak da Slovenya ve Hırvatistan'ı tanımıştı. Almanya tanıma politikası ile birlikte Sırpların uluslararası toplumca tanınmış devletlere olan saldırısını sonlandıracağı düşünülmüştür ancak Almanya'nın bu öngörüsünün tam aksine çatışmalar daha da yoğunlaşmıştır (Bağcı, 1994: 55).

Yugoslavya krizinin Almanya açısından Avrupa siyaseti içerisinde liderlik etme ve dünya siyasetinde önemini hissettirme fırsatı sunmasının yanında, Almanya'nın iç hukuki düzenlemelerini gerçekleştirmesi ve sorunun uluslararası boyuta taşınması ile birlikte NATO içerisinde rolünü arttırmasına da zemin olmuştur. Almanya Anayasasının 24. Maddesi NATO alanı dışında asker kullanımını engellemektedir ve Yugoslavya krizi bu engeli aşmak için önemli bir fırsat oluştururken Almanya'nın uluslararası gelişmelerde etkin rol oynayabilmesini sağlamıştır. Almanya askeri güçlerinin 1993 yılının Nisan ayında NATO kapsamında uçuşa yasaklı bölgeleri korumak amacıyla Bosna-Hersek'te kullanılması bizzat NATO Müttefikler Yüksek Komutanlığı'nın talebi ile gerçekleştirmiştir. Almanya Anayasasının bu anlamda bir askeri güç kullanımına izin vermemesine rağmen Almanya Anayasa Mahkemesi'nden alınan izin ile bu müdahale gerçekleştirilebilmiş ve bir bakıma Almanya için, askerlerini farklı alanlarda kullanabilmenin önü açılmıştır (Bağcı, 1994: 56).

3.3.2. Yugoslavya Sorununa Fransa'nın Konumu

Yugoslavya krizi yaşanırken Fransa'da Francois Mitterand iktidardaydı ve temel yaklaşım Fransa'nın iki dünya savaşında da ittifak ilişkisi içerisinde bulunduğu Sırp özelinde Yugoslavya, Çekoslovakya ve Romanya gibi Fransız politikalarının takipçisi olan ülkelerde yaşanabilecek bir istikrarsızlığın önlenmesi üzerine kurulmuştu. Bununla birlikte Avrupalı kimliği ve bütünlük Avrupa fikrinin sıkı bir savunucusu olan Mitterand yaşanacak krizlerin sonunda yeni devletlerin kurulmasını istikrarı bozan ve bütünlük Avrupa fikrine zarar verecek bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Bu Saiklerle Fransa, Almanya dışındaki Avrupa Topluluğu ülkeleri gibi Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne büyük önem vermiş ve Almanya'nın Yugoslavya krizini değerlendirip Fransa'nın önüne geçme ihtimalini tehdit olarak değerlendirmiştir. Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını tanıma kararı Fransa'da çok uzun ikna

süreçlerine rağmen büyük bir memnuniyetsizlikle gerçekleşmiştir. Fransa'nın tarihi veriler üzerinden uyguladığı Sırp yanlısı politika Birleşmiş Milletler 'de görevli Fransız askerlerinin Bosna-Hersek'te Sırp larca esir alınması ile birlikte adeta tam tersi bir ivme kazanmıştır (Kenar, 2005: 449).

Yugoslavya krizinin Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıkları ile geri dönülmez bir dağılma sürecine girdiği anlaşıldığında Fransa artık milli çıkarlarını temel alan uzun erimli dış politika yaklaşımları bağlamında gerek ekonomik ve diplomatik gerekse askeri anlamda krize olabildiğince müdahil olmaya çabalamış ve bu çabaları ile bir anlamda Almanya'nın etkinliğini de azaltmak istemiştir. Fransa'nın Almanya'yı dengeleme çabaları diğer yanda NATO'nun adeta bir ABD kuvvetiymiş gibi hareket etmesini ve sınırsız bir hareket alanına sahip olmasını beraberinde getirirken Fransa bu hala da karşı durmuş ve Yugoslavya krizinin genel olarak BM çerçevesinde ele alınmasını ve kendisinin de daimi üyesi olduğu Güvenlik Konseyi kararlarının önemsenmesini istemiştir (Kenar, 2005: 450-451).

3.3.3. Yugoslavya Sorununda İngiltere'nin Konumu

İngiltere I. ve II. Yugoslavya'nın kuruluş aşamalarında etkin rol oynamış bir aktör olarak Yugoslavya'nın dağılması sürecine hem hazırlıksız yakalanmış hem de dağılmayı kabul etmek anlamında uzun süre inkârcı bir yaklaşımı benimsemiştir. İngiltere de Fransa gibi bağımsızlıklarını ilan eden cumhuriyetleri tanıma konusunda isteksiz davranmış ve Almanya'nın tanımaya ilişkin yaklaşımını Balkan coğrafyasına yeniden nüfuz etme politikası olarak değerlendirmiş ve tehdit olarak algılamıştır. İngiltere bir ada devleti olarak kendisine ulaşmayacak göç akınından ve şiddetten ötürü tehdit algılamadığı için Yugoslavya'da yaşanan çatışmaları ve insanlık dramını bir anlamda çok fazla önemsememiştir (Oğuz, 2001: 270).

İngiltere'nin Yugoslavya krizine ilişkin politikaları doğrudan müdahil olmak yerine Avrupa'nın yerleşik düzeninde kendisine bir konum arayan klasik İngiliz tavrına yakın olmuş ve İngiltere ABD'nin etkisiz kaldığı süreç içerisinde Avrupalı güçler arasında bir denge kurmak ve uzlaşma oluşturmak çabasına girişmiştir. Bu anlamda Almanya ve Fransa'nın politikalarının birbirine uyumlu hale getirilmesi için çabalayan İngiltere önceleri NATO'nun Sırp larla karşı saldırı yapmasına karşı gelmiş ancak daha sonra

ABD öncülüğünde gerçekleştirilen müdahalelere sınırlı da olsa destek sağlamıştır. İngiltere ABD liderliğinde yürütülen NATO operasyonlarına destek verirken ABD'nin Bosna-Hersek'te silah ambargosunun kaldırılması teklifini Müslümanlar silahlanacak endişesi ile reddetmiştir (Kenar, 2005: 449).

3.4. AB'nin Dış Politikasında Yugoslavya'nın Yeri

Yugoslavya krizinin ortaya çıktığı dönemde AB diğer tüm aktörler gibi hazırlıksız ve kararsız bir politika takip etmek zorunda kalmıştır. Henüz Maastricht Antlaşması'nın imzalanmadığı ve siyasi birliğin oluşmadığı bu dönemde AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) tartışılırken Yugoslavya krizi bu anlamda adeta bir test işlevi görmüştür. Yugoslavya'nın dağılma sürecindeki her yeni aşamada AB içerisindeki ülkelerin milli çıkarlarının farklılaşması ve öncelik olarak görülmesi nedeniyle birlikte hareket etme kabiliyetini gösterememiştir. Yugoslavya'dan ilk kopuşun yaşandığı Slovenya ve Hırvatistan'ın 1991 Haziran'ında bağımsızlıklarının ilanı ile birlikte Federal Ordu ile Sloven ve Hırvat güçleri arasında yaşanan çatışmalarda AB yaptığı açıklama ile Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü konusunda desteğini belirtmiştir (Kale, 2001: 293-294).

AB'nin birlik üyesi olmayan ülkelere karşı uyguladığı politikalarda, çevresindeki olaylar dramatik hale gelmedikçe üye devletler pek aceleci davranmamaktadırlar. AB'nin Balkanlarda dış politika oluşturmasında yalnız iki devletin etkisi vardır. Yugoslavya'da krizin başlamasından itibaren Avrupa devletleri kararlı bir tutum izleyemezken, krizin tırmanmasına yol açacak karar Almanya tarafından alınmış diğer üye devletler Yugoslavya'nın parçalanmasını istemezken, Almanya, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Bu gibi olaylar, etki alanlarının artırılmasındaki çıkar çatışmalarının sonucu oluşmuştur (Holbrooke, 1999: 52).

Diğer önemli aktör İngiltere'dir. İngiltere, Balkanlardaki mevcut ekonomik yapı ve güçler dengesinin korunması, Almanya ve Rusya'nın nüfus alanlarının genişletmesinin önlenmesini ve özellikle Bosna-Hersek gibi, Arnavutluk gibi, Kosova gibi Müslüman nüfuslu bölgelerin oluşmasına engel olunması ilkeleri doğrultusunda bir politika izlemiştir. Almanya'nın aksine Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü savunmuş güç

kullanılmasına karşı çıkmış ve parçalanmanın önünü alamayacağını anladığında ise Slovenya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'i tanımıştır.

Krizin aşılması konusunda derin anlaşmazlıklara düşen Almanya ve Fransa gibi devletlerin tutumları, sorunların daha da tırmanmasına neden olmuştur. Balkanlar'a yönelik politikalarında ortak bir tavır sergileyemeyen AB, Yugoslavya'da meydana gelen gelişmelerin İtalya, Almanya ve özellikle de Yunanistan'ı tehdit etmesi sonucu, yeniden yapılanma sürecinde Maastricht Antlaşması ile birlikte dış politika konusunda yeni adımlar atmanın gerekliliğini duymuştur (Lesser, Larrabee, Zanini, Vlachos 2001: 61).

1994 yılının Nisan ayında, aşırı milliyetçi etnik Yunan militan grubu olan Kuzey Epirus Özgürlük Cephesi (MAVI)'nin, bir Arnavut askeri kışlasına saldırıp iki askeri öldürmesiyle ilk silahlı çatışma yaşanmıştır. Bu olayın akabinde Arnavutluk'taki Yunan azınlığın çıkarlarını koruma iddiasıyla kurulan OMONIA örgütünün üyesi beş Yunan asıllı terörist saldırılara yardım ve yataklık etmekten tutuklanmıştır. Bu gelişmeler, Arnavutluk-Yunanistan ilişkilerinin daha da kötüleşmesine neden olmuştur. Berisa, sorunların had safhaya çıktığı bu dönemde Yunanistan'ı Arnavutluk'a soğuk savaş başlatmakla suçlamıştır (Ünal, 1998: 143).

3.5. Eski Yugoslavya Krizlerinin Ardından AB'nin Bölgeye İlişkin Politikaları

Balkanlar bugün hala tam bir istikrara kavuşmamıştır. Balkanlarda kaldıraç ve terazi şeklindeki dengeler mevcuttur. İç istikrarı hemen sınırın öbür tarafındaki koşullar fazlasıyla etkilemektedir. Komşu ya da ilintili ülkelerdeki gelişmeler B-H'yi özellikle etkilemektedir. Karadağ referandumla 2006'da Sırbistan'la birlikten ayrılırken, Kosova pretoktarası 2008'de Sırbistan'dan bağımsızlık ilan ederken Sırp mağduriyeti refleksi uyanışa geçmiştir. Mağduriyetin bedeli olarak Bosna'nın Sırp idari birimi olan Republica Syrpska'nın anavatan Sırbistan'a ilhak hakkı gündeme getirilir. "Dayton hala ateşkes planı gibi bir etki uyandırır. Ülkenin içinde bir güvenlik şeridinin çizilmesi harici savaşın etkileri geri silmek pek mümkün olmamıştır. Dayton perdesinin tüm taraflar için ekonomik çöküntüsü bir yana, taraflar arasında bir daha kurulamayacak şekilde bozulan eşitliğin yenisini inşa edemediği görülür (Caşın, 2008: 211).

Bir türlü mahkemeye ileilmeyen savaş suçluları halen vardır.” Bosna Krizi, Fukuyama’nın tarihin sonu geldi tezinin çok da kapının eşiğinde olmadığını gösterir ve yine ABD’nin tek taraflı küresel hegemonyasının caydırıcılık üzerinden barışın garantisi olamayabileceğini göstermektedir. Tam tersine Soğuk Savaş’ın karşılıklı terörize ortamı iki süper güç arasında bir dengenin oluşmasını sağlamıştır. Bu dengenin çözülüşü önemli sayıda ve narin bölgelerde çatışmaların çıkmasının başlangıcı olur. Soğuk Savaş sonrasında, “kuvvetler dengesinin neden olduğu siyasi belirsizlik ortamı içerisindeki jeopolitik istikrarsızlık, Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa Balkanlar eksenlerinde aşırı demografik baskının getirdiği işsizlik ve istihdam yetersizliği, etnik ve dinsel ideolojik, sosyal-kültürel çatışmalar, toplumsal düşüncenin bütünü içerisindeki yerleşik Eşitlik Anlayışı bünyesinde çatlaklıklara neden olmaktadır (Caşın, 2008: 211).

Endüstriyel ve kalkınmış Batı Avrupa ülkeleri ile eski Doğu Bloku ülkeleri arasındaki ekonomik dengesizlik ve Avrupa Birliğinin Genişleme Stratejileri kapsamında, siyasal ve ekonomik kaygıların ağır basması neticesinde, ABD’nin II. Dünya Savaşı sonrasında Batılı Müttefiklerine uyguladığı Marshall Yardımı benzeri stratejilerin uygulanmasını engellemektedir. Eski Yugoslavya Federasyonu’nun parçalanması sonucunda ortaya çıkan etnik- dini kökenli ideolojik çatışmasının, Federasyon Birliği’ni parçalayan güçlü dinamikleri, Batı Avrupa ülkelerine göç hareketini şiddetlendirmiştir (Caşın, 2008: 211).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ahmet Davutoğlu (2001: 304) Dayton Anlaşması hakkındaki düşüncelerin şöyle izah etmiştir:

Savaş öncesi çoğunluğunun Boşnak Müslümanlardan oluşan Srebrenica ve civarındaki bölgelerinde hala bir tek Boşnak’ın bulunmaması Dayton Anlaşmasının meşrutiyetini tartışmaya açmaktadır. Savaş süresince yoğun etnik kıyımın yaşandığı Vişegrad, Srebrenica, Zvornik ve Foça gibi Doğu Bosna şehirlerinin ve Drina boyundaki Müslüman hâkimiyetindeki bölgenin otonom Sırp Cumhuriyeti toprakları olarak tescil edilmesi, Dayton anlaşmasındaki etik-reel politik dengesizliğin tipik bir göstergesidir. Sırpların Bosna’dan sonra Kosova’da da yeni bir etnik kıyım politikası uygulama konusunda cesaretlendiren temel saik Dayton Anlaşması’ndaki bu etik-reel politik dengesizliktir.

Dayton Anlaşması, Boşnakların aleyhine, Sırpların ise lehine hizmet etmiştir. Sırplar, Dayton Anlaşması ile Bosnalı Sırplar olarak meşrulaştırılmış, sonra da Bosna Sırp

Cumhuriyeti adıyla devletin kurucu unsuru olarak resmiyet kazanmışlardır. Bir taraftan Sırp tarafı Sırp Cumhuriyeti ile yerini sağlamlaştırırken, diğer taraftan Müslümanlar Boşnak-Hırvat Federasyonu ile Hırvatlar tarafından kontrol altına alınmaktadır. Bosna'daki Sırlara cumhuriyet statüsü tanınırken, Sancak ve Kosova'daki Müslümanlar Sırbistan'ın yönetimine ve insafına bırakılmıştır. Bu durumun sonuçları Dayton Anlaşması'ndan üç sene sonra Kosova'da kendini göstermiştir (Davutoğlu, 2001: 303).

Bugün Bosna Hersek kendine ait üretim endüstrisi kurmada tamamen bir yılgınlık içerisinde. Halen ekonominin temel girdilerinden biri başta Almanya olmak üzere yurtdışında işçi olarak çalışan eski Yugoslavlardır. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin Batıyla bütünleşme ve istikrar için büyük umut bağladığı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) ise bağımsız ve etkili bir platform olarak gündeme gelememektedir. “Yugoslav krizinde, Batı Avrupa Ülkeleri AGİK’i fiilen AT olarak anladıklarını gösterecek politikalarda bulunmuşlardır” (Tanıl, 1994: 232).

4. BÖLÜM

AB DEVLETLERİNİN ÇERÇEVESİNDE KULLANDIĞI ARAÇLAR

4.1. Yeniden İnşa Sırasında AB'nin Amaçları ve Kullandığı Araçlar

Yugoslavya Krizi'ne hazırlıksız yakalanan AB, krize yönelik diplomatik ve siyasi anlamdaki tüm girişimlerine rağmen başarısızlığa uğramış ve ancak ABD'nin üstünlük alması sonucunda Yugoslavya'da yaşanan çatışmalar durdurulabilmiştir. AB'nin bu başarısızlığı, Yugoslavya krizini ve Yugoslavya'nın dağılma sürecine olan ilgisini azaltmadığı gibi AB, özellikle Yugoslavya'nın dağılması ve Kosova krizinden sonra Eski Yugoslavya Cumhuriyetlerinin yeniden yapılandırılmasında birincil aktör olmuştur. Her yeni aşamada edindiği tecrübelerle birlikte daha etkili politikalar izlemeye başlamıştır. Yugoslavya'nın tarihsel arka planına bakıldığında, kendi içinde yaşayan Güney Slav halklarının her zaman bir dış tehdit veya düzen kuruculuğuyla bir arada yaşama iradesi gösterdiği açıkça görülmektedir. Soğuk Savaş sırasında Yugoslavya bağlantısız bir politika izlemiştir. Soğuk Savaş'ın bitişi ile birlikte sistemde yaşanan kırılmalarla bir iç savaş meydana gelmiştir. Büyük yıkım ve acılara sahne olan dağılma sürecinden sonra Eski Yugoslavya halkları ve bu halkların yeni devletlerinin sistemin değişen koşullarına uyum sağlaması için gereken yeni bir inşa süreci için daha önce Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya Macaristan İmparatorluğu ve SSCB'nin üstlendiği büyük güç rolünü bu kez AB üstlenmiştir. Eski Yugoslavya Cumhuriyetleri uluslararası sistemde yaşanan güç boşluğu neticesinde ortaya çıkan bir alt bölge olarak Balkanlarda güvenlik ikilemi ile karşı karşıya kalmışlar ve bu süreç ancak yine bir dış müdahale ile ABD tarafından sonlandırılmıştır. Ancak yeniden yapılanmanın maliyeti ve koordinasyonu bir bölgesel güç olarak AB'ye bırakılmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığındaki Balkan Özel Dairesinin kapatılması ve ABD'nin önemli bir bölgesel aktör olarak sürekli AB'yi gündeme getiriyor olması bunun göstergesidir (Ana, 2005: 88-89).

4.1.1. İlk Adım: Royamount Süreci ve Bölgesel Yaklaşım

AB'nin 1990'lı yılların başından Kosova krizinin yaşandığı 1999 yılına ve Kosova krizinde izlediği tutuma bakıldığında birlik ruhundan uzak olduğu ve ekonomik gücünü siyasi bir güç olarak gösteremediği görülmektedir. Yugoslavya'da yaşanan kriz kontrol edilemez bir boyuta geldiğinde ve Kosova krizi patlak verdiğinde bu sorunlara dönük AB'nin etkisizliği görülmüş ve sorunlar AB inisiyatifinden hızla çıkarak BM ve NATO'ya taşınmıştır.

AB, Bosna Savaşı'nın son bulmasından itibaren bölgeye yönelik ilk teşebbüsü, 13 Aralık 1995'te başlattığı ve Fransa'nın teklifiyle oluşturulan istikrar süreci ve iyi komşuluktur. "Güneydoğu Avrupa'da istikrarı ve iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmeyi ve bu yolla barış, istikrar, işbirliği ve demokrasi ilkelerini benimseyerek bütünleşen Avrupa idealine katkıda bulunmayı amaçlayan bu girişime Bosna Hersek, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Arnavutluk, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, AB ülkeleri, ABD ve Rusya ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) katılmıştır. Ardından 1996 yılında, Dayton Anlaşması ve Yugoslavya'daki AGİT çalışmalarını tamamlamak için AB tarafından Bölgesel Yaklaşım Politikası başlatılmıştır. Politika temel olarak Balkanlar'da ekonomik iyileşme, iyi komşuluk ilişkileri ve istikrarın güçlendirilmesi konusunda yardımcı olacak bir genel çerçeve içermektedir. Bu kapsamda PHARE ekonomik yardım programı uygulamaya konulmuştur" (Dağdemir, 2004: 92-93).

Bu çerçevede program, şu şekildedir:

- Süreç içerisinde olan ülkeler arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi ve bu anlamda iyi komşuluk antlaşmalarının imzalanması,
- Sürece dâhil olan bölge ülkeleri arasında karşılıklı saygı ve hoşgörüyü teşvik edecek projelerin oluşturulması ve serbest dolaşım ile ifade hürriyetinin gerçekleştirilmesi,
- Bölgenin inşasında bir araç olarak sivil toplumun bölgedeki sorunların çözümü ve bölge ülkelerinin işbirliği konusundaki öneminin etnik, kültürel, dinsel ve bilimsel alanda işbirliğine teşvik edilmesidir (Dağdemir, 2004: 92-93).

4.1.2. Şartlı Bağlılık

AB Konseyi, Batı Balkan ülkelerine uygulanabilecek sonuç getirici bir strateji ortaya koymak bağlamında daha önce Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin yapılandırılma sürecinde uyguladığı “Şarta Bağlılık” ilkesini Nisan 1997’de kabul etmiştir. Böylece Bölgesel Yaklaşım çerçevesinde gerekli esneklik göz önünde bulundurularak, AB’nin belirlediği siyasi ve ekonomik koşullara ulaşılması için ticari ilişkilerin, mali yardımların ve ekonomik işbirliğinin sağlanması şartlara bağlanmıştır. “Şarta Bağlılık” uygulamasının bir ortaklık anlaşması çerçevesinde AB’ye dâhil olmayan Arnavutluk, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan-Karadağ, Makedonya’ya yönelik geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bütün koşulların tüm ülkelere uygulanacağı ancak ilişki düzeylerindeki farklılıkların da göz önünde bulundurulacağı “Şarta Bağlılık” stratejisinin gerekliliklerinin denetlenmesi ise BM ve AGİT gibi kurumların vereceği raporlarla denetlenmiştir (Dağdemir, 2004: 92-93).

4.2. İstikrar Ve Ortaklık Anlaşmaları

4.2.1.İstikrar ve Ortaklık Süreci – SAP

İstikrar ve Ortaklık sürecinin 1999’da başlatılması ile birlikte AB ile Batı Balkan ülkeleri ilişkilerinde AB’nin ekonomik ve siyasal araçların dışında kalan tüm sosyal ve normatif unsurlarını da kullandığı yeni bir dönem başlamıştır. Avrupa Komisyonu Mayıs 1999’da yayınladığı bildiriye, Batı Balkan ülkelerinin reform sürecini desteklemek ve AB ile bu ülkeleri yakınlaştırmak amacıyla “İstikrar ve Ortaklık Süreci” uygulamaya konulmasını tavsiye etmiş ve bu tavsiye üzerine Genel İşler Konseyi Haziran 1999’da yapılan toplantıda İstikrar ve Ortaklık sürecini kabul etmiştir (Emerson ve Gros, 1999: 11-15).

SAP, AB’nin şimdiye kadar bu bölgeye yönelik olarak geliştirdiği en uzun vadeli ve en geniş kapsamlı stratejidir. AB, Batı Balkan ülkelere üyelik perspektifi vererek bu ülkelerin Orta ve Doğu Avrupa ülkelere benzer dönüşümleri gerçekleştirmelerini ve AB’ye üye olmalarını amaçlamaktadır. Ancak AB Batı Balkan ülkelerinin çok özel sorunlarını dikkate alarak doğrudan uyum sürecine geçmeden önce, bu ülkeleri belirli

istikrar düzeyine kavuşturmak için bazı önlemler almıştır. SAP'ın önce Batı Balkan ülkelerini, istikrar sonrasında ise bu ülkelerin AB'ye entegrasyonunu amaçlayan hazırlık süreci olduğu söylenebilir. İstikrar ve Ortaklık Süreci, aynı anda hem bölgede istikrarın sağlanmasını amaçlayan hem de bölge ülkelerini AB entegrasyonuna yakınlaştıran iki aşamalı ve birbirine paralel işleyen bir süreçtir. Bu süreç çerçevesinde bir taraftan Batı Balkan ülkelerinde istikrarı sağlamaya dönük reformlar süreci devam ederken, diğer yandan bölge ülkeleri de aşamalı olarak AB entegrasyonu yolunda tam üyeliğe doğru ilerlemekte. Paralel olarak işleyen iki aşamalı bu süreç, birbirini beslemektedir. Dolayısıyla istikrar ve uyum arasında dengenin sağlanması sürecin önemli bir hususudur. AB entegrasyonuna doğru ilerlemenin sağlanması bölge ülkelerinde belli derecede istikrar düzeyini gerektirirken, istikrar düzeyinin temposu da AB yolundaki ilerleme düzeyine bağlanmıştır.

İstikrar ve Ortaklık Sürecini önemli hale getiren unsurlardan biri, ortaya koyduğu yükümlülüklerin her birini ayrı ayrı ele alarak düzenlemiş olmasıdır. Kısa vadeli çözümlerden ziyade bölge ülkelerinin AB değerleri çerçevesinde yeniden inşasını kalıcı kılacak olan ve uzun vadeye yayılan İstikrar ve Ortaklık süreci, Batı Balkan ülkelerinde yeni politikaların geliştirilmesini, yeni kurumların inşasını ve yeni yasaların çıkarılmasını gerektirecektir. İstikrar ve Ortaklık sürecinin getirdiği yenilik ve önem atfedilen bir özelliği ise AB ile Batı Balkan ülkeleri arasında ikili ve Batı Balkan ülkelerinin kendi aralarında bölgesel bir işbirliğini öngöreceği şekilde oluşturulmasıdır. Royamount Süreci, Bölgesel Yaklaşım gibi denenmiş stratejilerden edinilen tecrübelerle birlikte AB, Batı Balkan ülkelere dönük olarak hem kapsamlı hem de sonuç alıcı bir süreç olarak İstikrar ve Ortaklık stratejisini ortaya koymuştur. AB böylelikle Batı Balkan ülkelerini hem kendi koşulları içerisinde ele alan hem de birbirleri ile ilişkilerini düzenleyen bir yaklaşımla birlikte İstikrar ve Ortaklık Sürecinin sonunda ülkelerle anlaşmalar (İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları – Stabilisation and Association Agreements – SAA) imzalayarak hukuki bir zemin de oluşturabilmiştir (Kavalski, 2004: 84-87).

Genel olarak bakıldığında Avrupalıların en azından şu ana kadar bu konuda pek başarılı oldukları söylenemez. Batı Balkan ülkelerinde yaşanan son gelişmeler bu bölgenin Avrupa'nın sorunlu bölgesi olmaktan çıkmadığını göstermektedir. Hırvatistan haricinde, Batı Balkan ülkelerinin tamamı AB yolunda geri döndürülemez bir yol almışlardır.

İstikrar ve Ortaklık Süreci, göstermiş oldukları kısmı ve süreli mesafeler, kendi iradelerinden çok AB ve uluslararası çevrelerden gelen zorlama ve baskı sonucunda olmuştur. AB model ve standartlarının, Balkanlar'da tutunabilmesi için İstikrar ve Ortaklık Sürecine daha fazla süre tanıyarak ve onu daha geniş araçlarla donatarak gerçekleştirecektir. SAP bölge ülkelerinde ortaya koyduğu amaçlarını gerçekleştirmek için bir takım araç ve mekanizmalar oluşturdu. İstikrar ve Ortaklık Sürecinin amaçları; İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları, Tek Yanlı Ticari Ödünler, Mali Yardımlar ve Bölgesel Boyut olarak dört ana başlıkta incelenmektedir (Pippan, 2004: 221-230).

4.2.2. İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları – SAA

AB'nin, Avrupa'nın güvenliğinde aktif bir rol almak istemesi sonucunda Maastricht Antlaşması ile getirilen üç sütunlu yapının ikinci sütunu olarak "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası" (ODGP) oluşturulmuştur. Bütünleşme politikaları çerçevesinde Balkanlar, 1998 yılında ODGP'ye dâhil edilmiştir. 1999 yılında yaşanan Kosova Krizi'nin ardından AB, yukarıda anılan politika ve hedefler doğrultusunda, Balkanlar'daki güvenlik sorunlarının çözümlerine yönelik eskisinden farklı bir strateji izlemeye başlamıştır. AB'nin, 1999 yılına kadar bölgede uyguladığı strateji, krizlerin ortaya çıkmasından sonra çözüm arayışlarına girmek yönündeydi. Ancak bu strateji, Batı Balkanlardaki kriz yönetiminde yeterli olamamıştır. 1999 Kosova Krizi'nin ardından ise AB, Batı Balkanlara yönelik strateji değişikliğine giderek, bu bölgede kriz yönetiminin yerine kriz çıkmasını önleyecek araçlara ağırlık vermeye başlamıştır. Bu bağlamda AB, 1999 yılında, Batı Balkan ülkelerinin ekonomik ve siyasi açıdan AB'ye daha yakın hale gelmelerini sağlayacak ve böylelikle bölgede çatışmaları ve krizleri önleyecek "İstikrar ve Ortaklık Süreci"ni (Stabilisation and Association Process-SAP) başlatmıştır. Ortaklık süreci ve İstikrar, kazançlı ve insani kaynaklarla, politik gayretin beraber oluşturacağı uzun periyotlu bir siyaset olmuştur. Süreç; Bosna Hersek, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya'dan oluşan Batı Balkan ülkelerinin AB ile bütünleşmesi de bulacağı ve her ülkenin kendi pozisyonuna göre değerlendirilebileceği bir esas üstüne oturtulmuştur. Süreç temel olarak dört basamaktan oluşmaktadır. Birinci basamak, Katılım ve İstikrar Anlaşması için imzaların atılmasıdır. İkinci basamak, Katılım Antlaşması ve İstikrarın müzakere edilebilmesi ve

tamamlanmasıdır. Üçüncü basamak, AB maddi desteği ile anlaşmanın tamamlanmasının önünü açmaktır. Son basamak ise, İstikrarın ve Ortaklık anlaşmasının imzalanarak, AB üyelik sürecinin başlanmasıdır (Göknil, 2005: 60).

İstikrar ve Ortaklık Sürecini AB'nin Batı Balkan ülkelerine yönelik politikaları içerisinde en farklı kılan niteliği, koşullar yerine getirildiğinde AB ile Batı Balkan ülkeleri arasında imzalanan İstikrar ve Ortaklık Anlaşmalarına sahip olmasıdır. AB tarafından Batı balkan ülkelerine hak ve yükümlülükler getiren bu anlaşmaların genel kapsamı şu şekildedir:

- AB mevzuatının Batı Balkan ülkelerinde aşamalı bir şekilde uygulanması,
- AB ticaret bölgesinin aşamalı bir şekilde oluşturulması,
- Adalet, içişleri, yasadışı göç, ulaşım, enerji ve sınırların kontrolü gibi alanlarda AB ile Batı Balkan ülkeleri arasında işbirliğinin oluşturulması,
- Batı Balkan ülkeleri arasında sermaye, mal, hizmet, işgücü ve girişimcilerin serbest dolaşımını sağlayacak anlaşmaların imzalanması (Göknil, 2005: 63),

İstikrar ve Ortaklık Anlaşmalarının yürürlüğe girmesi ile beraber ilgili devlet AB ile hukuki ilişkilerin kurmuş olur. Bu hem AB'ye hem de ilgili ülkeye bazı haklar ve yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Bu noktadan sonra ilgili devlet artık siyasi ve ekonomik reformlar kapsamında Topluluk mevzuatını gönüllü olarak değil, zorunlu olarak yapmalıdır. 2006 yılına kadar Batı Balkan ülkelerinden Makedonya, Hırvatistan ve Arnavutluk İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nı imzalayarak AB ile hukuki ilişkiler kurmuşlardır. SAP'ın tamamında olduğu gibi, SAA müzakere süreci de "açık uçlu"- "open ended" olduğundan, Batı Balkan devletlerine tam üyelik vermediği gibi anlaşma garantisini de vermemektedir. Nitekim Bosna Hersek, Sırbistan ve Karadağ'ın AB ile henüz herhangi bir hukuki ilişkisi –contractual relationship" yoktur. Bu da Batı Balkan ülkelerinin AB geleceğine ilişkin yapılan bütün idealist açıklamaların biraz aceleci olduğunu göstermektedir. Bu aynı zamanda AB'nin yaptığı retorik ve uygulama arasında bir fark olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Mustafa Türkeş AB'nin Batı Balkan stratejisinin " ne hızlı uyum, ne de tamamen dışlanma olduğunu", daha çok bu ikisinin arasında bir süreç olduğunu belirtmektedir (Türkeş, 2006: 659-690).

4.2.3. Tek Taraflı Ticari Ödünler- Autonomous Trade Measures - ATM's

Batı Balkan bölgesinde istikrar, güvenlik ve ekonomik kalkınmayı amaçlayan İstikrar ve Ortaklık Süreci'nin önemli bir boyutunu Avrupa Birliği'nin bölge ülkeleri için uyguladığı “Tek Taraflı Ticari Ödünler” – “Autonomous Trade Measures” oluşturmaktadır. Konsey 18 Eylül 2000 yılında 2007/2000 sayılı tüzüğü ile daha önceki 2820/1998, 1763/1999 ve 6/2000 sayılı tüzüklerine değişiklik getirerek İstikrar ve Ortaklık Sürecinde yer alan Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan ve 1244 sayılı BM kararına uygun olarak Kosova'ya tek yanlı ticari ödünler tanımıştır (Official Journal of European Communities, 2000: 2).

4.3. Lüksemburg ve Helsinki Zirveleri ve Yardımlar

1997'de yapılan Lüksemburg zirvesinden bir yıl sonra Macaristan ve Slovenya, 1999'da yapılan Helsinki Zirvesi uyarınca Slovakya ile tam üyelik müzakerelerine başlanmıştır. Kosova'daki savaşta AB'nin tutumunun etkisiyle Haziran 1999'da düzenlenen Köln Zirvesi'nde, “Petersberg Görevleri” olarak anılan kriz yönetim görevleri barışı koruma ve barış yapma dâhil, kriz yönetiminde muharebe kuvveti görevlerinden oluşmaktadır. 1999'da gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nin, askerî kabiliyetler konusunda ana hedefin belirlenmesi açısından ayrı bir önemi vardır. Bu çerçevede 2003'e kadar, Petersberg Görevleri'ni yerine getirebilecek 60,000 kişilik “Acil Müdahale Gücü”nün oluşturulması ve bu gücü altmış gün içinde yerleştirme ve en az bir yıl süreyle tutma yeteneğine ulaşılması yönünde karar alınmıştır.(Şahin, 2013: 43)

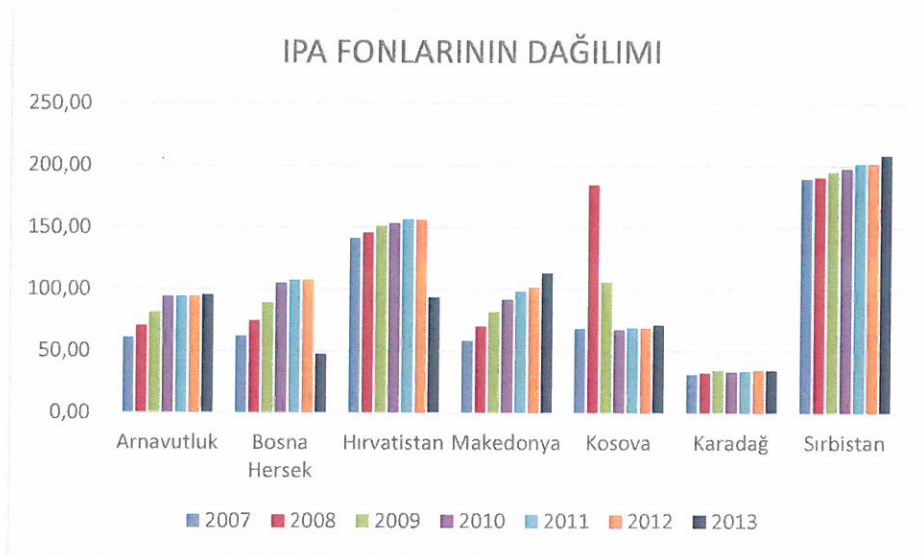
Yardımlar konusunda önceki bölümlerde değindiğimiz gibi Topluluğun Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrarlaştırma yardımı (CARDS)'nin ayrı bir yeri vardır. CARDS en kısa tanımıyla “İstikrar ve Ortaklık Süreci”ndeki reformların ve kurumsal yapılanmanın desteklenmesine yön veren bir proramdır. Program kapsamında özellikle “Avrupalı Ortaklıkları” konu edinmektedir. Bu ortaklık belgelerindeki “kısa” ve “orta” vadeler için belirlenen tedbirler, aynı zamanda söz konusu ülkenin ilerlemeler için bir “denetleme listesi” ve “CARDS Programı” kapsamında alacağı yardımlara yönelik olarak öncelikli konuların belirlenmesi için bir “gösterge” görevi de görmektedir. Bölge ülkeleri “Avrupa Ortaklıkları”nda belirtilen önceliklere yönelik olarak kendi “Faaliyet

Plânları”ni oluşturmakta ve kaydedilen ilerlemeler Komisyon tarafından hazırlanan “Yıllık Raporlar”la ortaya konulmaktadır (Şahin, 2013).

IPA programı, kendisinden evvelki CARDS katılım öncesi araçlarının yerini almıştır. Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü, 2007–2013 döneminde IPA kapsamındaki AB mali yardımlarını ele alarak sonucu aşağıdaki gibi değerlendirmiştir (Şahin, 2013).

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Arnavutluk	61.0	70.7	81.2	94.1	94.4	94.5	95.3
Bosna Hersek	62.1	74.8	89.1	105.3	107.4	107.8	47.3
Hırvatistan	141.2	146.0	151.2	153.5	156.5	156.1	93.5
Makedonya	58.5	70.2	81.8	91.6	98.0	101.8	113.2
Kosova	68.3	184.7	106.1	67.3	68.7	68.8	71.4
Karadağ	31.4	32.6	34.5	33.5	34.1	35.0	34.5
Sırbistan	189.7	190.9	194.8	197.9	201.8	202.0	208.3

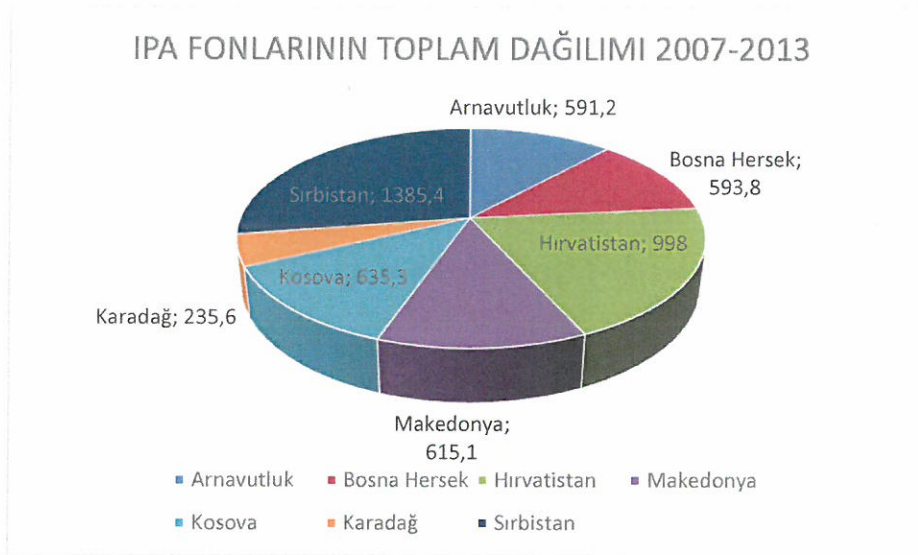
Tablo 1: IPA fonlarının Batı Balkan ülkeleri arasında yıllara göre dağılımı (milyon avro) (2007-2013)

Tablo 2: IPA Fonlarının Ülkelere göre dağılımı

Kaynak; Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü,
http://ec.europa.eu/enlargement/key-figures/global_2014_en.html

IPA fonlarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde fonların miktarının ülkelere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıkların oluşmasında AB ile olan diyaloglar ve ülkelerin ihtiyaçları göz önüne alınmıştır. Kosova'nın almış olduğu yardımların 2008 yılından sonra sürekli azaldığı görülmektedir.

Tablo 3: IPA Fonların 2007- 2013 yılları arasındaki toplam dağılımı

IPA fonlarının toplam dağılımı incelendiğinde Sırbistan'ın en büyük paya sahip olduğu görülmekte ve Karadağ'ın yardımlardan yeteri kadar faydalanamadığı gözlenmektedir. Yardım sırasına göre bir sınıflandırma yapıldığında aşağıdaki tabloya ulaşılabilmektedir:

ÜLKELER	TOPLAM	Yüzdellik
Arnavutluk	591,2	11,70%
Bosna Hersek	593,8	11,75%
Hırvatistan	998	19,75%
Makedonya	615,1	12,17%
Kosova	635,3	12,57%
Karadağ	235,6	4,66%
Sırbistan	1385,4	27,41%
Genel toplam	5054,4	100,00%

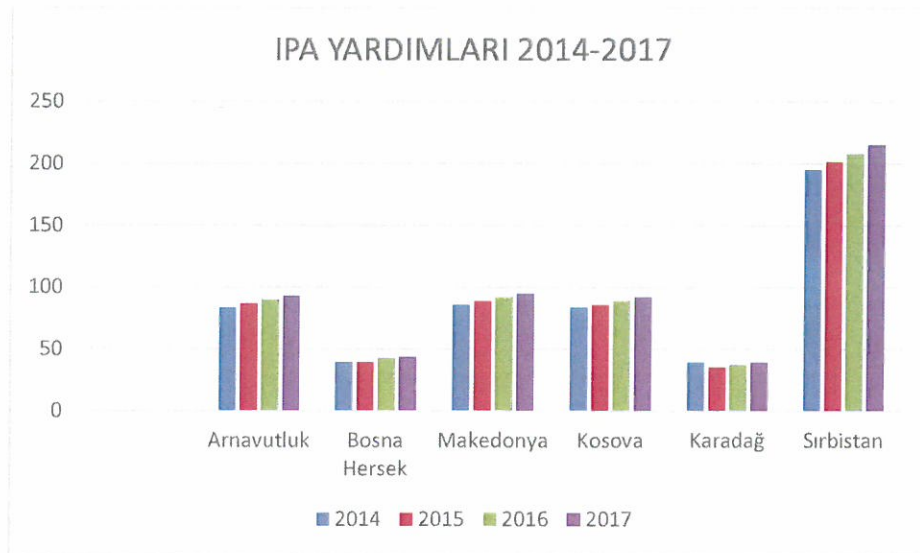
Tablo 4: IPA Fonların 2007- 2013 yılları arasındaki toplam dağılımı

Tabloya göre; yardımların; %27,41'i Sırbistan'a, %19,75'i Hırvatistan'a, %12,57'si Kosova'ya, %12,17'si Makedonya'ya, %11,75'i Bosna Hersek'e, %11,70'i Arnavutluk'a ve %4,66'sı Karadağ'a verilmiştir.

ÜLKELER	2014	2015	2016	2017	TOPLAM
Arnavutluk	83,7	86,9	89,7	92,9	353,2
Bosna Hersek	39,7	39,7	42,7	43,7	165,8
Makedonya	85,7	88,9	91,6	94,9	361,1
Kosova	83,8	85,9	88,7	91,9	350,3
Karadağ	39,6	35,6	37,4	39,5	152,1
Sırbistan	195,1	201,4	207,9	215,4	819,8

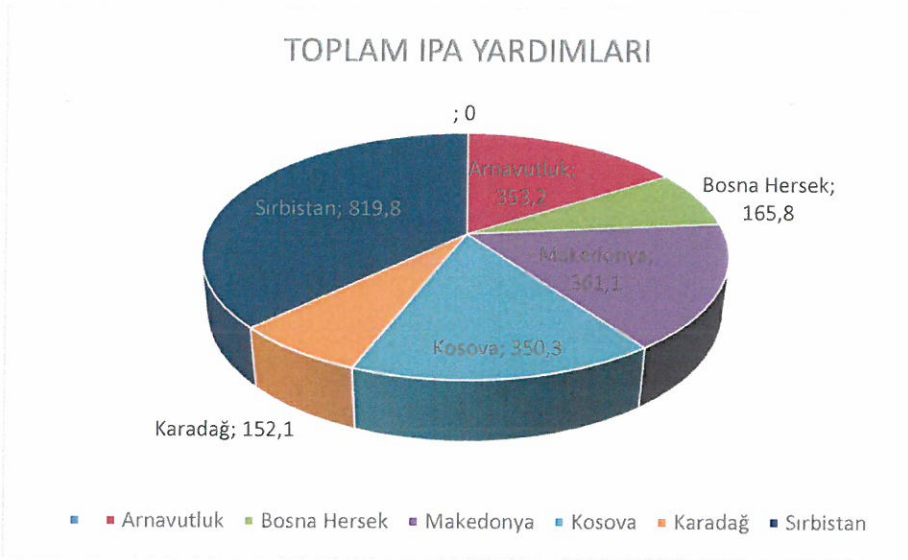
Tablo 5: IPA fonlarının Batı Balkan ülkeleri arasında yıllara göre dağılımı (milyon avro) (2014-2020)

Kaynak; Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü,
http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/index_en.html

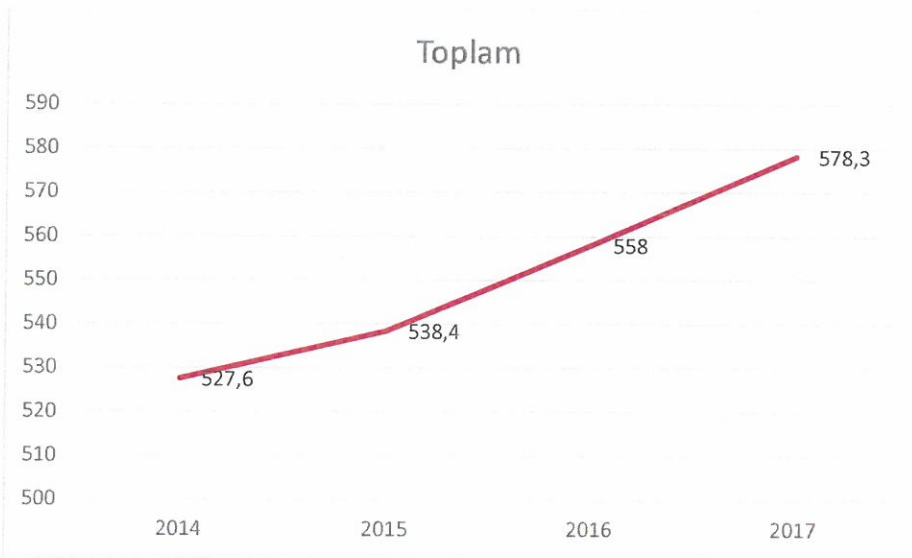

Tablo 6: IPA fonlarının Batı Balkan ülkeleri arasında yıllara göre dağılımı (milyon avro) (2014-2020)

IPA fonlarının yıllara göre dağılımı incelendiği zaman fonların miktarı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Burada dikkati çeken Karadağ'ın yanında Bosna Hersek'in de yardım oranının azalmış olmasıdır (Şahin, 2013).

Tablo 7: Ülkeler arasında Toplam IPA Yardımları Dağılımı

Grafik 1: Ülkeler arasında Toplam IPA Yardımları Dağılımı

Kaynak; Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü,
http://ec.europa.eu/enlargement/instruments/overview/index_en.html

IPA fonlarının yıllara göre eğimine bakıldığı zaman sürekli artış yönünde olduğu görülmektedir. 2017 yılında maksimum seviyeye ulaşması öngörülmektedir. IPA fonlarının toplam dağılımı incelendiğinde Sırbistan'ın en büyük paya sahip olduğu görülmekte ve Karadağ ve Bosna Hersek'in yardımlardan yeteri kadar faydalanamadığı gözlenmektedir. Yardım sırasına göre bir sınıflandırma yapıldığında aşağıdaki tabloya ulaşılabilmektedir.

ÜLKELER	TOPLAM	YÜZDELİK
Arnavutluk	353,2	16,04%
Bosna Hersek	165,8	7,53%
Makedonya	361,1	16,40%
Kosova	350,3	15,91%
Karadağ	152,1	6,91%
Sırbistan	819,8	37,22%
Genel toplam	2202,3	100,00%

Tablo 8: Ülkeler arasında Toplam IPA Yardımları Dağılımı

Tabloya göre; yardımların; %37,22'si Sırbistan'a, %16,40 ı Makedonya'ya, %16,04 ü Arnavutluk'a, %15,91'i Kosova 'ya , %7,53'ü Bosna Hersek'e ve %6,91'i Karadağ'a verilmiştir.

4.5. AB ve Yugoslavya İlişkilerinin Değerlendirmesi

Yugoslavya'nın AB üyesi ülkelerle sınır komşusu olması açısından, bölgede istikrar ve güvenliği sağlamayı birincil hedef olarak benimsemiştir. Bu amaca AB'nin kullanmış olduğu araçlar ve mekanizmalar hizmet etmektedir. Yugoslavya ülkelerinin etnik açıdan kendine özgü koşulları ve bu anlamda homojenliğin sağlanamamasının yarattığı risk faktörü belirgindir. AB gibi barış ve istikrar temelinde kurulan ve başarısını ispatlamış bölgesel entegrasyon projesi içerisinde bu risk faktörünün çözülmesi için daha fazla çaba harcanması gerekmektedir. Etnik ayrımcılığın ve milliyetçiliğin

temelinde sosyo-ekonomik koşullar ve özgürlük konusu bulunmaktadır. Dolayısıyla etnik köken ve din ayrımı gözetilmeden halkın refahının yükselmesi ve özgürlük alanlarının genişlemesi, Yugoslavya ülkelerinin en temel sorunu olan etnik milliyetçiliğin çözülmesini beraberinde getirecektir.

AB'nin bu ülkelere yönelik gerçekleştirdiği mali yardımların ve demokratik kurumsallaşmayı teşvik eden stratejilerin uzun vadede temel sorunların çözümünde önem arz etmektedir. Fakat yapılan yardımlar ve verilen imtiyazlar kültürleri yozlaştırdığından birliğe üye olan ülkelerin zararına olmaktadır. Yugoslavya ülkelerindeki zayıf yapılanmalar ve aralarında devam etmekte olan sorunlar, bu ülkelerin AB entegrasyonu için gereken reformları gerçekleştirmesinde önemli bir sorundur. AB bu sorunu şarta bağlılık gibi uygulamalarla çözmeyi denemiş olsa bile ülkelerin kendi koşullarından kaynaklanan bu sorunların çözümünde kısa vadeli stratejilerin aksine uzun ve sorun odaklı stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Son dönemde AB'nin içine düştüğü ekonomik sıkıntılar ve yaşanan milliyetçi-ırkçı yaklaşımlar, genişleme konusunda ve Batı Balkan ülkeleri özelinde atılan adımları yavaşlatmış ve ilişkileri durma noktasına gelmiştir. Avrupa güvenliğini ve küresel güvenliği tehdit edebilecek herhangi bir çatışmanın Balkanlarda yaşanmaması için demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi normatif alanlarda bölgeyi inşa edebilecek önemli aktörün AB olduğu ifade edilebilir.

AB de bu rolü üstlenmekten hiç menmun değil diyemeyiz çünkü AB birtakım ideolojilerin hegemonyasında kendi çapında inşaya kalkışmış ve bunun adına genişleme demiştir. ABD'nin bu coğrafyadan çekinip kendisini Arap Baharı'na bırakması bir paylaşımcılığın olduğunun ifadesidir. Büyük ve birleşik güçler toplumları ekonomik refah ve kapitalist düşüncelerle ele alırken AB, etnisite ve Müslüman düşmanlığı ile kendisine farklı bir rol üstlenmektedir.

Dini ve kültürü, birliğe mal etmediklerini söyleyen laik söylemci AB başkanları karikatür krizleri ve petrol ülkeleri işgallerinde doyumsuz tavırlar sergilemektedir.

SONUÇ

1991 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin uluslararası siyasal ve hukuk sisteminin bir takım temel tanımları sorgulanmaya başlanmıştır. Ayrıca bu olaylar, bu tanımları test etme olanağını da meydana çıkarmıştır. Bunun beraberinde, yeni oluşumların meydana çıkması, problemin daha da karışık bir hal almasına sebep olmuştur. Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan olaylar Eski Yugoslavya Cumhuriyetleri'nin devlet olarak bilinmesini bir hayli güçleştirmiştir. Cumhuriyetler arası düşmanlıklar ve çekişmeler Eski Yugoslavya Devlet Başkanı J.B.Tito'nun vefatından sonra meydana çıkmıştır. Birdenbire arkadaşlıklar ve komşuluklar düşmanlıklara dönüşmüştür. Etnik köken ve dini özellikler, düşmanlıkları meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Politikacılar, ülkedeki enflasyon, işsizlik ve ağır borç yükü gibi çözümü zor ve yapısal problemler ile milliyetçilik duygularını kullanarak suni problemler yaratmışlardır. Ayrıca bu duyguları ve sorunları, politikacılar güç kazanmak için değerlendirmeye başlamışlardır. Bu ortam çatışmaların başlamasına, yozlaşmaya ve suç oranlarının fazlalaşmasına zemin hazırlamıştır. Avrupa Topluluğu (AT) bu krizi halletme konusunda yavaş ve kararsız bir davranış izlemiş daha sonra AT hızlı bir şekilde bu problemlerle ilgilenmesi için bir ad hoc (özel ve geçici) komite kurulmuştur. Sonuç olarak, komite Eski Yugoslavya'nın hızlı bir şekilde dağılma sürecinde olduğunu belirlemiştir.

Yugoslavya'nın parçalanmasıyla meydana çıkan yeni devletlerin bilinmesiyle bu kadar geniş bir etkiye ve karmaşık bir duruma sahip bir problem olduğunu kavrayamamıştır. Bazılarına göre bu kavrama eylemi, Yugoslavya'da çıkabilecek acımasız çatışmaların durulmasını elde edecek bir araçtır. Yeni devletleri tanımak Avrupalı bazı devletler için etik açıdan doğru bir karardır. Bu karar sivil çatışmaları durduracak güçlü bir tedbir olarak görülmektedir. Bu çatışmaların önüne tanıma işlemi de geçememiştir. Buna karşın, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması ile birlikte Makedonya, Bosna Hersek ve Sırbistan-Karadağ devletlerinin tanınmasını da belirtmiştir. Daha sonrasında Karadağ-Sırbistan'ın oluşturmuş oldukları Federal Yugoslavya Cumhuriyeti; Karadağ Cumhuriyeti ve Sırbistan Cumhuriyeti olarak ikiye ayrılmıştır. Böylelikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana bir devlet çatısı altında yaşayan cumhuriyetlerin resmi tanınma işlemleri de tamamlanmıştır.

Bu düşünceler ışığında Yugoslavya bir devlet olarak tarihin arka planında yerini almıştır. Bu sonuç parçalanmış devletler açısından düşünülürse tek bir yargıya varılabilir, bütünlüğün gücüne parçalar ulaşamaz. Parçaların AB nazarındaki görünürlükleri açıktır. AB bu ülkeleri Büyük Balkan Projesi dâhilinde değerlendirmektedir.

Parça devletlerin uluslararası düzlemde yer alan ülkeler kendi çıkarları doğrultusunda Eski Yugoslavya'ya yön vermişlerdir. Bu yönelme hareketi dâhilinde Yugoslavya parçalanmış ve milyonlarca insan can ve mal kaybına uğramıştır. ABD, Balkanlarla uğraşmak yerine Orta Doğu hayaline dalmış ve ortalığı AB'ye bırakmıştır.

Çoklu yapıya sahip olan AB, Balkanlara girerken bazı noktaları göz ardı etmiştir. Yıkılan bir imparatorluğun parçalarını düzgün bir zemine oturtulması kolay olmayacaktır. Günümüzde de Yugoslavya parçaları kendi içleriyle çekişme halinde ve karışıklık içindedir.

Yugoslavya kuruluş, dağılma ve parçalanma döneminde iç karışıklıklarla uğraşmak zorunda kalmış ve bu yönüyle birçok Avrupa Devletlerinin ilgisini çekmiştir.

Kuruluş döneminde Sırp - Hırvat – Sloven Krallığı ve Kral Aleksandr Dönemi, İkinci Yugoslavya Devleti ve Josip Broz Tito Dönemi olarak ikiye ayrılan Yugoslavya; dağılma döneminde, ekonomik gelişmeler ve federal devlet yapısı gibi etkenler yüzünden parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır ve nitekim parçalanarak kendi içinde birçok devlet kurulmuştur.

Dağılma sonrası kurulan devletler de sosyo-ekonomik olarak birbirinden ayrılmıştır. Avrupa kültürüne adaptasyon sıkıntısı çekmeyen devletçikler AB'ye üye olurken, uyum sorunu yaşayanlar ise üye olamamıştır. Yugoslavya yıkıldıktan sonra kurulan devletler; Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Sırbistan, Karadağ, Kosova şeklinde sıralanabilir ve bu ülkelerin AB ile ilişkilerine bakıldığında çoğunluğu potansiyel aday konumundadır.

Bu ülkeler birliğe dahil olduğu zaman Yugoslavya'nın parçaları AB sürecini tamamlamış olacaktır. Soğuk Savaş sonrası Yugoslavya pek çok devletin projesine dahil olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu, Yugoslavya sorununa çözüm aramaktan ziyade dış göz olarak olaya dahil olmuşlardır. Almanya, Fransa ve İngiltere ise yönetim ve din sömürüsü uygulayarak ülkeleri kışkırtmışlardır. Yugoslavya'nın bütün olarak desteklenmemesinin sebebi de bu ülkelerdir. Güçlü bir devleti desteklemek yerine parçalarına destek vermişlerdir. AB de bu politika dahilinde Balkan Projesi ile desteklemiştir.

Yeniden inşa sırasında AB'nin kullandığı araçlar;

- Royamount Süreci ve Bölgesel Yaklaşım
- İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları
- Lüksemburg ve Helsinki Zirveleri ve Yardımlar olarak sınırlandırılabilir.

Yugoslavya'nın dağılışı ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ortaya çıkan devletlerin siyasi, ekonomik ve güvenlik gerekçeleriyle demokrasiyi ve serbest piyasa ekonomisini benimseyerek, Batı kurum ve kuruluşları içinde yer almayı siyasetlerinin ana hedefi haline getirmişlerdir. Rusya'nın müdahale imkânının zayıfladığı Balkanlar bölgesindeki yeni ortamda, Batı ülkelerinin de desteklediği bu güçlü yönelişten dönüş beklenmemektedir. Bu yöneliş, bölgede reformların devamı bakımından en önemli teşvik unsuru olmakta, bölge ülkelerini aralarındaki sorunları çözmeye zorlamaktadır. Balkan ülkelerinin, AB üyelik süreçlerine ilişkin müzakereler bu ülkelerin iç dinamiklerine göre farklı hızlarda işlemektedir. AB her Batı Balkan ülkesini ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutarak, bu ülkelerin üyelik sürecini, her ülkenin reformları uygulamak konusundaki performansına bağlı kılmaktadır. Bugün itibariyle, tüm Batı

Balkan ülkelerine yönelik AB üyelik süreci işlemeye devam etmekte olup, bu ülkelerin AB'ye üyeliklerine kesin gözüyle bakılmakta ve üyelikleri değil, üyeliklerinin zamanlaması tartışma konusu olmaktadır.

Bu aşamada AB nin bazı sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu sorumluluklar;

-“*Balkanların gelecekte bir barış ve istikrar bölgesi haline dönüşebilmesi için, AB ile bütünleşme projesini süratle gerçekleştirilmelidir.*

-*Balkan ülkelerinin AB ile bütünleşme süreci desteklenmeli; siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda işbirliği ilişkileri geliştirilmelidir.*

-*Bölgesel olarak ve AB içinde bütünleşmenin sağlanabilmesi için, Balkanlarda çok kültürlülük ve bir arada yaşam savunulmalı ve geliştirilmeli, farklılıklara hoşgörü ile yaklaşılmalı, ortak tarihsel ve kültürel paydalar korunmalıdır.*

-*Halklar arasında dışlamaya ve baskı altına almaya yönelik radikal siyasal akımlara ise karşı çıkılmalıdır.*

-*Balkan milletleri arasındaki olumsuz önyarguların önüne geçilmesi için sağlıklı iletişim ağı oluşturulmalı, mevcut işbirliği ve diyalog kanallarının daha da geliştirilmesi için sivil toplum girişimleri desteklenmelidir”* (Ağca, 2010: 64).

Balkanlar'a ilgisi çoğalan AB, günümüzde önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Bölgesel krizlerin meydana çıkardığı fırsatlar, Balkan uluslarının kimlik algılamaları, Balkan ülkelerine verilen Rusya'nın bölgedeki etkisi ve AB üyelik perspektiflerini eskiye oranla yitirdiği avantajlar, AB aracılığıyla tam anlamıyla değerlendirememiştir. Dış politika ve ortak güvenlik hususunda AB içerisinde tam bir uzlaşmanın sağlanamaması, AB'nin hareket yeteneğini sınırlandırmakta ve bölgesel problemlerin çözümünde insiyatifin ABD'ye geçebilmesine yol açmaktadır. Kısa vadede bölgede ABD'nin öncülüğünü görmek mümkün olsa da orta ve uzun vadede AB'nin bölgesel sahiplenmesine kesin gözüyle bakılmaktadır. Farklı bir bakışla bakacak olursak, şu anki tablo ümit verme politikası olarak adlandırılabilir. Bu çerçevede AB;

- Balkan devletlerini üye olarak içine alacağını vaad ederek böylece sorunların kendiliğinden çözüleceği umudunu yaymaya çalışmaktadır. Tek şart ise Balkan devletlerinin, AB'nin şartlarına ve mevzuatına uymasının sağlanmasıdır.

- Avrupalı olmak, 'Kopenhag Kriterleri' olarak ifade edilen, demokratik bir yönetim yapısı ve serbest bir piyasa ekonomisi gibi minimum standartları yerine getirmektir. Bu

standartlar sonucunda Bulgaristan ve Romanya AB'ye üye olmuş, sıraya Arnavutluk ve Makedonya alınmış ve Sırbistan da aday ülke statüsündedir.

Bir diğer nokta da AB'nin, Karadeniz'de var olması durumudur. AB, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin de bölgeye dahil olmaya çalışması ile beraber düşünüldüğünde, bölgede yeni ittifak arayışları oluşturabilecek politikalar geliştirmeye başlamıştır.

Halklar arasında ötekini dışlamaya ve baskı altına almaya yönelik radikal siyasal akımlara ise karşı çıkılmalıdır. Balkan milletleri arasındaki olumsuz önyargıların önüne geçilmesi için sağlıklı iletişim ağı oluşturulmalı, mevcut işbirliği ve diyalog kanallarının daha da geliştirilmesi için sivil toplum girişimleri desteklenmelidir. Özellikle, savaşlar ve çatışmalar nedeniyle mülteci durumuna düşen insanların geri dönüş sürecinin desteklenmesi, demokratik bir ortamda çok etnikli bir yaşam tarzının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Milliyetçilik hareketlerinin neticesi olarak sadece Yugoslavya'nın dağılışını görmek mümkün değildir. Yugoslavya uluslararası toplumun talebi, uluslararası konjonktürün bu şekilde bir gelişmeye elverişli olabilmesi ve milliyetçi davranışların tesiriyle dağılmıştır. Eski Yugoslavya'yı oluşturan federe devletlerden olan Hırvatistan, Bosna Hersek ve Slovenya'da yaşanan gelişmeler karşısında ilk olarak gevşek bir federal yapı içerisinde Yugoslavya devleti içinde yaşamayı öngörürlerken, Belgrat yönetiminin Sırp milliyetçiler aracılığıyla ele alınması ve bu yönetimin izlendiği aşırı milliyetçi politikalar, bazı devletlerin dayanağı ve uluslararası platformun elverişli olması gibi bazı etmenler bu ülkelerdeki özgürlük taraflarını güçlendirmiş ve başarılı olmalarını sağlamıştır.

Bunlara karşın Balkan ülkeleri birlikte hareket etme arzularını kaybetmişlerdir. Bunun sonucu olarak AB'yi kurtarıcı olarak görmektedirler. Yakın geçmişte kriz darboğazına giren AB'nin Balkan Projesi tartışmaya açık bir konumdadır. Birliğin bu projeye son vermesi sürpriz bir gelişme olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akgönenç, O. (1998). Bosna-Hersek Güney Slavlar Birliği Dağılırken. Silahlı Kuvvetler Dergisi, s.25.
- Akgün, S. (2013). Kosova'nın Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Süreci ve Bu Süreçte Kosova Türkleri. *Uluslararası Avrasya Stratejisi Dergisi*. s: 2. Çankırı Karatekin Üniversitesi Yayınları, Çankırı.
- Akman, H. (2006). *Paylaşılamayan Balkanlar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Altun, Ö. (2013). Avrupa Birliği Genişleme Politikası Bağlamında Hırvatistan Üyeliği, *T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı*.
- Ana E. J. (2005). EU's post-Conflict İntervention in Bosnia and Herzegovina,: (re) Integrating the Balkans and (re) İnventing The EU. *Southeaste European Politics*, Vol. VI, No. 2.
- Ana E. J. (2005). EU's post-conflict intervention in BİH: (re) integrating the Balkans and (re) inventing The EU, *Southeast European Politics*, Vol. 4, No. 2.
- Arı, T. Ve Pirinççi, F. (2011). Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkanlar Politikası. *Alternatif Politika*, Cilt 3, Sayı: 1.
- Arı T. (2004). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği* (3.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Armağanoğlu, F. (2004). *20.yy Siyasi Tarihi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ayhan, H. (2008). Kosova'nın Bağımsızlığının Doğallığı. *2023 Bağımsız Kosova Dergisi*, S.83, Ankara.
- Aziri, E. (2004). *Organizimi Politik i Shqiptarëve në Maqedoni*, Shkup.
- Bağcı, H. (1994). *Balkanlar (1991 – 1993) Güvenlik Politikası ve Risk Analizi*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü.
- Bağcı, H. (1994). *Balkanlar (1991-1993)*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü Yayını.
- Bakiler, Y. B. (2012). *Üsküp'ten Kosova'ya*. İstanbul: Yakın Plan Yayınları.

- Baleta, A. (2008). Balkan Devletlerinin Uluslararası Aktörlerle İlişkisi ve AB Sürecinde Türkiye. Balkan Sempozyum, 143- 151.
- Barişa Çağrı. Uluslararası Komisyon'un Balkanlar hakkındaki raporu.* (1998). İstanbul: Sabah Kitapçılık.
- Bartlett, W. (2003). *Croatia- Between Europe and the Balkans.* Abingdon, UK: Routledge.
- Basic, M. (2005). Ekonomija BiH, Ekonomski fakultet Sarajevo, Sarajevo.
- Baskın, M (2003). Post Conflict Administration and Reconstruction. *International Affairs*, 79 (1).
- Bennet, C. (1994). *Yugoslavia's Bloody Collapse; Causes, Course and Consequences.* London: Hurst-Company.
- Bilandciç, D. (1999). *Hrvatska Moderna Povjest, Teknička Knjiga.* Zagreb.
- Bieber, F. (2002). Nationalist Mobilization and stories of Serb suffering. *Rethinking History*. 6:1.
- Birleşmiş Markalar Derneği. (2012). *Kosova Ülke Raporu.* erişim tarihi: 14.01.2015, www.birlesmismarkalar.org.tr/hedef-ülke-raporları/Makedonya.pdf.
- Birleşmiş Markalar Derneği. (2012). *Makedonya Ülke Raporu.* erişim tarihi: 14.01.2015, www.birlesmismarkalar.org.tr/hedef-ülke-raporları/Makedonya.pdf.
- Bougarel, X. (1996). *Bosnia and Herzegovina: State and Communitarianism, Yugoslavia and After: A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth.* (Ed. David A. Dyker ve Ivan Vejvoda). New York: Longman.
- Bozkurt, G. S. (2010). Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*.
- Bumazovic, T. (1998). Bosna Hersek: Ekonomik Faktörler ve Siyasal İstikrarın Önündeki Engeller. *Avrasya Etütleri*. Sayı: 14, Yaz-Sonbahar.
- Çaşın, M.H. (2008). *Uluslararası Terörizm.* Ankara: Nobel
- Cohen, Lerner L. (1993). *Yugoslavia's Disintegration and Balkan Politics in Transition.* San Francisco, Boulder and Oxford: Westview Press.

- Commisison of the European Communities, Communications From the Commision ,
(Commission Oppinion on the application from the Former Yugoslav Republic of
Macedonia for the membership of the EU, SEC (2005)1425, Brussels 09.11.2005.
COM (2005)562 final.
- Coşkun Demirtaş, B. (2001). *Arnavutluk'un Dış Politikası ve Balkanlar'da Arnavut
Sorunu, Balkan Diplomasisi*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Cousens, E. M. Ve Cater, C. K. (2001). *Toward Peace in Bosnia: Implementing the
Dayton Accords, international Peace Academy Occasional Paper Series*. Lynne
Rienner Publisher.
- Cviic, C. (1995). *Remaking the Balkans*. London: Royal Institute of International
Affairs.
- Çelik, B. (2008). *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*. Antalya:
Yeniden A Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Dağdemir, E. U. (2004). Batı Balkan Ülkeleri İle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam
Üyelik Olasılıkları Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*,
59(1).
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul:
Küre Yayınları.
- Djokic, D. (2003). *Yugoslavisim: Histories of a Failed Idea 1918–1992*. London:
Hurst&Company.
- Dragnich, A. N. (1983). *The First Yugoslavia . Search for aviable Political System*.
California.
- Dragnich, A. N. (1992). *Serbs and Croats: The Struggle in Yugoslavia*, New York and
London: Harvest/HBJ Book.
- Emerson, M. ve Gros, D. (1999). The CEPS Plan for the Balkans. *Centre for European
Policy Studies*.
- European Commission. (2007). Annual Report on PHARE, Turkey Pre-Accession
Instrument, CARDS and Transition Facility, Brussels, SEC(2008) 3075.

- European Commission. (2007). *Annual Report on PHARE*. Turkey Pre-Accession Instrument.
- European Commission. (2007). *The Mini ISPA Report 2000-2004*. DG Regio-ISPA.
- European Stability Initiative. (2002). *Zapadni Balkan 2004. Godine: Pomoc, Kohezija i Nove Granice Evrope*. Londra : ESI Publications.
- Foreign Investment Promotion Agency of Bosnia and Herzegovina (FIPA). (2008). *Bosna Hersek'te Yatırım imkanları*, Sarajevo.
- Fraenkel, E. (1993). *Language Policy and Language Behavior in Macedonia: Backroud and Current Events*. *Language Konflikt*. (ed. Eran Fraenkel and Kristina Kramer, Peter Lang). New York.
- Göknil, E. (2005). *Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Oluşturma Sürecinde Batı Balkanlar*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gross, M. (1979-1980). *Croatian National-Integrational Ideologies from the End of Illyrism to the creation of Yugoslavia*. *Austrian History Yearbook*. Vol.15
- Hall, R. (2000). *Balkan Wars, 1912–1913: Prelude to the First World War*. London and New York: Routledge
- Hill, C. ve Smith, K. (2000). *European Foreign Policy, Key Documents*. London: Routledge.
- Holland, M. (1992). *European Community Integration*. New York: St Martin Press.
- Holbrooke, R. (1999). *Bir Savaşı Bitirmek*. , İstanbul: İş Bankası Yay. Horvat, B. (1975). *An Institutional Model of a Self-Management Socialist Economy*”, *Self-Management: Economic Liberation of Man*. (Ed. Jaroslav Vanek) Baltimore: Penguin Education.
- Huberman, L. (2005). *Sosyalizmin Alfabetesi*. Ankara: Sol Yayınları.
- Jaroslav V. (1971). *The Participatory Economy: An Evolutionary Hypothesis and a Strategy for Development*, London: Cornell University Press.
- Jelavich B.(2006). *Balkan Tarihi 1: 18. ve 19. Yüzyıllar*. İstanbul: Küre Yayınları,

- Joes, J.A. (1996). *Warfare, Guerrilla : A Historical, Biographical and Bibliographical Sourcebook.*, Greenwood Press, Westport.
- Johnstone, D. (2004). *Ahmakların Seferi.* İstanbul: Bağlam.
- Kale, B. (2001). *Avrupa Birliği'nin Balkan Politikası: Çelişkiler İçinde Bir Yanılsama.* (ed. Ömer Engin Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, Balkan Diplomasisi (içinde)). Ankara: Asam yayınları.
- Karpat, K. (2009). *Osmanlıdan Günümüze kimlik ve ideoloji.* İstanbul: Timaş.
- Karpat, K. (2012). *Türk dış politikası tarihi.* İstanbul: Timaş.
- Kavalski, E. R. (2004). Consensual Hegemony and the West European Promotion Order. *Avrupa Çalışmaları Dergisi.* 4(1).
- Kenar, N. (2005). *Bir Dönemin Perde Arkası Yugoslavya, Yugoslavya Sorunun Ulusal ve Uluslar arası Boyutu.* Ankara: Palme Yayıncılık.
- Kenar, N. (2005). *Yugoslavya: Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu,* Ankara: Palme Yayıncılık.
- Klemencic, M. ve Zagar, M. (2003). *Ethnic Diversity Within Nations: The Former Yugoslavia's Diverse Peoples.* California: ABC-CLIO.
- Koçak, İ. (2004). Slovenya Ülke Raporu, Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Merkez Müdürlüğü, KOSGEB <http://www.docstoc.com/docs/103652518/UlkeRaporu-Slovenya>. erişim tarihi : 11.08.2014
- Kut, Ş. (1998). Kosova: Milliyetçiliğin Kör Düğümü. *Foreign Policy.* 1(3).
- Lampe, J. R. (1996). *Yugoslavia as History.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Lesser, I., Larrabee, F.S., Zanini, M. ve Vlachos, K. (2001). *Greece's New Geopolitics.* RAND.
- Miller, N. J. (1997). *Between Nation and State.* Pittsburg: University of Pittsburgh Press.
- Mrak, M., Rojec, M. ve Jauregui, S.C. (2004). *Slovenia From Yugoslaviato the European Union,* The World Bank, Washington DC.

- Official Journal of European Communities. (2000). Council Regulation, No: 2007/2000, 18 September 2000.
- Oğuz, C. (2001). *Rusya'nın Balkan Politikası ve Balkanlardaki Gelişmelerin Rus Siyasetine Etkileri: 1991- 2000. Balkan Diplomasisi*. (Ed: Ömer E. Lütem ve Birgül Demirtaş Coşkun). Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Özbay, İ. (2009). *Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye Kosova İlişkileri*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Askeri ve Tarih stratejik Etüt Başkanlığı.
- Özer, H. (2004). *Nitel Değişkenli Ekonometrik Modeller, Teori ve Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özer, M. ve Özata E. (2008). *Geçiş Ekonomileri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Özkan, A. (2013). *Bağımsızlıktan Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı'na Sırlar 1878-1918*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Pavkovic, A. (1996). *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism in a Multinational State*. Great Britain: MacMillan Pres Ltd.
- Pavkovic, A. (2000a). Recursive Secessions in Former Yugoslavia: Too Hard A Case for Teories of Secessions. *Political Studies*, Vol.48, No.3.
- Pavkovic, A. (2000b). *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism and War in the Balkans* (2. Edition). New York ve London: St. Martin's Press.
- Petak, Z. (2005). *Ekonomska pozadina raspada socijalisticke Jugoslavije, Dijalog povjesnicaraistoricara*, Zagreb.
- Pippan, C. (2004). The Rocky Road to Europe: The EU's Stabilisation and Association Process for the Western Balkans and the Principle of Conditionality. *European Foreign Affairs Review*.vol: 9.
- Radan, Peter. (2001). *The Break-up of Yugoslavia and International Law*. London and Newyork: Routledge.
- Ramet, S. P. (1992). *Nationalism and Federalism in Yugoslavia, 1962-1991*. (2.Ed). Bloomington: Indiana University Press.

- Roberts, J.M. (2010). *Avrupa Tarihi*. İstanbul: İnkilap Kitapevi.
- Rogel, C. (1996). *In the Begining the Slovenes from the Seventh Century to 1945, Independent Slovenia: Orgins, Movenment, Prospects*. (Ed: Jill Benderly and Evan Kraft). New York: St.Martin's Press.
- Rogel, C. (1998). *The Breakup of Yugoslavia and The War in Bosnia*. London: Greenwood Press.
- Rosenbaum, A. (2004). *Building One Local Government from Three: A Progress Report from Brcko, Managing Hatred and Distrust: The Prognosis for Post-Conflict Settlement in Multiethnic Communities in the Former yugoslavia*. (der. Nenad Dimitrijevic ve Petra Kovacs). Budapeşte: Open Society Institute Yayınları.
- Selver, M. (2003). *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık.
- Stojanovic, S. (1995). The Destruction of Yugoslavia. *Fordham International Law*. 19(2).
- Smith, K. E. (2003). *European Union Foreign Policy in Changing World*. London: Polity Press.
- Somuncuoğlu, T. (2007). *Makedonya Ülke Raporu*. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi.
- Şahin, Y. (2013). *Batı Balkanlar AB Yolunda*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 267.
- Şenel, A. (2001). *Çağdaş Siyasal Akımlar*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Şimşir, B. (2014). 20. yy başlangıcından günümüze Arnavutlarda Osmanlı ve Türkiye algısı. *Bilge Strateji*,10. (Bahar).
- Tanıl, B. (1994). *YDD'nin Avsahası Bosna Hersek*, İstanbul: Birikim.
- Taşar, M. M., Metin, B. ve Ünaltay, A. (1996). *Bosna Hersek ve Postmodern Orta Çağa Giriş*. İstanbul: Birleşik Yayıncılık.

- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2013). Slovenya'nın Ekonomisi. www.mfa.gov.tr/slovenya-ekonomisi.tr.mfa. erişim tarihi: 17.01.2015
- Tocci, N. (2004). EU İntervention in the Ethno-political Conflicts; The Cases of Cyprus and Serbia Montenegro. *European Foreign Affairs Review*, Vol.9.
- Tören, D. (2011). *Kosova Analizi: Kosova Analizi üzerine bir inceleme*.GLOPOL (Global Politikalar Araştırma Merkezi), rap. No:2.
- Türbedar, E. (2003). Cinciç Sonrası Sırbistan. *Stratejik Analiz*. 4(28).
- Türbedar, E. (2010). Barışın 15. Yıldönümünde Bosna-Hersek: Dayton Barış Anlaşması'nın Neticelerinin Değerlendirmesi, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*, Ankara.
- Türkeş, M. ve Gökgoz, G. (2006). "The European Union's Strategy towards the Western Balkans: Exclusion or Integration?". *East European Politics and Societies*. 20(4).
- Tüysüzöğlü, G. (2011). Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Balkanlar Stratejisi. (Ed.H.Çomak ve C.Sancaktar). Uluslararası Balkan Kongresi, Tebliğler, (28-29 Nisan 2011-Kocaeli).
- Ultan, M. (2011). Avrupa Birliğinin Balkan Politikası Çerçevesinde Balkanlarda Güvenliğin Sağlanması. (Ed. H.Çomak-C.Sancaktar). *Uluslararası Balkan Kongresi, Tebliğler*, (28-29 Nisan 2011- Kocaeli), Kocaeli.
- Uzunçarşılı, İ. H. (t.y.). *Büyük Osmanlı Tarihi*. (7. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Üçyıldız, C. (2006). *Eski Yugoslavya Cumhuriyetlerinin Yapılanmasında AB'nin Rolü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ülger K, İ. (2003). *Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ünal, H. (1998). Balkanlar'da Arnavut Sorunu. *Avrasya Dosyası*, Sayı : 1-2
- Tuporkovsky, V. (1993). The Dissolution of Yugoslavia: An Insider's View. *Mediterranean Quarterly*.

- Tupurkovski, V. (1997). *The Balkan Crisis and the Republic of Macedonia, Crisis in the Balkans; Views from the Participants*. (ed. Constantine P. Danopoulos & Kostas G.). Messas Oxford: Westview Press.
- Vejvoda, İ. (2004). "Serbia After Four Years of Transition", *The Western Balkans Moving On*, (ed. Judy Batt). Paris. *EU Institute for Security Studies*.
- Yürür, P. (2007). *Toplumun Bosna – Hersek'i Yeniden Yapılandırma Süreci ve Modeli*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.

EK- 1 ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Seda ERGÜN
Doğum Yeri ve Tarihi : Erzurum / 1990

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Yüksek Lisans Öğrenimi : Uluslararası İlişkiler
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : -

İş Deneyimi

Stajlar : -
Projeler : -
Çalıştığı Kurumlar : -

İletişim

Cep Tel :05300712810
E-Posta Adresi : seda_ergun_06@hotmail.com

Tarih : 20 Mart 2015